

25 ปี สถาบันพระปกเกล้า
25th Anniversary King Prajadhipok's Institute

โครงการ

ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข ในประเทศไทย

จัดทำโดย
ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา
นางสาววิลาสินี ไสภาพล

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล
สถาบันพระปกเกล้า

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

Peace and Governance สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

www.kpi.ac.th

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฝั่งทิศใต้
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวง
ทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นงานศึกษาถอดบทเรียนในระยะที่ 2 ที่เน้นแสวงหาพื้นที่สันติสุขในพื้นที่ความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้ 3 พื้นที่ คือ ชุมชนปะเสยะวอ จังหวัดปัตตานี ชุมชนบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และชุมชนตลาดเก่า จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในประเทศไทย 3 พื้นที่ 2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัย เงื่อนไข และกลไกในการสร้างชุมชนสันติสุข และกระบวนการใกล้เคียงในชุมชนภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ 3. เพื่อให้ได้ต้นแบบหรือโมเดลชุมชนสันติสุขและการใกล้เคียงในระดับชุมชนมาปรับใช้ในการสร้างชุมชนสันติสุขในประเทศไทย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ งานชิ้นดังกล่าวเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยเน้นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบผ่านการเล่าเรื่องอย่างละเอียด และได้อาศัยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมร่วมด้วย

1. การสนทนากลุ่มย่อย

ในการจัดสนทนากลุ่มแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมประมาณ 10 – 15 คน ได้แก่ กลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มนักพัฒนา และกลุ่มผู้นำชุมชน โดยคำถามหลักจะเป็นการถามถึงบริบทพื้นที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ การร่วมการพูดคุยถึงนิยามของชุมชนสันติสุข และการร่วมกันแลกเปลี่ยนของกลไกในการสร้างชุมชนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ชุมชนของตนเอง

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

ถามคำถามด้วยคำถามปลายเปิด การสัมภาษณ์เป็นไปตามกรอบภายใต้วัตถุประสงค์ ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำทั้งระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและผู้นำศาสนา พื้นที่ละ 3 – 5 คน

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการลงพื้นที่สนาม และใช้ข้อมูลของแนวคิดทฤษฎีเรื่องสันติภาพเชิงบวกมาเป็นกรอบในการอธิบายข้อมูลจากการถอดบทเรียนชุมชน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า(Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล ระยะเวลา และสถานที่ เพื่อหาความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจากหลากหลายกลุ่ม เมื่อข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันก็ถือว่าข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือแต่ถ้าหากมีความต่างกันก็จะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าคือ นำข้อมูลจากแหล่งที่หนึ่งและแหล่งที่สองมาตรวจสอบกับข้อมูลแหล่งที่สาม ถ้าตรวจสอบแล้วข้อมูลจากแหล่งใดตรงกันก็ถือว่าข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อศึกษาถึงบริบทความเปลี่ยนแปลง และ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการนำเสนอผู้วิจัยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) โดยใช้กระบวนการจัดหมวดหมู่และประเภทของข้อมูล โดยจำแนกตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้แล้วจึงสรุป ตีความผ่านเรื่องเล่าของกลุ่มเป้าหมายที่ให้สัมภาษณ์ และอธิบายตามแนวทางของทฤษฎีสันติภาพเชิงบวก โดยใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยเฉพาะการวิเคราะห์เรื่องเล่า การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนโดยใช้องค์ประกอบหลัก 3 ประการดังนี้คือ การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) การแสดงข้อมูล (Data Display) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ (Conclusion Integrative and Verification)

ขอบเขตในการศึกษา ประกอบด้วย

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** คัดเลือกหมู่บ้านสันติสุขที่สามารถจัดการตนเอง กรอบการคัดเลือกด้วยแนวคิดสันติภาพเชิงบวก โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือกพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 1 พื้นที่ ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็เคารพความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์อื่นที่แตกต่างจากตน
2. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลายมีโอกาส หรือกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยเสริมสร้างรายได้แก่คนในชุมชน
4. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีกระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางที่มาจากการตัดสินใจร่วมกันจากคนในชุมชน
5. ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติสุขและสงบสุข
6. ต้องเป็นพื้นที่ที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ลดลง ผู้บาดเจ็บหรือล้มตายจากสถานการณ์ความรุนแรงมีแนวโน้มลดลง
7. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนในหมู่บ้าน/ ชุมชนมีการย้ายถิ่นออกจากพื้นที่น้อย

2. ขอบเขตด้านเวลา งานวิจัยดังกล่าวต้องการให้ชุมชนสะท้อนภาพให้เห็นถึงการก่อตัวของชุมชนสันติสุข เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนโดยภาพรวม พลวัตและพัฒนาการในการสร้าง/ก่อตัวของชุมชนให้เกิดสันติสุขในช่วงระยะเวลา 19 ปีที่ผ่านมา (2547 – 2566)

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยชิ้นนี้มีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ประชากรที่อยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาใน 3 พื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้คือ กลุ่มที่ประชาชนทั่วไป กลุ่มนักพัฒนาได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ซึ่งเป็นผู้ทำงานขับเคลื่อนเพื่อสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ โดยต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากจะสามารถสะท้อนภาพของการก่อตัวของชุมชนสันติสุขได้อย่างมีพลวัตและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ของความแตกต่างหลากหลายในชุมชนและการจัดการความขัดแย้งในชุมชนย้อนหลังไปในห้วง 19 ปีที่ผ่านมาได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ต้นแบบการสร้างชุมชนสันติสุขเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์อย่างเคารพกันและมีความสุข

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

- **ของดีในชุมชนสันติสุข**

ของดีของชุมชนที่เป็นชุมชนสันติสุขที่มีร่วมกัน คือ ความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ทุกชุมชนมีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ไม่ได้มีการทะเลาะเบาะแว้งภายใต้ความแตกต่างเหล่านั้น นอกจากนี้จะเห็นข้อดีร่วมของชุมชนขนาดเล็ก คือ การสามารถผลิตของในชุมชนให้เกิดเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมในพื้นที่ได้ เช่น ในบ้านบนเมืองใหม่ หรือ บ้านเชิงเขา ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กแต่มีทรัพยากรที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์จะมีการรวมตัวกันเพื่อผลิตสินค้าวิสาหกิจในชุมชนเพื่อส่งออกไปยังตลาดข้างนอก ในบางพื้นที่สามารถผลิตไปยังต่างประเทศได้ ขณะที่ชุมชนตลาดเก่า ซึ่งเป็นพื้นที่ในเมืองทรัพยากรธรรมชาติจะไม่ได้มีมากเท่าพื้นที่ที่กล่าวมา แต่จะมีเรื่องของประวัติศาสตร์ชุมชนที่เป็นชุมทางของทางรถไฟที่ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าเป็นศูนย์กลางในหลายสิ่ง ทั้งทางเศรษฐกิจ ศาสนา และแพทย์ของสามจังหวัดชายแดนด้วย

- **นิยามชุมชนสันติสุข**

นิยามชุมชนสันติสุขที่ทุกชุมชนมีร่วมกัน คือ เป็นชุมชนที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน หรือมีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน คนในชุมชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยกัน และสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยสันติสุขที่ว่าด้วยปากท้อง เศรษฐกิจเองก็มีส่วนสำคัญในเรื่องสันติสุขที่ทุกคนจะต้องกินได้ ชาวบ้านทำมาหากินได้ มีงาน มีเงิน มีอาชีพรองรับคนในพื้นที่ ความปลอดภัยก็เป็นนิยามอีกหนึ่งอย่างของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญในการนิยามชุมชนสันติสุข ว่าจะต้องมีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งในเรื่องของเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น การลักเล็กขโมยน้อยในพื้นที่ หรือเรื่องของยาเสพติดที่มีอยู่ค่อนข้างเยอะในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้ความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน ไม่หวาดระแวงกัน ทั้งในระดับประชาชนกับประชาชน และประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนสันติสุขขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ เนื่องจากหลายคนให้ความเห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐนั้นยังเป็นตัวแทนของรัฐที่มองแค่ว่าเรื่องความมั่นคงเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สนใจในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างแท้จริง

- **กลไกการสร้างชุมชนสันติสุข**

กลไกสำคัญที่ 3 พื้นที่ให้ความสนใจร่วมกัน คือ ผู้นำที่ดี ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำในเชิงจิตวิญญาณที่ต้องเป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชนได้ และคนในชุมชนเองยังมองว่าการมีส่วนร่วมกันสร้างสันติสุขในชุมชนนั้นเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดสันติสุข เช่น มีส่วนร่วมในการตั้งกติกา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ากลไกของรัฐเองยังเป็นส่วนสำคัญในการจะสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ด้วย เช่น เรื่องของงบประมาณ องค์กรความรู้ต่าง ๆ ที่ภาครัฐจะต้องหยิบยื่นให้กับประชาชนให้ตรงกับบริบทชุมชนแต่ละที่

- **ความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ย**

ความขัดแย้งมีทั้งในชุมชน ที่ไม่ใช่สถานการณ์ความไม่สงบ มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในชุมชนทั้ง 3 แห่งระหว่างคนในชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ เสียงและกลิ่นจากอุโมงค์รถจักรยานยนต์ การขับรถเสียงดัง แนวเขตที่ดิน การลักขโมยพืชผลทางการเกษตร เช่น ขโมยมะพร้าว กรณีลำทางทำสาธารณะ กรณีการเว้นระยะในการสร้างบ้าน รวมถึงความขัดแย้งในครอบครัว มรดก สามีจะมีภรรยาบ่อย การแย่งมรดก

การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้นำชุมชนดำเนินการตามความสมัครใจ จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า การไกล่เกลี่ยทำโดยมีผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและผู้นำศาสนา ซึ่งได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ทำให้หลายกรณีเรื่องยุติลงได้ แต่ก็มีบางกรณีเรื่องไม่จบลงในชุมชน รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน และมีผู้นำศาสนาคือโต๊ะอีหม่ามาช่วยไกล่เกลี่ยในเรื่องครอบครัว และเรื่องที่ไกล่เกลี่ยยากขึ้นจะมีผู้อาวุโสหรือผู้นำศาสนาเข้าร่วมดำเนินการ หรือหากเป็นเรื่องที่دينอาจให้ผู้อาวุโสร่วมพิจารณาแนวเขต หากไม่ยุติหรือแก้ปัญหาไม่ได้ ก็อาจจะต้องถึงโรงพักหรือศูนย์ดำรงธรรม หรือไปที่เทศบาลในพื้นที่ การไกล่เกลี่ยทั้งสามพื้นที่สอดคล้องกับบริบทของศาสนาอิสลาม โดยอีหม่ามผู้นำจิตวิญญาณเน้นความรัก เน้นจิตใจ และมีการไกล่เกลี่ยแบบขึ้นนำเพื่อความสงบสุข

วิธีการ เทคนิคในการไกล่เกลี่ย ผู้นำชุมชนจากปัตตานี โดยผู้ใหญ่บ้าน จะใช้วิธีการพูดคุยให้ใจเย็น คุยให้มีสติ อย่าใจร้อน เมื่อมีเรื่องร้องเรียนมา จะรับทุกอย่างไว้ จะไม่ปิดเรื่องออกไป แต่ผู้ใหญ่บ้านจะรับไว้ก่อน รับไว้เพื่อให้คู่กรณีสบายใจ การใช้คำพูดให้สบายใจว่าหากไม่เกิดกับเราก็จะเกิดกับคนอื่นในกรณีรถชนกัน บางครั้งจะดึงไว้ยังไม่ให้กลับบ้านไปเจอกันเพราะอารมณ์ยังร้อนอยู่ การแบ่งมรดกอาจจะดูจากหลักศาสนาและหลักของราคาที่ดินมาประกอบด้วย ใช้การรังวัดมาประกอบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง หรือการไปหาคู่กรณีที่บ้านเพื่อไปเตือนไม่ให้ทำอีก แต่หากมีหลักฐานชัดเจน มีกล้องวงจรปิด ก็จะบอกเขาถึงหลักฐานที่ชัดเจน อีกทั้งพิจารณาจากข้อเท็จจริงกรณีรถชนจากความเร็วของรถ และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น รวมถึงการให้คนที่คู่กรณีนับถือมาร่วมไกล่เกลี่ยด้วย คู่กรณีเขาก็มีความเคารพกับผู้เฒ่าผู้แก่คนนี้ การไกล่เกลี่ยการตกลงต่าง ๆ มันก็จะง่ายขึ้น ตกลงเร็วขึ้น ผู้นำจากนราธิวาส การพูดคุยด้วยความนิ่มนวลเพื่อให้รู้สำนึก และเตือนไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก เช่น ในกรณีลักทรัพย์ ให้โอกาสหากเป็นครั้งแรก และตั้งกฎกติกาไว้ว่าผู้ใดที่ขโมยมะพร้าวต่อไปในอนาคตต้องมีการปรับเงิน ส่วนผู้นำจากยะลา จะใช้การอธิบายแบบมีเหตุผล ให้เห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมเพื่อการอยู่ร่วมกัน

ขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ย จะมีคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านจะนัดให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลพื้นที่รับผิดชอบ ไปดูที่เกิดเหตุ และสอบถามว่าจะไปประณิประนอมที่บ้านผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ หรือจะไปสถานีตำรวจ แต่ที่ผ่านมามีส่วนมากคู่กรณีก็จะมาทำการประณิประนอมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นจะนัดแนะว่าเลือกวันที่เท่าไร เวลาใด แล้วก็ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลอยู่ในท้องที่นั้น ๆ ไปแจ้งคู่กรณี ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย ผู้ใหญ่บ้านอาจไกล่เกลี่ยเอง หรืออาจจะแจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านพร้อมด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดในวันนัดหมาย โดยให้คู่กรณีมาพบกันที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ดำเนินการไกล่เกลี่ยว่าสาเหตุเกิดมาจากอะไร และสอบถามความยินยอม ยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไกล่เกลี่ยหรือไม่ กรณีนราธิวาส บางกรณีเป็นไปตาม พ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 หากยินยอมก็จะมีแบบฟอร์มให้ลงนาม การบันทึกจะเหมือนกับพนักงานสอบสวน จะมีการพิมพ์ไปด้วย บางพื้นที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามธรรมชาติแบบดั้งเดิม ไม่ได้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว

จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหลายปัจจัย เช่น การให้การเคารพกันและยอมรับซึ่งกันและกัน การให้ผู้อาวุโสเข้าร่วมดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประสบการณ์ความสามารถ ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องรู้สภาพพื้นที่ เช่น ไกล่เกลี่ยที่ดินก็ต้องรู้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน หรือมีทีมงานที่ช่วยกันในการทำบันทึก สำหรับอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยหรือปัจจัยที่อาจทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จ มีหลายประการ เช่น มีคน

ที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการ เหมือนถูกกีดกันออกไป คู่เจรจาไม่ต้องการเจรจาจริง ๆ จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า บางกรณีพูดคุยสำเร็จ บางกรณี ไม่สำเร็จ ผู้นำเห็นว่าบางคนยังมีความดีใจ ก็มีความพยายามที่จะคุยให้เขาฟังต่อไป แต่ถ้าบางบ้านที่ไม่ยอม ผู้นำจะพียงเทศบาลให้เข้ามาช่วย ทางเทศบาล จะมาคุยต่อ โดยขั้นตอนคือครั้งแรกพูดคุย ครั้งที่ 2 จะตักเตือน หลังจากนั้นก็จะมีการมีหนังสือเข้ามา ในขั้นนี้ถ้าไม่มาจัดการทางเทศบาลก็จะเข้ามา รื้อสิ่งปลูกสร้างที่ล้ำออกไป

ข้อเสนอแนะ

- 1) พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทุนทางวัฒนธรรม ทั้งการเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งอาหารที่พร้อมสรรพ แต่กลไกของภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมากนัก เนื่องจากยังเน้นไปที่ประเด็นความมั่นคง จนทำให้ต้นทุนที่เข้มแข็งเหล่านี้ไม่ได้รับการส่งเสริมให้สามารถเติบโตหยั่งรากลึกลงไปในระดับฐานรากอย่างแท้จริงได้
- 2) การกล่าวถึงสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จำเป็นต้องพูดถึงเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาปากท้องของคนในพื้นที่ด้วย เนื่องจากประชาชนยังมองในเรื่องของสันติภาพที่ต้องกินได้ และทำให้สามารถมีกินมีใช้ในการดำรงชีวิตในพื้นที่ได้
- 3) แต่ละพื้นที่มีประวัติศาสตร์เรื่องเล่าของตนเอง ซึ่งหากรัฐมองในแง่ของการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยว จะสามารถนำมาสู่การท่องเที่ยวผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ อันจะนำมาสู่การสร้างชุมชนให้ภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถสร้างความเข้มแข็งผ่านสิ่งนั้นได้
- 4) ในการจัดการความขัดแย้งจำเป็นต้องวิเคราะห์ พิจารณาบริบท ความสลับซับซ้อนของปัญหา สภาพปัญหา จำนวนคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง ความรุนแรงของปัญหา ระยะเวลาที่เกิดขึ้น โดยเชิญคนที่เกี่ยวข้อง และมีอำนาจตัดสินใจเข้ามาในกระบวนการ
- 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยมีหลายปัจจัย การใช้ภูมิปัญญาในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดความไว้วางใจ ระบบอาวุโส ระบบวัฒนธรรม จารีต กล่าวคือ องค์ประกอบของคนกลางที่มีความหลากหลาย มีอาวุโส มีผู้นำจิตวิญญาณ มีคู่กรณีที่มีอำนาจตัดสินใจมาร่วม และการติดตามตามผล
- 6) กติกาของชุมชน กำหนดการใช้ทรัพยากรร่วมกันเป็นกติกาของชุมชน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยการกำหนดกติกาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ในประเด็นการใช้ทรัพยากร การอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน โดยอาจมีการให้ข้อมูลในเรื่องข้อกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนประกอบการพูดคุย
- 7) ภาครัฐควรส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและบูรณาการร่วมกัน ทั้งตามกรอบของกฎหมายและการไกล่เกลี่ยแบบวัฒนธรรมชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนทำได้ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาองค์ความรู้ การอบรม การให้คำปรึกษา ซึ่งการไกล่เกลี่ยแต่ละด้านจะมีหน่วยงานรัฐแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น การไกล่เกลี่ยในมิติวัฒนธรรมชุมชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่นด้วย ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพ.ศ.2562 เป็นหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมเป็นหลัก

Executive Summary

This research is a study aimed at extracting lessons in the second phase, which focuses on seeking areas of peace in conflict-ridden regions within the three southern border areas. These areas are the Paseyawo community in Pattani Province, Ban cherng khao Narathiwat Province, and the Talad Kao Community in Yala Province. The objectives of this research are as follows:

1. To extract lessons learned from peaceful communities in Thailand in these three areas.
2. To understand the factors, conditions, and mechanisms for building peaceful communities and the process of mediation within communities with diverse religious and ethnic differences.
3. To develop a prototype or model of peaceful communities and community mediation that can be applied to create peaceful communities in Thailand.

This research involves the collection of primary data. It is a qualitative research study that utilizes focus group discussions and in-depth interviews through semi-structured questionnaires. The interviews emphasize asking open-ended questions to enable the interviewees to provide detailed narratives. Additionally, non-participant observation is also relied upon in the research process.

1. Small Group Discussions

Each small group discussion will consist of approximately 10 to 15 participants, representing a diverse cross-section of the community, including members of the general public, developer groups, and community leaders. The primary focus of these discussions will be to explore the local context, significant events, and engage participants in a dialogue regarding the definition of a peaceful community. Participants will also share insights and exchange ideas on the various mechanisms employed to build and foster peace within their respective community areas.

2. In-Depth Interviews

The interviews will be conducted using open-ended questions, aligning with the research objectives. These interviews will encompass a diverse range of participants, including government officials, representatives from civil society, local residents, leaders at both formal and informal levels, and religious figures. In each geographical area, interviews will be conducted with 3 to 5 individuals.

This qualitative research, with a primary focus on conducting field visits and utilizing the framework of positive peace theory to interpret the knowledge acquired from community

lessons. The research employs the triangulation method, which involves examining information from various target groups while considering sources, timeframes, and geographical locations to identify commonalities and disparities. When multiple sources converge and provide consistent information, it is deemed reliable. In cases where disparities arise, triangulation is applied, cross-referencing data from the first and second sources with that of a third source. If the information is corroborated by any of these sources, it is considered reliable.

The data analysis in this research encompasses two main types:

Analysis of Document Data: This entails examining existing documents to understand the context of change.

Analysis of Field Data: This involves the analysis of data collected through qualitative research methods during fieldwork.

In the presentation section, the researcher adopts a narrative analysis approach, which includes the following steps:

Data Categorization and Typing: Data is categorized based on the specific issues being studied.

Data Analysis and Comparison: The collected data is then analyzed and compared, leading to the formulation of conclusions.

Interpretation Through Target Group Narratives: The interpretation is conducted through the narratives and stories of the interviewed target groups.

Alignment with Positive Peace Theory: The findings are explained in alignment with the principles of positive peace theory. **Utilizing Content Analysis:** Content analysis, particularly narrative analysis, is used as a tool in this process.

Data analysis in this research study follows a structured approach involving three key elements:

Data Organization: Data is organized for clarity and ease of analysis.

Data Display: Data is presented in a comprehensible format.

Conclusion Integration and Verification: Conclusions are integrated and cross-verified to ensure accuracy and consistency.

The scope of the study comprises the following elements:

Area Boundaries: The study focuses on identifying peaceful villages that exhibit the capability for self-management.

Selection Framework: The selection framework is constructed based on the concept of positive peace. It involves specific criteria for choosing areas within the three southern border provinces. One area is selected per province, and the criteria include:

The specified criteria for selecting areas within the three southern border provinces are as follows:

1. **Cultural and Identity Diversity:** The chosen area must be characterized by a diversity of cultures, religions, and ethnicities. Additionally, the residents should demonstrate respect for the diversity of other identities different from their own.

2. **Social Interaction Hub:** It should serve as a space where different community members have opportunities for joint activities and interactions. These interactions occur through a variety of community-based activities.

3. **Economic Sustainability:** The area should feature grassroots economic activities that contribute to income generation for the local population.

4. **Conflict Management:** The chosen area must possess a conflict management process that is guided by joint decision-making among community members.

5. **Peaceful Coexistence:** It should be a space where people can live together peacefully and harmoniously, even amid various differences.

6. **Violence Reduction:** The selected area should demonstrate a decrease in violent incidents, including fewer injuries and fatalities resulting from violent situations.

7. **Population Retention:** It must be an area where a significant proportion of the village or community residents have not migrated out of the area.

2. Time Scope:

The research entails a comprehensive examination of the process of forming peaceful communities. It aims to assess the changes, dynamics, and developments within the community as a whole. The defined time frame for this study covers a 19-year period, spanning from 2004 to 2023. This extended timeframe allows for a thorough analysis of the evolution and progress in the establishment and development of peace-oriented communities over nearly two decades.

3. Scope of Information Providers:

The target group for this research consists of the population residing in the three designated study areas. The participants are categorized into three primary target groups, as follows:

General Public: This group includes individuals from the community at large.

Developer Group: Comprising government officials, members of civil society organizations, and both formal and informal leaders, such as community leaders and religious figures, all of whom actively contribute to the establishment of peaceful communities within their respective areas. The criteria for participation in the study are as follows: Participants must

be 18 years of age or older, as this age group is considered capable of reflecting the dynamic process of Santisuk community formation. They should be able to provide insights on interactions between diverse community members and the management of conflicts within the community over the past 19 years.

Expected Benefits:

The research aims to yield several anticipated benefits, including:

Development of a Peaceful Community Model: The study endeavors to provide a practical model for the establishment of peaceful communities. This model will facilitate harmonious coexistence among individuals from diverse religious and ethnic backgrounds, fostering an environment of respect and happiness.

The study's findings can be summarized as follows:

-the positive aspects of peaceful community:

Multicultural Harmony: One of the notable strengths of a peaceful community is its ability to embrace multiculturalism. Residents from various religious backgrounds peacefully coexist, and differences in faith do not lead to conflicts. This cultural diversity enriches the community's fabric.

Local Entrepreneurship: peaceful communities often share a common advantage of small-scale, local entrepreneurship. This means that community members collaborate to produce goods and services within the community, fostering small enterprises. For example, areas like Ban Bon Mueang Mai and Baan Khao Khao leverage their resources to create community-based products for export to outside markets. In some cases, these products even find international markets, contributing to the economic well-being of the community.

Historical Significance: Some peaceful communities, like those situated around railway junctions, have a rich historical legacy. Residents often perceive their homes as the focal point of many aspects, including the economy, religion, and cultural influences from the surrounding three border provinces. This historical significance gives residents a sense of pride and connection to the broader regional context.

The definition of a peaceful community, as shared by various communities, encompasses several key elements:

Community Interaction: A peaceful community is one where residents actively engage with one another, participating in communal activities and coming together to create a sense of happiness and harmony within the community. This collective peace contributes to the overall well-being of the community.

Economic Stability: Economic stability plays a vital role in peace within a community. It's essential that all community members have access to livelihood opportunities,

employment, financial resources, and career prospects to support themselves and their neighbors. Economic well-being is a foundation for community peace.

Safety and Security: Safety is a fundamental aspect of defining a peaceful community. It encompasses both personal safety and the protection of property. This includes the absence of violent incidents, issues such as petty theft, and concerns related to drug-related problems, which can be prevalent in certain areas.

Mutual Trust: Trust among community members, both at the public and governmental levels, is a significant factor in creating a peaceful community. When people trust each other and have confidence in the intentions of government officials, it fosters an environment of mutual understanding and collaboration.

However, there's a challenge noted, where some people perceive government officials primarily as representatives of the state focused on security matters, rather than actively working to address community issues. Building trust and fostering better collaboration between the government and the community is crucial for achieving lasting peace in the southern border region.

Mechanisms for building peaceful communities in the southern border areas are multi-faceted and include the following components:

Effective Leadership: Leadership is a critical mechanism for peace-building. This involves both formal leaders, such as government officials and community leaders, and spiritual or religious leaders. These leaders must be trusted by the community and play a pivotal role in guiding and uniting the people toward common goals of peace and harmony.

Community Participation: Active community participation is another fundamental mechanism. Residents of the community engage in the process of peace-building by actively participating in various activities. This can involve contributing to rule-setting, problem-solving, and engaging in community-based initiatives. Participation at the grassroots level is essential for the ownership and sustainability of peace efforts.

Government Involvement: The state machinery, including government agencies, plays a crucial role in the peace-building process. This involvement encompasses aspects such as budget allocation for peace initiatives and providing the necessary knowledge and resources tailored to the specific context of each community. Ensuring that government support aligns with the unique needs of each location is integral to building and sustaining peace.

Conflict and mediation

Conflict and mediation play a significant role in the dynamics of these communities, even when not escalated to a state of unrest. The conflicts within these communities revolve around various issues, including:

Environmental Issues: Noises and odors emanating from motorcycle repair shops can lead to conflicts within the community as they may affect the quality of life for residents.

Property Disputes: Boundary disputes related to land ownership and issues like theft of agricultural products, such as coconuts, can lead to tensions among community members.

Public Space: Conflicts may arise over encroachments on public sidewalks and disputes regarding house construction spacing.

Family and Inheritance Disputes: Conflicts within families may revolve around inheritance matters, including disputes over assets and inheritance distribution. Additionally, personal issues like extramarital affairs and competition for inheritance can contribute to family conflicts.

Mediation, as a conflict resolution method, is undertaken voluntarily by community leaders in the area. The community has recognized the effectiveness of this approach, particularly when involving official community leaders and religious figures. This mediation process has successfully resolved numerous cases within the community. However, in some instances, conflicts may persist and not reach resolution through community-led mediation.

The community employs various conflict management styles, including:

Community Leaders: Village headmen or village committees take the initiative in addressing conflicts within the community.

Religious Leaders: Religious leaders, such as Imams, play a vital role in mediating family-related matters, emphasizing love, compassion, and mental well-being. Their guidance is often centered around fostering peace.

Elders and Religious Leaders: In cases of greater complexity, especially those related to land disputes, elders and senior religious figures may be called upon to participate in the mediation process.

When community-led mediation proves ineffective, the parties involved may seek external assistance. This may involve recourse to the police station, the Damrongtham Center, or the local municipality for mediation. These external mediation channels are consistent with the Islamic context and are guided by principles of love and mindfulness, emphasizing peaceful resolution.

The methods and techniques for mediation employed by community leaders in the Pattani, Narathiwat, and Yala regions are adapted to their specific cultural context and community dynamics. Here are some of the approaches used:

Pattani (Village Headman):

- Calm and Patient Conversation: The village headman prioritizes calm and mindful communication during mediation. They listen attentively and avoid impatience when receiving complaints, aiming to create a comfortable environment.

- Empathy and Understanding: The village headman accepts the complaints and shows empathy, making the other party feel comfortable. They use comforting words and may delay the meeting if emotions are running high.

- Inheritance Division: For issues like inheritance, the village headman may base decisions on religious principles and land value principles. They use surveys to provide evidence. In cases of clear evidence, such as CCTV footage, they point to the facts and consider other relevant details.

Narathiwat (Community Leader):

- Graceful Conversation: Community leaders in Narathiwat employ graceful and thoughtful communication to create awareness and discourage repeated offenses, such as theft.

- Progressive Discipline: They give individuals who commit offenses a chance, especially for first-time offenders. However, rules and penalties, like fines, may be established for repeat offenses.

Yala (Community Leader):

- Logical Explanation: Yala's community leaders employ logical reasoning to highlight the common benefits of living together. They explain how cooperation and harmonious coexistence benefit the community as a whole.

- Moreover, involving respected individuals as mediators can facilitate the mediation process and lead to faster agreements. Respect for elders and community leaders is valued, making it easier to mediate disputes and reach resolutions. These methods and techniques reflect the community's commitment to maintaining peace and resolving conflicts while adapting to the unique characteristics of each region.

Steps before mediation One of the parties to the dispute will come and notify the village headman. After that, the village headman will make an appointment with the assistant village headman who takes care of the area of responsibility. Go see the scene. and asked whether he would go to the village headman's house for reconciliation. Or go to the police station.

But in the past, most of the parties would come to settle at the village headman's house. After that, an appointment will be made to choose what date and what time and then the assistant village headman in charge of that area will go and notify the other party. Mediation process The village headman may mediate himself. or may notify the village committee along with all village head assistants on the appointed day.

By having the parties meet at the village headman's office. Carry out mediation to determine what the cause is. and ask for consent Do you agree to allow the Klai Village Committee to distribute or not? In the case of Narathiwat, some cases follow Local Government Act 1914. If you agree, there will be a form to sign. Recording is the same as for investigators. There will also be printing. Some areas conduct traditional naturalistic mediation. It is not in accordance with the said law.

The success factors and challenges in mediating disputes within these communities highlight various aspects of the mediation process:

Success Factors in Mediation:

Mutual Respect and Acceptance: Successful mediation often hinges on the willingness of the parties involved to treat each other with respect and accept the mediation process as a valid means of resolving disputes.

Involvement of Seniors: Involving respected elders in the mediation process can enhance its effectiveness and garner greater acceptance from the parties in dispute.

Mediator's Experience and Knowledge: A mediator's experience, abilities, and expertise in various fields, including legal matters, can significantly contribute to successful dispute resolution.

Local Knowledge: Understanding the unique conditions and local context is crucial. For example, when mediating land disputes, a mediator must be well-versed in the relevant land laws and regulations.

Recording and Documentation: Having a team to make records and document the mediation process ensures transparency and can be essential in resolving disputes.

Obstacles to Mediation:

Non-Participation: Some individuals may choose not to participate in the mediation process, which can hinder resolution efforts.

Unwilling Negotiators: If the negotiators are not genuinely interested in finding a resolution, the mediation process may face challenges.

Persistence of Conflict: In cases where parties remain stubborn or resistant to negotiation, it may be necessary to continue efforts to engage them.

Municipal Involvement: In some instances, when mediation fails, local municipalities may become involved. They may initiate further talks, issue warnings, or, as a last resort, take action, including demolition, to address the dispute.

The mediation process can be a valuable tool in resolving conflicts, but its effectiveness relies on the willingness of the parties, the expertise of the mediator, and the adaptability to local conditions. When challenges arise, municipalities may step in to provide additional support and enforcement to bring about resolution.

Suggestions

These are insightful suggestions to enhance community development, conflict resolution, and peace-building in the three southern border provinces:

Cultural Capital Support: Recognize and promote the cultural capital within the region. Shift the focus beyond security to harness and cultivate these valuable cultural assets, allowing them to flourish at the grassroots level.

Economic and Food Security: Address economic challenges and food security concerns when discussing peace in the region. For many, peace equates to having access to sufficient food and livelihood opportunities.

Historical Narratives as Tourism: Utilize the unique historical narratives of each area to promote tourism. Developing local history as a tourist attraction can generate pride within the community and contribute to its strength.

Conflict Management Analysis: In managing conflicts, conduct thorough analyses considering contextual complexity, problem conditions, and the number of parties involved. Invite relevant stakeholders and decision-makers into the resolution process.

Community Wisdom and Trust: Leverage the wisdom of the community, including the seniority system, cultural traditions, and spiritual leaders, to build trust and facilitate successful mediation. Ensure parties with decision-making power are actively involved in the process.

Community Rules and Resource Management: Establish community rules governing the use of shared resources as a preventive measure against conflicts. Involve community stakeholders in shaping these rules, emphasizing resource conservation and environmental laws.

Government Support for Mediation: Promote mediation and integration, aligning with both the legal framework and cultural mediation practices. Allocate budget resources, facilitate knowledge development, training, and counseling, and ensure various government agencies take responsibility for mediation at different levels, from cultural mediation to public sector disputes.

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก - จ
Executive Summary	ฉ - ๗
สารบัญ	๗
สารบัญรูปภาพ	๘
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย	1
วัตถุประสงค์	1
แนวคิดทฤษฎี	1
การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ขอบเขตในการศึกษา	9
บทที่ 2 วิธีการดำเนินการวิจัย	13
การสนทนากลุ่มย่อย	13
การสัมภาษณ์เชิงลึก	13
การวิเคราะห์ข้อมูล	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
นิยามศัพท์	14
บทที่ 3 ผลการศึกษา	15
ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข : บ้านบนเมืองใหม่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี	15
ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข : บ้านเชิงเขา ตำบลลูกาสาเกาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส	26
ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข : ตลาดเก่า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	38
บทที่ 4 สรุปและอภิปรายผล	58
ของดีในชุมชนสันติสุข	58
นิยามชุมชนสันติสุข	59
กลไกการสร้างชุมชนสันติสุข	61
ความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ย	61
ข้อเสนอแนะ	64
รายการอ้างอิง	66

สารบัญภาพ

เนื้อหา	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่ชุมชนบ้านบนเมืองใหม่	15
ภาพที่ 2 Mapping ของดีชุมชนบ้านบนเมืองใหม่	17
ภาพที่ 3 กลไกการสร้างชุมชนสันติสุขของบ้านบนเมืองใหม่	23
ภาพที่ 4 แผนที่บ้านเชิงเขา ต.ปะลุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส	26
ภาพที่ 5 Mapping ของดีชุมชนบ้านเชิงเขา ต.ปะลุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส	29
ภาพที่ 6 กลไกในการสร้างชุมชนสันติสุขบ้านเชิงเขา	34
ภาพที่ 7 แผนที่ชุมชนตลาดเก่า อ.เมือง จ.ยะลา	38
ภาพที่ 8 Mapping ของดีชุมชนตลาดเก่า	42
ภาพที่ 9 นักวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน	57

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย

ความโกลาหลของโลกในศตวรรษที่ 21 มีความวุ่นวายและซับซ้อนที่เกิดขึ้นจากความเคลื่อนไหวของความคิด ข้อมูล ข่าวสาร ผู้คน และเงินตรา ที่ทำให้โลกต้องเผชิญหน้ากับความวุ่นวายระลอกใหญ่ในรูปแบบใหม่ ความวุ่นวายเหล่านี้ทำให้ต้องหวนกลับมาทบทวนถึงคุณค่าและข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการดำรงอยู่เพื่อจะสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันภายใต้สภาวะการณ์เหล่านี้ แม้ความขัดแย้งจะเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ด้วยโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ความขัดแย้งเข้มข้นขึ้นแตกต่างจาก ในอดีตที่การดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การทำงานเป็นไปในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย แต่เมื่อความเป็นสมัยใหม่เข้ามาเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศ ก็ทำให้ทรัพยากรถูกแบ่งและแย่งชิงจนก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคตามมา และหลายครั้งที่ความไม่เสมอภาคเหล่านั้นก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางสังคม วัฒนธรรม ความขัดแย้งด้านช่วงวัย - อายุ ความขัดแย้งด้านเศรษฐกิจ ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ จนหลาย ๆ ครั้งนำมาสู่ความรุนแรงในท้ายที่สุด การเติบโตทางเศรษฐกิจโดยการพัฒนาของรัฐตามแนวทางของเสรีนิยมนั้นทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสในการจัดสรรแบ่งส่วนอย่างเต็มที่ จนเกิดการตั้งคำถามกับทางภาครัฐเพิ่มมากขึ้น

ในงานวิจัยการถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในประเทศไทยในระยะแรก (ปี 2564) ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพื้นที่ชุมชนสันติสุขใน 5 พื้นที่ 4 ภูมิภาคของประเทศไทย อันได้แก่ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน, บ้านหน้าทับ อำเภอนาทวี จังหวัดนครศรีธรรมราช, ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และ บ้านทับทิมสยาม 07 อำเภอขุนหาร จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้ค้นพบว่าชุมชนแต่ละแห่งมีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็ง และนอกจากความเข้มแข็งของคนในชุมชนเองแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองจะต้องเอื้อและเปิดโอกาสในคนในพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็น และนำความคิดเห็นเหล่านั้นเข้าไปอยู่ในแผนการปฏิบัติงานด้วย ค่อยจะสามารถสร้างความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคมได้ และจากผลการศึกษาดังกล่าวจึงทำให้คณะผู้วิจัยพยายามค้นหาชุมชนสันติสุขในประเทศไทยเพื่อค้นหาโมเดล หรือต้นแบบที่เหมาะสมในแต่ละบริบท

ทั้งนี้ในระยะที่ 2 คณะผู้วิจัยเน้นพื้นที่ศึกษาไปยังระดับภูมิภาคมากขึ้น เนื่องจากในแต่ละภูมิกษณภูมิมีบริบทและพลวัตที่แตกต่างกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ในเชิงภูมิภาคจะทำให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ได้อย่างรอบด้านมากขึ้น คณะผู้วิจัยแบ่งภูมิภาคในประเทศไทยออกเป็น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ตอนบน และภาคใต้ตอนล่าง (สามจังหวัดชายแดนใต้) ซึ่งในระยะที่ 2 นี้จะเน้นไปที่ภาคใต้ตอนล่าง (สามจังหวัดชายแดนใต้) เสียก่อน เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้มีความแตกต่างจากบริบทอื่น ๆ ในประเทศ และการค้นหาพื้นที่สันติสุขเป็นสิ่งที่เร่งด่วนที่ต้องทำให้เห็น หรือทำให้เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความรุนแรงถึงตายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ความไว้วางใจระหว่างกันนั้นถดถอยลง โมเดลพื้นที่สันติสุขจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เห็นภาพในพื้นที่ที่เปราะบางเช่นนี้ ก็ยังมีพื้นที่สันติสุขดำรงอยู่ด้วย และอาจส่งต่อต้นแบบเหล่านี้ไปยังพื้นที่ความรุนแรงอื่น ๆ ให้สามารถสร้างสันติสุขได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามด้วยบริบทพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างหลากหลายเป็นอย่างมาก บางพื้นที่เป็นพื้นที่อัตลักษณ์เชิงเดี่ยว ที่คนมลายู หรือคนพุทธ อยู่แยกกัน ในขณะที่บางพื้นที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ นับเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมและความเข้มแข็งผ่านชุมชนเป็นฐานในสามจังหวัดชายแดนใต้ การจัดการความไม่ไว้วางใจและสลายความหวาดระแวงเหล่านี้ ทั้งยังสามารถอยู่

ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เช่น มีแนวทางชุมชนจัดการตนเอง มีสุขภาพะชุมชนที่ดึงคนในชุมชนทั้งชาวไทยพุทธไทยจีน มลายูมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ เป็นต้น ก็สามารถนำมาต่อยอดเป็นฐานในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อสร้างต้นแบบชุมชนพหุวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันของชุมชนสันติสุขที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านศาสนาและชาติพันธุ์แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และไว้ใจกันในพื้นที่ 3 พื้นที่ ภาคใต้ตอนล่าง นาร่องใน 3 พื้นที่ 3 จังหวัด คือ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา และอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายจนสามารถสร้างชุมชนสันติสุขขึ้นมาได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นพื้นที่หนุนเสริมสันติภาพเชิงบวกด้วย

วัตถุประสงค์

1. ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในประเทศไทย 3 พื้นที่ คือ ตำบลปะเสยะวอ จังหวัดปัตตานี ชุมชนบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และ ชุมชนตลาดเก่า จังหวัดยะลา
2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัย เงื่อนไข และกลไกในการสร้างชุมชนสันติสุข และกระบวนการใกล้เคียงในชุมชนภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์
3. เพื่อให้ได้ต้นแบบหรือโมเดลชุมชนสันติสุขและการใกล้เคียงในระดับชุมชนมาปรับใช้ในการสร้างชุมชนสันติสุขในประเทศไทย

แนวคิดทฤษฎี

● แนวคิดว่าด้วยสังคมสันติสุข

งานวิจัยชิ้นนี้สนใจถึงปฏิบัติการในการสร้างสังคมให้เกิดสันติสุขในชีวิตประจำวันของชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยใช้แนวคิดการสร้างสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) เป็นกรอบในการถอดบทเรียนชุมชนทั้ง 5 ชุมชนในประเทศไทย ซึ่งสันติภาพเชิงบวกเป็นหนึ่งในแนวคิดของ Johan Galtung ที่ได้กล่าวถึงเรื่องของสันติภาพว่ากระบวนการสันติภาพคือ ลำดับของช่วงเวลา ขั้นตอน และกิจกรรมทางการเมืองและสังคมในหลายระดับ (ซึ่งมักจะเรียกกันว่า ‘เส้นทาง’ หรือ ‘แทร็ค’ ที่ 1, 2 และ 3) ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อยุติความรุนแรงทางการเมือง (สันติภาพเชิงลบ) และเพื่อแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งยึดเยื้อเรื้อรังไปสู่สันติภาพที่ยุติธรรมและยั่งยืน (สันติภาพเชิงบวก) (นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส, 2556) ในงานของชลัท ประเทืองรัตนา (2560) ได้ศึกษาเรื่องดัชนีสันติภาพโลกและสถานการณ์สันติภาพในสังคมไทย ได้กล่าวถึงความหมายของสันติภาพเชิงบวกว่าคือทัศนคติ (Attitude) สถาบัน (Institutions) และโครงสร้าง (Structures) ในการทำให้สังคมมีสันติภาพที่ยั่งยืน และให้สภาพแวดล้อมในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ จากความหมายสันติภาพในเชิงบวกที่ระบุมามีความหมายกว้างที่ครอบคลุมถึงทัศนคติและความคิดเห็นของคนที่ไม่เน้นความเกลียดชังซึ่งกันและกัน รวมถึงสถาบัน กลไกและโครงสร้างในสังคมที่ไม่ตัดสินใจรวมศูนย์อำนาจ อันจะส่งผลให้สังคมเกิดสันติภาพได้ สันติภาพเชิงบวกกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เห็นชัดเจนเหมือนสันติภาพเชิงลบ ที่เป็นเรื่องของการปราศจากความรุนแรง (The Absence of Violence) หรือปราศจากต่อความกลัวต่อความรุนแรง (The Absence of Fear of Violence) ไม่มีสงคราม ไม่มีการสู้รบและไม่มีความรุนแรงในทางกายภาพ ความรุนแรงดังกล่าวสามารถสัมผัสหรือมองเห็นได้อย่างชัดเจน ในงานของสุชาติ เศรษฐมาลินี (2559) ได้ศึกษาถึงการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความเป็นพหุลักษณะทางศาสนาและชาติพันธุ์ และศึกษาถึงสันติภาพเชิงบวกในพื้นที่ชุมชน

โดยสุชาติได้ให้ความหมายถึงสันติภาพเชิงบวกในงานที่ศึกษาว่า เป็นสภาวะทางจิตใจและสังคมสมานฉันท์กลมเกลียว มีความยุติธรรม และเท่าเทียมกันและเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนความเห็นอกเห็นใจกันและกัน ในทางเดียวกันนักวิชาการหลายคน มองว่าสังคมที่มีสันติภาพเชิงบวกจะเป็นสภาวะที่สังคมมีความสงบสุข ปราศจากความรุนแรง ผู้คนมีสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความเคารพ ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ มีความยุติธรรม และสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งสภาวะสันติภาพเชิงบวกนี้ จะนำมาซึ่งสังคมที่มีสันติสุข ซึ่งในคำกล่าวของ UNESCO มองว่า การสร้างสันติภาพเชิงบวกนั้นจำเป็นต้องก่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดียิ่งขึ้นและเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสังคมให้เปิดกว้างให้ประชาชนทุกคนใช้ชีวิตได้อย่างมีเกียรติภูมิ

● แนวคิดว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในพหุวัฒนธรรม

หากพูดถึงพหุวัฒนธรรมนิยมเป็นพัฒนาการหนึ่งของแนวคิดเสรีนิยม - เน้นให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียม มองว่าสิทธิทางวัฒนธรรมเป็นส่วนขยายจากสิทธิมนุษยชน อัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยไม่ควรถูกเบียดขับ หรือถูกคุกคาม บุคคลมีสิทธิเป็นตัวของตัวเองและรู้สึกดีกับการเป็นตัวของตัวเองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในระยะแรกแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมเป็นแนวคิดทางรัฐศาสตร์ก่อตัวขึ้นในโลกตะวันตก ช่วงปี 1970 ในประเทศแคนาดา และประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีความแตกต่างของคนสองกลุ่มอย่างชัดเจน คือกลุ่มคนที่พูดภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งทั้งสองมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ต่อมาประเทศออสเตรเลียก็นำนโยบายดังกล่าวมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อธำรงวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข นโยบายพหุวัฒนธรรมถูกใช้อย่างเป็นทางการในทั้งสองประเทศ โดยแนวคิดดังกล่าวอยู่บนฐานคิดที่ว่า กลุ่มวัฒนธรรมของรัฐมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับและดำรงรักษาให้คงอยู่ไปโดยไม่ต้องถูกกลืนเข้ากับวัฒนธรรมหลัก ทั้งนี้ รัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Kymlicka, 1995) พัฒนาการแนวคิดนี้ในบริบทตะวันตกจึงแยกไม่ออกกับการเหยียดสีผิวที่คนส่วนใหญ่ (ผิวขาว) มีอำนาจหลักและจัดการกลุ่มคนที่แตกต่างจากตัวเอง

ก่อนคำว่า “พหุวัฒนธรรม” จะเข้ามามีบทบาททั้งในโลกวิชาการจนนำไปสู่การปรับประยุกต์ในระดับนโยบายนั้น ในอดีตเราพบว่านักวิชาการมักใช้คำว่า “พหุสังคม” หรือ “พหุลักษณะ” เพื่ออธิบายความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเจ้าอาณานิคมที่มองว่าสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นพหุสังคมที่แม้จะอยู่ภายใต้ระบบการเมืองเดียวกัน แต่ผู้คนกลับดำรงอยู่อย่างบอบเบ แต่ไม่รวมกัน แต่ละชาติพันธุ์มีศาสนาของตนเอง มีวัฒนธรรมแนวคิดและแนวทางของตนเอง โดยไม่รวมกับคนอื่นกลุ่ม ดังที่เฟอนิวัล เคยกล่าวอ้างถึงสังคมพม่าว่าเป็นเช่นนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วจึงมีการใช้คำนี้สับสนไปมา ทั้งนี้ในหนังสือ contemporary cultural theory ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างไว้ว่าพหุนิยมนั้นคือระบบคิด หรือความเชื่อที่ยอมรับกับหลักการมากกว่าหนึ่งหลักการ เป็นคำที่ตรงข้ามกับคำว่า เอกนิยม ส่วนคำว่าพหุวัฒนธรรมนั้นเป็นแนวคิดที่ขยายประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมไปเป็นเรื่องของชาติ ระบบกฎหมาย ระบบการศึกษา นโยบายของรัฐที่เอื้อต่อเรื่องสุขภาพ ที่อยู่อาศัย ให้มีการเคารพกันเรื่องภาษา ความเป็นชุมชน วิถีปฏิบัติในธรรมเนียม ประเพณี และศาสนา อย่างไรก็ตามความคลุมเคลือของความหมายของทั้งสองคำก็ดำเนินเรื่อยมาท่ามกลางความไม่ชัดเจน แล้วค่อย ๆ เติบโตและแบ่งแยกกันชัดเจนในวงหลังที่ประเทศต่าง ๆ ต่างให้ความสำคัญกับนโยบายและปฏิบัติการในการจัดการความแตกต่างหลากหลาย

ในกรณีประเทศไทยได้ใช้คำว่าพหุวัฒนธรรมไปในสองความหมาย คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural diversity) และ พหุวัฒนธรรม (multiculturalism) ซึ่งความหมายของ Cultural diversity คือ ความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมหนึ่ง ๆ (UNESCO มีปฏิญญาว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2001) ในขณะที่พหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) คือ จุดยืนหรือท่าทีที่มุ่งส่งเสริมการให้พื้นที่และการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มวัฒนธรรมรองต่าง ๆ ในรัฐ บนพื้นฐานของความเท่าเทียมและสิทธิตามหลักเสรีนิยม เช่นเดียวกับมารค ตามไท ที่ได้สรุปไว้ในบทความเรื่อง “พหุวัฒนธรรมกับการหาอภิคุณค่า: เส้นทางสู่คำตอบสุดท้าย” ว่าการเคารพความแตกต่างทางคุณค่าหรือพหุวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่จุดหมายปลายทางของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง แต่เป็นเสมือนบันไดใช้ปีนขึ้นไปสู่การชู “our common humanity” หรือความเป็นมนุษย์เหมือนกันของมนุษย์ทุกคน ซึ่งเป็นคำตอบที่ยั่งยืนกว่า งานศึกษาของสุชาติ เศรษฐมาลินี ว่าด้วย “การสร้างสันติภาพในสังคมพหุลักษณะทางศาสนาชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนมุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทย” ทำให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายนั้นต้องมีการเคารพในความแตกต่างหลากหลายของกันและกัน และต้องสร้างอัตลักษณ์บางอย่างขึ้นมาด้วยกันเพื่อผูกโยงความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีการร่วมกันตัดสินใจปัญหาของชุมชนร่วมกัน และพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น โดยมีข้อเสนอแนะต่อรัฐว่า ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนาชาติพันธุ์ให้ได้พบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และสนับสนุนให้เกิดศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ศาสนาและชาติพันธุ์เพื่อให้ได้เรียนรู้กัน และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับชุมชน เพื่อให้แต่ละชุมชนมีแผนงานอย่างชัดเจนเพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลาย และต้องมีการจัดเสวนาเพื่อร่วมกันหาทางออกในเรื่องของความขัดแย้งด้วย

แนวคิดการดำรงอยู่อยู่ร่วมกัน (coexistence) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดการกับความหลากหลายในสังคมในช่วงหลังสงครามเย็น โดยเฉพาะความยุ่งยากลำบากในการจัดการความขัดแย้งระหว่างความแตกต่างทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และการเมืองภายในสังคมของตน ซึ่งการดำรงอยู่ร่วมกันจะนำมาใช้เพื่อสร้างความอดทนอดกลั้นในสถานะที่มีกลุ่มตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป เพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันยอมรับ และไม่ทำร้ายกัน โดยแก่นของการดำรงอยู่ร่วมกันคือการใช้ชีวิตที่อาจจะมีความขัดแย้งกันอยู่เป็นเรื่องธรรมดา แต่ไม่นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง อย่างไรก็ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมก็ถูกท้าทายอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากความขัดแย้งที่เกี่ยวกับผู้อพยพในยุโรปทำให้หลายประเทศมองหาแนวทางการจัดการความหลากหลายในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งในยุโรปเน้นการใช้แนวทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมซึ่งถูกเอามาใช้ในรัฐคิวเบก และมอนทรีออลในแคนาดา และเป็นหลักการที่ทางสหภาพยุโรปยอมรับเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการความหลากหลาย โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องของการจัดการความหลากหลายที่ตั้งอยู่บนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่ละคน หากต้องเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อม ๆ กับเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้าใจที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดเผย เคารพระหว่างปัจเจกและกลุ่มที่มีความแตกต่างในภูมิหลัง มรดกทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา และภาษา บนพื้นฐานความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งจะต้องมีปฏิบัติการในทุกระดับ นี่คือนโยบายการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม ที่ช่วยผลักดันให้ผู้คนที่แตกต่างกันก้าวเดินไปด้วยกันข้างหน้าแต่ยังคงอัตลักษณ์ที่หลากหลายของตนเอง นอกจากทางเลือกที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมแล้ว นักมานุษยวิทยาอย่าง Stewart Hall มองเห็นว่าแนวคิดพหุวัฒนธรรมไม่สามารถข้ามพ้นภาพแทนทางการเมืองได้ จึงนำเสนอแนวคิดว่าด้วยชาติพันธุ์แนวใหม่ให้หลุดจากปัญหาอัตลักษณ์ที่แข็งตัวขาดความยืดหยุ่น และสร้างอัตลักษณ์ที่เน้นความแตกต่างที่สามารถแตกต่างออกไปได้ อันต้องสร้างภาพแทนที่เป็นพลวัตและทำให้อัตลักษณ์มาจากความแตกต่าง ทั้งนี้เขาเสนอให้สร้างพันธมิตรกับคนอื่นไม่ใช่การแยกตนเองออกมา เพราะหากเน้นที่อัตลักษณ์กลุ่มที่ยึดโยงกลับไปรากเหง้าบ้านเกิด ฝังแต่

จะขัดแย้งกับชีวิตประจำวันของตนเองไม่จบสิ้น แต่หากบ้านเกิดกลายเป็นแหล่งประวัติชีวิต คุณค่า ที่พวกเขาจะนำมาพัฒนา หรือแก้ไขบางสิ่งที่ทำให้สมาชิกในสังคมใหม่เปิดรับความแตกต่างได้ น่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และจะนำไปเกิดการพัฒนาความเป็นมิตรระหว่างเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม โดยไม่ยึดติด รวมถึงเปิดพื้นที่ให้คนในครอบครัว กลุ่มทางสังคมพัฒนาตนเองได้อย่างอิสระ นอกจากนั้นการที่ร่วมปฏิสัมพันธ์จะทำให้แต่ละกลุ่มไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่ทำให้มีการแก้ปัญหาร่วมกัน และสร้างสังคมสันติสุขจากการยอมรับ กำหนดทิศทางของผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมร่วมกัน สร้างความเป็นมิตรระหว่างชาติพันธุ์และชนกลุ่มหลักจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ในงานชิ้นนี้นำหลักการอยู่ร่วมกันในพหุวัฒนธรรมทั้งในแง่มุมมองของการดำรงอยู่ร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม และชาติพันธุ์แนวใหม่ มาทำให้เห็นว่าแต่ละพื้นที่นั้นได้มีการอยู่ร่วมกันในพหุวัฒนธรรมในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป แม้จะไม่ได้มีโมเดลสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่แนวคิดที่ว่าด้วยการดำรงอยู่ร่วมกัน การสนทนาระหว่างวัฒนธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงชาติพันธุ์แนวใหม่ จะทำให้ได้แง่มุมมองใหม่ในการมองการจัดการความแตกต่างหลากหลายในพื้นที่พหุวัฒนธรรม

● การจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การศึกษาชุมชนสันติสุขต้องให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ขณะเดียวกันก็ยังจำเป็นต้องเข้าใจถึงการศึกษาจากสากลในการมองสันติสุขในชุมชน งานวิจัยเรื่องนี้เน้นที่การวิเคราะห์ความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบริบทของชุมชนสันติสุขที่แตกต่าง เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมในบริบทชายแดนภาคใต้

ดังที่เราเข้าใจกันดีว่า ความขัดแย้ง คือปรากฏการณ์ ที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนหรือสองกลุ่มขึ้นไป ที่มีเป้าหมายหรือจุดยืนที่เข้ากันไม่ได้ อีกทั้ง ทั้งสองฝ่ายมีได้อยู่หนึ่งเฉยแต่มีการแข่งขัน เพื่อให้ได้ชัยชนะ การเกิดความขัดแย้งขึ้นได้จึงต้องมีทั้ง 3 องค์ประกอบ เกิดขึ้นพร้อมกัน คือ มีคนสองคนหรือสองกลุ่มขึ้นไป มีเป้าหมายที่เข้ากันไม่ได้ (Incompatible Goal) และ มีการแข่งขันหรือต่อสู้เอาชนะกัน แม้ว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันของเรา แต่ความขัดแย้งที่ไม่ปกติคือความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง และเกิดการใช้ความรุนแรงขึ้น

สำหรับประเภท/เหตุปัจจัยของความขัดแย้ง ความขัดแย้งสามารถแบ่งได้เป็นความขัดแย้งภายในและความขัดแย้งภายนอก ความขัดแย้งภายในเป็นเรื่องของจิตใจของบุคคล เช่น ความอยากได้ อยากใหญ่ ใจแคบ ความขัดแย้งภายนอก เป็นภาวะของความขัดแย้งที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลขัดกัน ไม่ลงรอยกัน และไม่เห็นพ้องต้องกันในด้านความเชื่อและผลประโยชน์ ในทุกความขัดแย้งมีพลวัตไม่หยุดนิ่ง แบ่งได้เป็นความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้น และความขัดแย้งที่ปรากฏชัดเจน ในส่วนของรูปแบบวิธีการที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งมีหลายรูปแบบ ทั้งแข่งขัน ร่วมมือ หลีกหนี ประนีประนอม ยอมตาม การจะใช้วิธีการใดของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทที่เกิดขึ้น

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วเราจะใช้วิธีการจัดการด้วยแนวทางสันติวิธีหรือใช้ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายตามมาทั้งในด้านของจำนวน ผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมอีกทั้งเกิดบาดแผลทางจิตใจของผู้สูญเสีย ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรังจะจัดการได้ยากขึ้นแต่สามารถจัดการได้โดยจัดการที่โครงสร้างอำนาจ เข้าใจในบริบทในภาพรวมผ่านการวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบและใช้พลังเครือข่ายทางสังคมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

แนวทาง 5 แนวทาง เพื่อการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นการจัดการที่รากเหง้าของปัญหาในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับระหว่างประเทศ ระดับประเทศจนกระทั่งถึงระดับปัจเจกบุคคล 1) แปรเปลี่ยนบริบท (Context Transformation) 2) โครงสร้าง (Structure Transformation) เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี 3) ตัวแสดง (Actor Transformation) การเปลี่ยนตัวแสดง เปลี่ยนตัวผู้นำอำนาจไปสู่การจัดการความขัดแย้งที่เรื้อรังได้ (ระดับคู่กรณี) 4) ประเด็น (Issue Transformation) เปลี่ยนจุดยืนของคู่กรณี เมื่อคู่กรณีสามารถเปลี่ยนจุดยืนของตนได้แล้ว จะนำไปสู่การมีความคิดใหม่ๆ เข้ามา (ระดับคู่กรณี) 5) บุคคลและกลุ่ม (Personal and Group Transformation) ความขัดแย้งเกิดจากภายในจิตใจของมนุษย์ ทั้งโลก โกรธ หลง สามารถแปรเปลี่ยนได้จากใจมนุษย์ให้ไม่โลก ไม่โกรธ ไม่หลง (ระดับปัจเจก)

การวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ จะทำให้เห็นบริบทภาพของความขัดแย้งได้อย่างชัดเจน เข้าใจในองค์ประกอบของการวิเคราะห์ความขัดแย้งในประเด็นคู่ขัดแย้ง มุมมองที่แตกต่างกันของคู่ขัดแย้ง ประเภท จุดยืน ความต้องการ ความกลัวของคู่ขัดแย้ง พฤติกรรม และความสัมพันธ์ต่อกัน โดยวิเคราะห์ผ่านเครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง

เครื่องมือวิเคราะห์ความขัดแย้งจากหนังสือ The Conflict Resolution Toolbox เขียน โดย Gary Furlong มีเครื่องมือ/ตัวแบบ จำนวน 8 ชิ้น เครื่องมือนี้ประกอบด้วย 1.วงกลมของความขัดแย้ง 2.สามเหลี่ยมแห่งความพึงพอใจ 3.ขอบเขต 4.ความต้องการ/สิทธิ/ประโยชน์ 5.พลวัตของความไวใจ 6.สามมิติของความขัดแย้ง (The Dimension) 7.สโตร์ทางสังคม 8.การเคลื่อนย้ายเหนือความขัดแย้ง นอกจากนี้ มีเครื่องมือวิเคราะห์ความขัดแย้ง 9 ชิ้น ประกอบด้วยเครื่องมือ 1.ระยะของความขัดแย้ง (รู้ระดับของความขัดแย้ง) 2.เส้นเวลา (รู้เหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้น) 3.แผนที่ความขัดแย้ง (รู้ตัวแสดงและความสัมพันธ์) 4.สามเหลี่ยม ABC (รู้ทัศนคติ พฤติกรรมและบริบท) 5.หัวหอม (รู้จุดยืน จุดสนใจและความจำเป็น) 6.ต้นไม้ความขัดแย้ง (รู้ประเด็นปัญหา รากเหง้าและผลกระทบ) 7.การวิเคราะห์กลุ่มพลัง (รู้กลุ่มพลังที่สนับสนุนหรือขัดขวาง) 8.ปัจจัยฐานราก (รู้ปัจจัยด้านลบและวิธีลดผลกระทบ) 9.พีรามิด (รู้ตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญ) เครื่องมือเหล่านี้ประยุกต์จากประสบการณ์และข้อมูลในแหล่งต่างๆ จากบริบทที่แตกต่างทางสังคมและการเมือง ไม่ได้เป็นเครื่องมือตายตัว แต่ยืดหยุ่นเพื่อเข้าใจบริบทที่ซับซ้อนเพื่อสามารถวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพและระบุมความขัดแย้งที่ต้องเน้นหรือให้ความสำคัญ การใช้เครื่องมือเหล่านี้ควรผสมผสานกันไม่ควรใช้เพียงเครื่องมือเดียว เช่น วิเคราะห์ด้วยเครื่องมือระยะของความขัดแย้ง สามเหลี่ยม ABC และพีรามิดเพื่อสำรวจมุมมองที่หลากหลายและปัจจัยที่หลากหลาย

เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น เรามีวิธีจัดการความขัดแย้งได้หลายวิธี เช่น การฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม ใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการ การชุมนุมเรียกร้อง การสานเสวนา การเจรจาตนเอง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง แม้กระทั่งการใช้ความรุนแรง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการหนึ่งที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก สำหรับนิยามความหมายของการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางอธิบายได้ใน 3 ความหมาย 1) การไม่เน้นผลลัพธ์ที่ได้และเน้นที่การดำเนินการแทรกแซง แต่คนกลางไม่ใช่คนตัดสินชี้ขาดเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก 2) การเน้นความเป็นกลางและไม่ลำเอียง 3) การยอมรับในตัวคนกลางซึ่งมีความสำคัญมากในการดำเนินการกระบวนการจัดการความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง สามารถแบ่งได้เป็นหลายขั้นตอนขึ้นอยู่กับว่าจะใช้ตามขั้นตอนของนักคิดคนใดหรือสำนักคิดใด ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังที่ Moore (2014) ได้นำเสนอขั้นตอนไว้ถึง 12 ขั้นตอน สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 1.ก่อนการไกล่เกลี่ย 2.การดำเนินการไกล่เกลี่ย และ 3.การติดตามผลภายหลังการไกล่เกลี่ย ในส่วนของการบันทึกข้อตกลงนั้น งานของ Ibrahim Abdi and Mason (2019) ได้อธิบายถึงบันทึกข้อตกลงว่าเป็นแนวทางระยะสั้น แต่ต้องพัฒนาต่อไปในระยะกลางและระยะยาว เพื่อพัฒนา

เป็นนโยบายต่อไป และยิ่งสอดคล้องกับงานของ Forester (2009) ได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่าง การเจรจาที่มีประสิทธิภาพ (คู่อภิพิงพอใจ) (Effective negotiation) กับการส่งเสียงหรือการมีส่วนร่วม (Low Voice/Participation) เป็นการจัดการกับความแตกต่างด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผู้นำแบบอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งการส่งเสียงของประชาชน และข้อตกลงที่เกิดความพึงพอใจ ผ่านการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางและการประชาคมในความขัดแย้งต่าง ๆ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง กล่าวในภาพรวม ประกอบด้วย 1)คนกลาง 2) คู่อภิพิ 3) ความสัมพันธ์และความไว้วางใจ 4) บริบทสภาพแวดล้อมและ 5) ทรัพยากรที่เพียงพอ และยังคงมี ปัจจัยย่อย อีกเป็นจำนวนมาก เช่น 1.การเลือกเวลาที่เหมาะสมที่สุด ถึงเส้นตายที่ต้องตัดสินใจว่าจะตกลงหรือ ดำเนินคดีต่อไป 2.การยอมรับกระบวนการทางกฎหมาย 3. การเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับความไว้วางใจจาก คู่อภิพิ 4.การเตรียมตัวของคู่ความ 5.อำนาจในการทำข้อตกลงของคู่เจรจา 6.การทำข้อตกลงที่ชัดเจน

สำหรับ อุปสรรคของการไกล่เกลี่ยหรือปัจจัยที่อาจทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จ มีหลาย ประการ เช่น มีคนที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการ เหมือนถูกกีดกันออกไป คู่เจรจาไม่ต้องการเจรจาจริง ๆ เมื่อ ฝ่ายหนึ่งต้องการแค่ “Recognition” การปฏิบัติตามข้อตกลงจะมีความ ยุ่งยาก ระยะเวลาที่ต้องคงกองกำลัง ไว้ของฝ่ายที่สาม เพื่อไม่ให้เกิดการใช้กองกำลังต่อสู้กัน สไตล์การไกล่เกลี่ยแบบใช้อำนาจน้อย ๆ ไม่ใช่แบบ อำนาจเหนือกว่า การไกล่เกลี่ยในชุมชนจึงมีทั้งความเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ใช้ความเป็นผู้นำตาม ธรรมชาติกับการอาศัยฐานอำนาจตามกฎหมายรองรับ การไกล่เกลี่ยในชุมชนที่เน้นความเป็นผู้นำตาม ธรรมชาติ ไม่เน้นกฎหมาย แต่เน้นจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมจะมีบทบาทหรือดำรงอยู่มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การพัฒนาของสังคมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้าไปกระทบแต่ละชุมชน การไกล่เกลี่ยในชุมชนภาคอีสานและ ภาคใต้ ยังคงมีร่องรอยของการเคารพในภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแนวทางวัฒนธรรมชุมชน ที่เคารพในระบบ อาวุธ ความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์แบบแนวราบที่ใช้สายสัมพันธ์ทางสังคม มีการใช้จารีตเข้ามาช่วยใน การระงับข้อพิพาท อย่างไรก็ตามการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนมีการใช้การสั่งสอน ให้ตระหนักถึงความดี มี การชี้แนะด้วยความรัก ความเมตตาของคนกลาง แต่อาจไม่ได้ใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการสากล หรือ ตามกรอบของกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากชุมชนมีความทันสมัยหรือเป็นสมัยใหม่มากขึ้นก็อาจจะเลือกใช้หรือ ผสมผสานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่บัญญัติให้การไกล่เกลี่ยภาคประชาชน มีความเป็นวิชาชีพและมีสภาพบังคับและบทลงโทษที่ชัดเจน

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาชุมชนสันติสุขนั้นมีอยู่จำนวนมาก แต่การสร้างโมเดลของชุมชนสันติสุขเพื่อให้ได้มาซึ่งการ สร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อให้เกิดสันติภาพและสันติสุขนั้นยังมีไม่มากนักงานของอลิสซา หะสาเมาะ ได้วิเคราะห์ ภาพรวมโครงการวิจัยการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนในสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ พบว่าโครงการพัฒนาของรัฐ อย่าง “พนม” หรือ “โครงการหมู่บ้านสันติสุข” ไม่เข้ามาในชุมชนในพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบโดยตรงและทางอ้อม โดยพื้นที่ที่ถูกกำหนดจากทางหน่วยงาน ทหารเพื่อใช้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางยุทธวิธี (พื้นที่สีเหลืองและพื้นที่สีแดง) ส่งผลให้หน่วยงานราชการที่ เกี่ยวกับการพัฒนาไม่สามารถส่งบุคลากรลงไปปฏิบัติงานด้วย ด้วยเหตุผลว่าไม่สามารถรองรับความปลอดภัย กับบุคลากรที่ส่งไปปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งความขัดแย้งนำมาซึ่งความไม่ไว้วางใจกันทำให้แต่ละกลุ่มเดินเข้าหา ศาสนากันมากขึ้น งานวิจัยเรื่องศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลูโละ ตำบลต้นหยงลูโละ อำเภอ เมือง จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวของชุมชน ต้นหยงลูโละ การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีจัดประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจพื้นที่ ผล

การศึกษา พบว่า ชุมชนต้นหยงลูโละมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปัตตานีที่มีประวัติศาสตร์นับร้อยปี ด้านวิถีชีวิต ชุมชนได้ประกอบอาชีพที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การเลี้ยงนกเขา การทำนาเกลือ การทำบูดู ในด้านการบริการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนได้จัดเตรียมยุวมัคคุเทศก์ไว้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และโปรแกรมท่องเที่ยวภายในชุมชน อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการฝึกอบรมการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแก่กลุ่มที่เกี่ยวข้อง บทความเรื่องแนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี :กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง (ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ 2018) ได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการสร้างชุมชนสันติสุข โดยพบว่าชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้างเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประเพณีและการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้มีอาชีพทำไร่กาแพ ซึ่งเดิมทีชุมชนฯ ปลูกฝิ่นเป็นอาชีพหลัก ต่อมาในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงนำต้นกาแพไปมอบให้แก่คนในหมู่บ้านได้นำไปปลูก จึงทำให้กาแพกลายเป็นผลิตภัณฑ์หลัก และดอยช้างเป็นชุมชนที่ขานานูการเพาะปลูกกาแพคุณภาพดี นอกจากนั้นชุมชนมีการบริหารจัดการเพื่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพและความยุติธรรม พึ่งตนเองได้ ให้ออกาสเท่าเทียม มีสวัสดิการบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน ทั้งยังมีพุทธสันติวิถีการสร้างชุมชนสันติสุขของดอยช้าง มติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแพดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้ออกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรมและเสมอภาคมติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนรวม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมติทำที่การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อใจกันด้วยความอบอุ่นเอื้อเพื่อ ชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้างได้กลายเป็นที่รู้จักเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและรุ่งเรืองจนถึงปัจจุบัน

จากงานวิจัยเรื่อง “ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนจากชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง” พบว่าทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนแพรงหนามแดง ชุมชนหมู่บ้านท่าคอยนาง ชุมชนย่านกะดีจีน สามารถก้าวข้ามความแตกต่างและแก้ปัญหาความขัดแย้งในอดีตสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ชุมชนมีความรักสามัคคีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ มีการรักษา สืบสานอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนให้คงอยู่ ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างสันติภาพและทำให้ชุมชนเกิดสันติสุข เกิดจากปัจจัยภายใน คือ การมีศูนย์รวมความคิดหรืออุดมการณ์ที่เข้มแข็งอันมีรากฐานมาจาก คำสอนทางศาสนาและวิถีวัฒนธรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมา และพลังของผู้นำ การเรียนรู้บทเรียนในอดีต พร้อมกับหาทางแก้ไขด้วยหลักสันติวิธีและปัจจัยภายนอก คือ การมีส่วนร่วมขององค์กรหน่วยงานภายนอก การศึกษาถอดบทเรียนจากชุมชนทั้ง 3 แห่งทำให้ได้พบองค์ความรู้ 5 มิติของชุมชนสันติสุข ประกอบด้วย มิติด้านกายภาพ มิติด้านสังคม มิติด้านจิตใจ มิติด้านปัญญา มิติด้านผู้นำที่นำไปสู่การสร้าง กรอบแนวคิดชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 ซึ่งมีหลักการสำคัญ (Principle) คือ การใช้พลังอ่อนนุ่ม หรือ Soft power ที่มาจาก 2 ตัวแปรสำคัญ ได้แก่ ธรรมะ (Dharma) คือ ความเชื่อความศรัทธาในศาสนา เป็นรากฐานนำพาให้เข้าถึงสันติสุขอุดมการณ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการสันติวิธี (Peaceful means) ของตัวบุคคล (People) ที่เป็นแกนกลางของการพัฒนาชุมชนสันติสุข ได้แก่ ผู้นำ (Leaders) สมาชิกชุมชน (Members) และเครือข่ายทางสังคม (Network) ทำให้ได้ภาพสะท้อน (Reflection) เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการพัฒนากายภาพ (Physical development) และ การพัฒนาคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Moral development)

รายงานของนักศึกษาลัทธิสุทธการเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 4 เรื่อง สันติสุขภายใต้วิถีที่แตกต่าง มีข้อค้นพบ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนที่แตกต่างในพื้นที่ตัวอย่าง 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ชุมชนภูฎิน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ชุมชนคลองตะเคียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและชุมชนเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล ที่สำคัญ 13 ประการ คือ ประวัติศาสตร์ชุมชน ชาติพันธุ์ พหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม อาชีพชุมชน ข้อกำหนดของชุมชน การสื่อสาร การเจรจา ศาสนา โครงสร้างทางสังคม เจตคติ ผู้นำและการใช้ทรัพยากรเมื่อเปรียบเทียบรูปแบบสันติภาพของ 3 พื้นที่ ดังกล่าว พบประเด็นความแตกต่าง ดังนี้ สันติสุขของชุมชนภูฎิน คือคนทั้ง 3 ศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โครงสร้างทางสังคมของชาวคริสต์ที่มีความมั่นคงและสืบทอดอาชีพดั้งเดิม มีความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน ในขณะที่สันติสุขของชุมชนคลองตะเคียน คือการมีเวทีกิจกรรมภาครัฐที่เข้มแข็ง มีความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนที่ยาวนาน โครงสร้างทางสังคมของชุมชนที่มั่นคง การจัดสรรทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรม แม้จะมีชาติพันธุ์ของคนในชุมชนที่แตกต่างและเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ในขณะที่สันติสุขในชุมชนเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล ก็มีปัจจัยเช่นเดียวกันกับในชุมชนคลองตะเคียน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะพบว่างานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยแนวทางสันติสุขนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ นโยบายรัฐที่พยายามลงไปสร้างหมู่บ้านสันติสุขโมเดลนั้นมีอยู่บ้าง แต่งานเหล่านั้นไม่ประสบผลสำเร็จในแง่ของการผลักดันโมเดลต้นแบบไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งนี้งานชิ้นนี้จะนำมาซึ่งการถอดบทเรียนการสร้างโมเดลชุมชนสันติสุขเพื่อขับเคลื่อนการสร้างชุมชนแห่งความหลากหลายที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้มแข็งต่อตัวชุมชนเองและลดการพึ่งพิงจากภาครัฐด้วย

ขอบเขตในการศึกษา

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ของโครงการวิจัยชุดนี้คัดเลือกหมู่บ้านสันติสุขที่สามารถจัดการตนเอง กรอบการคัดเลือกด้วยแนวคิดสันติภาพเชิงบวก โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือกพื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 1 พื้นที่ ซึ่งมีเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็เคารพความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์อื่นที่แตกต่างจากตน
2. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนที่แตกต่างหลากหลายมีโอกาส หรือกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยเสริมสร้างรายได้แก่คนในชุมชน
4. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีกระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางที่มาจากการตัดสินใจร่วมกันจากคนในชุมชน
5. ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติสุขและสงบสุข
6. ต้องเป็นพื้นที่ที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ลดลง ผู้บาดเจ็บหรือล้มตายจากสถานการณ์ความรุนแรงมีแนวโน้มลดลง
7. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนในหมู่บ้าน/ ชุมชนมีการย้ายถิ่นออกจากพื้นที่น้อย

ซึ่งจากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าว ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่จาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งการเลือกพื้นที่ที่เป็นพื้นที่

ชุมชนสันติสุข คณะผู้วิจัยจะเรียนเชิญคนในพื้นที่จำนวน 15 คน อันได้แก่ นายอำเภอ ตัวแทน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนศาสนา ภาคประชาสังคม มาให้ความคิดเห็นว่าพื้นที่สันติสุขในอำเภอนั้นคือพื้นที่ใด โดยคณะผู้วิจัยจะเลือกศึกษาในพื้นที่ที่คนส่วนใหญ่ให้ความเห็นไปว่าตรงตามเกณฑ์การคัดเลือกข้างต้น

โดยมีรายละเอียดความสำคัญของพื้นที่ในแต่ละอำเภอดังนี้

อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี : ปัญหาความยากจนนับได้ว่าเป็นปัญหาหลักของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม จังหวัดปัตตานีก็เป็นจังหวัดที่มีปัญหาดังกล่าว แต่ในท่ามกลางความยากจนก็มีศักยภาพและโอกาสของการพัฒนาอยู่มาก นับได้ว่าเป็นความโชคดีของชาวสาบบุรีที่มีต้นทุนทั้งทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางทะเล และทางบก ไม่ว่าจะเป็นการทำประมงชายฝั่ง มีการเพาะเลี้ยงปลาน้ำกร่อย ส่วนทางบกก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้ด้านการเกษตร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้นำชุมชนตำบลปะเสยะวอได้มีการรวมกลุ่มสร้างงานสร้างอาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านได้ทำงานในบ้านเกิดเป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

ชุมชนตลาดเก่า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา : ในอดีต คนไทยมุสลิม คนจีน คนพื้นเมืองจะไม่เข้ามาอยู่ในเมืองแต่จะอยู่ตามชนบทโดยรวมกลุ่มกันอยู่ เมืองยะลาเริ่มสร้างในช่วงรัชกาลที่ 6 จากประวัติเทศบาลนครยะลาเกิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางรถไฟ และการย้ายเมืองประมาณ ทศวรรษที่ 2460 ทำให้มีการจับจองที่ดินในเมือง ย่านตลาดแห่งแรกคือ ย่านสายกลางตั้งใกล้ทางรถไฟสายนิชฐานว่า ชื่อ "ย่านสายกลาง" เพราะเป็นศูนย์กลางการค้าของเมืองยะลา การตัดถนนช่วงแรกคือ ถนน "สิโรรส" และถนน "พิพิธภักดี" ในปี พ.ศ.2504 ซึ่งมีถนน "ยะลา" คั่นอยู่ตรงกลางในพื้นที่ย่านสายกลางจะเป็นที่สาธารณะในการพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการของคนหลายเชื้อชาติ ตลาดขายของสดแห่งแรกคือ "ตลาดรัฐกิจ" หรือตลาดหน้าสถานีรถไฟ และถนนพังงา ซึ่งเป็นห้องแถวไม้รับซื้อขายยางพารา ขายของชำและของเบ็ดเตล็ด เจ้าของที่ดินจะเป็นเอกชนมลายูมุสลิมที่มีภูมิลำเนาเดิมจากปัตตานี คือ "พระรัฐกิจ" ซึ่งเชิญชวนให้คนตามหมู่บ้านต่างๆ จากหลายเชื้อชาติมาค้าขาย และเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนิบง โดยคนที่เช่าแผงในตลาดจะเป็นคนจีน ซึ่งมลายูมุสลิมจะวางสินค้าอยู่รอบนอกของตลาดบนทางเท้า มีผู้จับจ่ายสินค้าเป็นคนไทยและคนจีนเกือบทั้งหมด เพราะตลาดแห่งนี้มีแผงขายหมู ภายหลังที่ดินมรดกได้ถูกขายแบ่งให้กับคนจีนบางคนเพื่อนำเงินไปใช้ในการลงเลือกตั้ง แต่ที่ดินส่วนใหญ่ยังเป็นของลูกหลานมุสลิม ตลาดที่คนมลายูนิยมไปคือตลาดเอกชนซึ่งเป็นตลาดนัดข้างทางรถไฟ ครั้งแรกเปิด 3 วันต่อ 1 สัปดาห์ ต่อมากลายเป็นตลาดถาวร ชื่อว่า "ตลาดเสรี" ซึ่งคนไทยและคนจีนไม่นิยมมาซื้อของเนื่องจากมีความรู้สึกหวาดกลัวสินค้าและตลาดสกปรกปี พ.ศ. 2540 ได้เลิกกิจการเนื่องจากพ่อค้าแม่ค้าไม่มีพื้นที่ค้าขาย ต่อมาได้เปิดตลาดเสรีแห่งใหม่ขนาดเล็กกว่าเดิมด้านเหนือของสถานีรถไฟแต่ไม่คึกคักเท่าตลาดเดิม ราวต้นทศวรรษที่ 2500 การรถไฟได้จัดสร้างตลาดรถไฟและเปิดประมูลที่ดินให้เอกชนสร้างตึกแถวเพื่อทำธุรกิจการค้า แต่ไม่มีพ่อค้าแม่ค้าไปขายของ ทางเทศบาลและการรถไฟจึงพยายามผลักดันให้คนขายของจากตลาดรัฐกิจไปจับจองแผงค้าขายจนมีความขัดแย้งกัน แต่สุดท้ายตลาดสดก็ได้ย้ายไปอยู่ที่ตั้งของตลาดรถไฟจนถึงปัจจุบัน ตลาดรถไฟจะสามารถแบ่งได้ 4 แผง แผงที่อยู่ใกล้ทางรถไฟมากที่สุดคือ แผง 4 เรียกว่า "ตลาดเนื้อ" โดยมุสลิมขายร้อยละ 95 และมีสินค้าอื่นๆ ยกเว้นเนื้อหมู ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นมุสลิมได้ฉวยโอกาสเปลี่ยนให้มุสลิมเช่าพื้นที่และเพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบันเกิดการแทนที่ร้านค้ามากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการที่จ้างลูกจ้างมุสลิมมะฮฺและมุสลิมมีมากขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่ง

ช่วงก่อนหน้านี้อาจมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นที่ตลาดเก่าค่อนข้างถี่ แต่ปัจจุบันสถานการณ์ลดลงเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส : จังหวัดนราธิวาส อำเภอบาเจาะ ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และส่วนน้อยนับถือศาสนาพุทธ มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี ระหว่างชาวไทยมุสลิม ชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายจีน อำเภอบาเจาะ ราษฎรทั่วไปมักจะเรียกว่า “แป๊ะบุญ” เนื่องจากประวัติเดิมกล่าวว่าหมู่บ้านที่ตั้งที่ว่าการอำเภอบาเจาะ มีชาวจีนชื่อ “บุญ” มาตั้งบ้านเรือน และทำมาค้าขาย รับซื้อสินค้า ของป่า และของอื่นๆ จากชาวบ้าน ที่ผ่านมา มีการรื้อฟื้นประเพณีแข่งม้งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนไม่ได้ไปสุสานตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ จนกระทั่งทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนเกิดความเชื่อมั่นไปให้บรรพบุรุษของตนได้ นอกจากนี้ มีการจัดกิจกรรม เช่น การเสวนาเพื่อสร้างความเข้าใจในหัวข้อ “อิสลามในเมืองจีน” และมีการส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันทั้งในวัดและมัสยิด มีการจัดพิธีทอดผ้าป่าวัดอุไรรัตนาราม และมีการหารือกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทอดผ้าป่าวัด ที่พักสงฆ์ ที่อยู่ในพื้นที่ทุกกัณดารในจังหวัดนราธิวาส ร่วมพิธีทอดผ้าป่าดังกล่าว ณ วัดอุไรรัตนาราม อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ในด้านการท่องเที่ยว อำเภอบาเจาะ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือน้ำตกปาโจ (ถื่นกำเน็ดใบไม้สีทอง) มัสยิดตะโละมาเนาะ (มัสยิด 300 ปี) และวัดเชิงเขา(หลวงพ่อแดง)

2. ขอบเขตด้านเวลา งานวิจัยดังกล่าวต้องการให้ชุมชนสะท้อนภาพให้เห็นถึงการก่อตัวของชุมชนสันติสุข เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนโดยภาพรวม พลวัตและพัฒนาการในการสร้าง/ก่อตัวของชุมชนให้เกิดสันติสุขในช่วงระยะเวลา 19 ปีที่ผ่านมา (2547 – 2566)

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล เมื่อได้พื้นที่ชุมชนสันติสุขแล้ว นักวิจัยจะลงพื้นที่ศึกษา โดยงานวิจัยชิ้นนี้มีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ประชากรที่อยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาใน 3 พื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้คือ กลุ่มที่ประชาชนทั่วไป กลุ่มนักพัฒนาได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ซึ่งเป็นผู้ทำงานขับเคลื่อนเพื่อสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ โดยต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากจะสามารถสะท้อนภาพของการก่อตัวของชุมชนสันติสุขได้อย่างมีพลวัตและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ของความแตกต่างหลากหลายในชุมชนและการจัดการความขัดแย้งในชุมชนย้อนหลังไปในห้วง 19 ปีที่ผ่านมาได้

กลุ่มเป้าหมาย	คุณสมบัติ	จำนวน
กลุ่มประชาชนทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นประชาชนทั่วไปอายุ 18 ปีขึ้นไป - เพศชาย หญิง หรือเพศทางเลือก - อาศัยอยู่ในชุมชนที่งานวิจัยได้ทำการศึกษา - ได้ทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีความแตกต่างหลากหลายในชุมชน 	3-5 คน
กลุ่มนักพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นเจ้าหน้าที่พัฒนาของภาครัฐ หรือภาคประชาสังคม - ได้ร่วมพัฒนาชุมชนที่งานวิจัยได้ทำการศึกษาอย่างใกล้ชิด เช่น จัดโครงการพัฒนาในชุมชน เป็นต้น - มีส่วนขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดสันติสุขขึ้นในพื้นที่ เช่น มีกิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อสร้างสันติสุขร่วมกัน 	2-4 คน
ผู้นำทางการและไม่ใช่ทางการ	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หรือ เป็นผู้นำศาสนา ทุกศาสนาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ - เป็นผู้นำที่ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิด - มีส่วนสำคัญในการสร้างและขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดสันติสุข เช่น ร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างสร้างสรรค์ 	5-6 คน
รวม		10-15 คน

บทที่ 2 วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ผ่านการจัดเก็บข้อมูลด้วยทีมผู้วิจัย โดยงานชิ้นดังกล่าวเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยเน้นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบผ่านการเล่าเรื่องอย่างละเอียด และได้อาศัยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมด้วย

1. การสนทนากลุ่มย่อย

การสนทนากลุ่มย่อยนั้นเป็นการสนทนากับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยในการจัดสนทนากลุ่มแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมประมาณ 10 – 15 คน โดยเป็นกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ได้แก่ กลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มนักพัฒนา และกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างหลากหลายกันทางสถานะ แต่ผู้วิจัยเปิดประเด็นคำถามในระดับพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนตอบได้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมเป็นกลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกมาแล้วว่าเป็นกลุ่มที่ได้เข้าร่วมหรือทำกิจกรรมในชุมชน และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่แตกต่างหลากหลาย และเคารพในความแตกต่างหลากหลายด้วย โดยคำถามหลักจะเป็นการถามถึงบริบทพื้นที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ การร่วมการพูดคุยถึงนิยามของชุมชนสันติสุขในแต่ละคน และการร่วมกันแลกเปลี่ยนของกลไกในการสร้างชุมชนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ซึ่งแต่ละคนมีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนของตนเองอยู่แล้ว จึงสามารถเล่าเรื่องและแลกเปลี่ยนได้อย่างเต็มที่ภายใต้ประสบการณ์ของตนเอง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ว่าด้วยการร่วมกันศึกษาบริบทชุมชนและเหตุการณ์สำคัญของชุมชน

ช่วงที่ 2 ว่าด้วยการร่วมกันสร้าง Mapping สถานที่สำคัญ และของดีชุมชน

ช่วงที่ 3 ว่าด้วยการค้นหานิยามสันติสุขที่หลากหลายในชุมชน

ช่วงที่ 4 ว่าด้วยการค้นหากลไกการสร้างสังคมสันติสุขในมิติต่าง ๆ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

หากการสนทนากลุ่มมีข้อมูลออกมาค่อนข้างน้อย ในการศึกษาคั้งนี้จะใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกเข้าร่วมด้วย โดยมีแนวคำถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับแนวคำถามในการศึกษาเป็นการเปิดประเด็นและถามคำถามด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าถึงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ได้ตามพอใจ การสัมภาษณ์เป็นไปตามกรอบการตั้งคำถามที่อยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้วข้างต้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์จะตั้งคำถามไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างชุมชนสันติภาพ ใน จำนวน 3 พื้นที่ ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำทั้งระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและผู้นำศาสนา พื้นที่ละ 3 – 5 คน

1. ท่านคิดว่าในมิติทางด้านการเมือง มีกิจกรรมใดบ้าง ที่เสริมสร้าง / สนับสนุนให้ชุมชนเกิดสันติสุข

2. ท่านคิดว่าในมิติด้านการจัดการความขัดแย้ง ท่านคิดว่ากลไกใดที่ทำให้ชุมชนของท่านสามารถจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ และทำให้ชุมชนมีสันติสุข

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการลงพื้นที่สนาม และใช้ข้อมูลของแนวคิดทฤษฎีเรื่องสันติภาพเชิงบวกมาเป็นกรอบในการอธิบายข้อมูลจากการถอดบทเรียนชุมชน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า(Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล ระยะเวลา และสถานที่ เพื่อหาความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจากหลากหลายกลุ่ม เมื่อข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันก็ถือว่าข้อมูลนั้น

มีความน่าเชื่อถือแต่ถ้าหากว่ามีความต่างกันก็จะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าคือ นำข้อมูลจากแหล่งที่หนึ่ง และแหล่งที่สองมาตรวจสอบกับข้อมูลแหล่งที่สาม ถ้าตรวจสอบแล้วข้อมูลจากแหล่งใดตรงกันก็ถือว่าข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อศึกษาถึงบริบทความเปลี่ยนแปลง และ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการนำเสนอผู้วิจัยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) โดยใช้กระบวนการจัดหมวดหมู่และประเภทของข้อมูล โดยจำแนกตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้แล้วจึงสรุป ตีความผ่านเรื่องเล่าของกลุ่มเป้าหมายที่ให้สัมภาษณ์ และอธิบายตามแนวทางของทฤษฎีสันติภาพเชิงบวก โดยใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยเฉพาะการวิเคราะห์เรื่องเล่า การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หลังจากการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนโดยใช้องค์ประกอบหลัก 3 ประการดังนี้คือ การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) การแสดงข้อมูล (Data Display) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ (Conclusion Integrative and Verification)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ต้นแบบการสร้างชุมชนสันติสุขเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์อย่างเคารพกันและมีความสุข

นิยามศัพท์

ชุมชนสันติสุข หมายถึง ในงานวิจัยชิ้นนี้ชุมชนสันติสุขหมายถึงชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขโดยไม่มี ความขัดแย้ง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนสันติสุข ดังนี้คือ ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็เคารพความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์อื่นที่แตกต่างจากตน ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนที่แตกต่างหลากหลายมีโอกาส หรือกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยเสริมสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ต้องเป็นพื้นที่ที่มีกระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางที่มาจาก การตัดสินใจร่วมกันจากคนในชุมชน และต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติสุขและสงบ

บทที่ 3

ผลการศึกษา

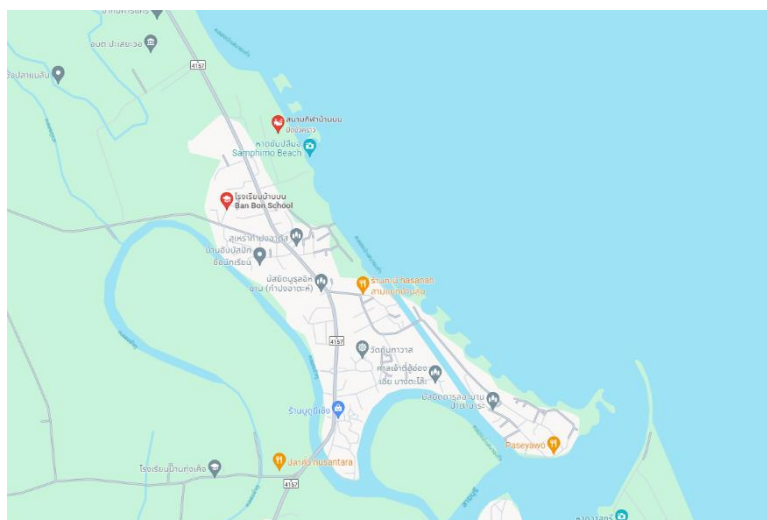
ก่อนได้ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข นักวิจัยได้เชิญผู้นำชุมชนในตำบล และอำเภอนั้น ๆ มาชี้พื้นที่ เพื่อให้ได้รับทราบว่าเป็นที่ใดที่ตรงกับสิ่งที่นักวิจัยค้นหาอยู่ โดยนักวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงข้อกำหนด 7 ประการในการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนสันติสุข อันได้แก่

1. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็เคารพความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์อื่นที่แตกต่างจากตน
2. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนที่แตกต่างหลากหลายมีโอกาส หรือกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยเสริมสร้างรายได้แก่คนในชุมชน
4. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีกระบวนการการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางที่มาจาก การตัดสินใจร่วมกันจากคนในชุมชน
5. ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติสุขและสงบสุข
6. ต้องเป็นพื้นที่ที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ลดลง ผู้บาดเจ็บหรือล้มตายจากสถานการณ์ความรุนแรงมีแนวโน้มลดลง
7. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนในหมู่บ้าน/ ชุมชนมีการย้ายถิ่นออกจากพื้นที่น้อย

จากการลงพื้นที่ใน 3 พื้นที่ คือ ตำบลปะเสยะวอ อ. สายบุรี จ. ปัตตานี, ตำบลปะลุกาสาเมาะ อ. บาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จ. ยะลา โดยในแต่ละพื้นที่ได้มีบทสนทนาและผลในการคัดเลือกพื้นที่ดังนี้

ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข: บ้านบนเมืองใหม่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี ปัตตานี

- ทำไมจึงเป็นชุมชนบ้านบนเมืองใหม่?

ภาพที่ 1 แผนที่ชุมชนบ้านบนเมืองใหม่

ผู้เข้าร่วมทุกท่านได้เลือกให้ถอดบทเรียนที่หมู่ที่ 2 บ้านบนเมืองใหม่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยมีเหตุผลในการเลือกถอดบทเรียนที่หมู่ที่ 2 ดังต่อไปนี้ โดยผู้เข้าร่วมได้กล่าวถึงว่าแต่ละหมู่มีข้อดีของตัวเอง เช่น หมู่ 3 มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ 2 มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน หมู่ 1 ก็ OTOP กรือโปะ หมู่ 4 มีกองทุนลอยฟ้า (เมื่อเกษตรกรต้องการซื้ออะไรก็เอาเงินไปใช้และคืนมายังกองทุน) และหมู่ 5 ปาเลาะ มีกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการปลูกผักรวม กับที่ศูนย์ฯ มี 2 จุด และทุกหมู่มีกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครือข่ายกัน โดยทุกหมู่มีการจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชน และเหตุการณ์ในพื้นที่มีจำนวนลดลง มีการย้ายถิ่นออกน้อย และพบว่ามีย้ายเข้ามาเพิ่มเติม ดังเช่นที่ผู้เข้าร่วมคนหนึ่งได้กล่าวว่า

“ย้ายเข้านะมี ในหมู่ 2 ไม่รวมถึงพมานะ มีกัมพูชาเยอะ ส่วนมากเขามาทำงานนั่นแหละ พุดไทยก็คล่อง”

นอกจากนั้น ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมยังสะท้อนให้เห็นผ่านการมีวัด ศาลเจ้า และสุเหร่าเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐาน

“มีฟาร์มตัวอย่าง การลงพื้นที่เราเห็นว่าความเก่าแก่ที่มีฐานรากทางวัฒนธรรม ที่มาปักหลักเดิม จะอยู่ที่หมู่ 3 วัดธรรมพาวาส และมีศาลเจ้าเตี้ยะกง และมีเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกัน แต่ถ้าเป็นมัสยิดเก่าแก่ต้องยกให้หมู่ 2 สุเหร่าโบราณ 300 ปี มีอยู่ต่อเรือ”

“ในหมู่ 2 มีแหล่งท่องเที่ยวเตาทะเล มีแปรรูปปลากะตัก น้ำบูดู สมัยก่อนเขามีโต๊ะจีน มีรำโนราห์ สมัยนี้ทำไม่ได้ พอไฟฟ้าเข้ามาล้มละลายหมดเลย ตอนนั้นจะมีคึดสาว ๆ สวย ๆ ในหมู่บ้านมาโซว์ เขาเรียกว่าสาวร้องเง็ง”

“เรื่องย้ายถิ่น จะเป็นการย้ายเพื่อไปประกอบอาชีพ แล้วก็กลับมาสู่หมู่บ้านอีก ย้ายตามฝั้ว ส่วนมากไปมาเลยก็ไปทำงาน ไปๆ มาๆ ในส่วนของงานวิจัยแม้ว่ามี 2 หมู่บ้านก็จริง ต้องดูความร่วมมือของคนที่จะทำงานร่วมด้วย แต่ในเชิงการให้ข้อมูล เชิงประจักษ์พยาน ก็เป็นสิ่งสำคัญต้องสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ว่ามีทุกที่แหละแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็บอกเลยว่ามันเป็นที่ของตำบลปะเสยะวอของเราแน่แหละ ไม่ใช่แต่เพียงหมุดหมายที่เราจะไปปักหลัก แต่ถ้าเราพูดถึงหมู่ 3 ก็จะมีวัด มีทั้งศาสนาจีน พุทธ และมุสลิมเลย ซึ่งมันก็เด่นอยู่แล้วของปะเสยะวอ แต่ถ้าเด่นในส่วนของการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เราดูบ้านบน ซึ่งการอพยพเป็นสิ่งที่อยากเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เขาคิดตั้งเมืองใหม่ขึ้นมาแล้วย้ายอพยพคนพุทธไปอยู่ และในขณะที่คนมุสลิมที่นี้ที่อยู่ที่ทำกินก็น้อย แต่ก็ไม่ได้รับโอกาส อันนี้มันเป็นการบอกร่องรอยของการบริหารจัดการหรือการดำเนินการของภาครัฐ หรือของหมู่ 4 มีพื้นที่สาธารณะซึ่งกว้างมากและมีมัสยิดตั้งอยู่ก็ไม่ได้ว่าอะไร ก็เป็นเรื่องที่สันติสุขต้องเข้ามาเกี่ยวข้องแน่นอน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีบริบทที่มีความใหม่ เข้ามาคนอพยพย้ายถิ่นเข้ามา รวมถึงทหารที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานตรงนั้นด้วยก็มีความน่าสนใจ ในมิติที่อาจจะไม่ใช่แค่การปฏิสัมพันธ์กันแค่กับคนไทยและคนพุทธแล้ว แต่มันมีการปฏิสัมพันธ์ในมิติความมั่นคงเข้ามาเกี่ยวข้องว่าอยู่ด้วยกันอย่างไร เกือบ 20 ปี ตั้งแต่ปี 47”

- ของดีชุมชนบ้านบนเมืองใหม่

ภาพที่ 2 Mapping ของดีชุมชนบ้านบนเมืองใหม่

เมื่อกล่าวถึงของดีของชุมชนบ้านบนเมืองใหม่ จะเป็นได้ว่า**ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ วิสาหกิจชุมชน ความเป็นพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ และทรัพยากรบุคคล** นับเป็นสิ่งที่คนในท้องถิ่นถือเป็นของดีของชุมชน และเป็นสิ่งที่พวกเขาภาคภูมิใจ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นก็มีทั้ง การต่อเรือ การวาดลายเรือกอและ เป็นต้น

“หมู่ 2 มีการต่อเรือ คนจากทะเลก็ต้องออกทะเลจะต้องมีการต่อเรือกอและซึ่งเรือตอนแรกต้นกำเนิดก็คือที่นี่ที่นี้ทำเรือขาย ต่อมาช่วงหลังมีการใช้เครื่องยนต์ขึ้นมาก็เลยมีการประดิษฐ์เรือหางตัด เพื่อสะดวกต่อการใส่เครื่อง”

“การต่อเรือและวาดลายบนเรือ และลายตรงนี้ก็จะเป็นเชื่อมโยงกับสุหร่า”

ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ทำให้คนในชุมชนสามารถหาอยู่หากินได้ทั้งจากทะเล และแม่น้ำ และภูเขา ซึ่งสามารถต่อยอดในเรื่องของการท่องเที่ยว และวิสาหกิจชุมชนได้ ทั้งยังสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้ด้วย

“ของหมู่ 1 ก็มีของดีหลายอย่างนะครับ มีสินค้า OTOP ที่ขึ้นชื่อ แล้วก็ยังมีบางแก้วด้วยนะครับส่งออกไปหลายจังหวัด มีปลาทากแห้งจะเห็นว่าคุณมาจากบ้านปาแระทั้งนั้นเลยที่มาขายปลาทากแห้ง คนที่เขามาก็จะมาซื้อปลาแห้งบ้านปาแระเป็นอันดับแรกเลยนะครับ ปลาแห้งเป็นสินค้าขายดี เป็นการถนอมถนอมอาหารอย่างอื่นนะครับเอามาเป็นปลาแห้ง”

“ชิมได้ครับก็จะมีชาวประมงด้วยก็มีการตกปลาโดยถูกกฎหมายโดยไม่ทำร้ายสัตว์น้ำก็จะเป็นการตกปลาผู้ตัวใหญ่ทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ”

“คนที่ชอบตกปลาครับ ของหมู่ 1 ก็ทำในเชิงท่องเที่ยวก็จะมีคนมาทุกปีครับ นักท่องเที่ยวมาจากหลายที่ครับมาจากกรุงเทพฯก็มี”

“ในหมู่ห้าก็จะมีพื้นที่ของการเกษตร สินค้าทางการล่าสัตว์ที่ขึ้นชื่อก็จะเป็น เลี้ยงชันโรง ถ้ายังไม่มีโควิดก็จะส่งต่อ ส่งมาเลยด้วย ถ้าในประเทศก็ 3 จังหวัด 4 อำเภอ”

“เลี้ยงปลากะพงครับก็อย่างเห็นได้ชัดถ้าเราเป็นปากแม่น้ำสายบุรีก็จะเป็นการเลี้ยงปลากะพงในแม่น้ำสายบุรีจะมีอะไรเจ้าเลยก็จะมีกระชัง ก็จะเป็นมูลค่ามหาศาลอันนี้ก็เป็นของดี”

“และเรายังมีของดีเป็นน้ำบูดูมีความคิดมาจากว่าพ่อเจ้าบ้านออกไปหาปลาและได้ไปทำกับข้าว ก็เลยมีความคิดเล็กๆว่าควรเอามาหมักก็เลยเกิดมาเป็นน้ำบูดู”

“เมื่อก่อนใช้ปลากะตัก ปลาชิงชังเอามาทำบูดู ก็จะทำอะไรสักอย่างก็เลยเอามาทำเป็นน้ำบูดูบ้าง เอามาตากแห้งบ้าง”

“ก็จะมีเรื่องภูมิปัญญา เรื่องผลิตภัณฑ์จากการสานตะกร้าสาน มีการทำแป้งสาคุ ถ้าเป็นเรื่องทรัพยากรก็จะมีป่าชายเล มีป่าสนทราย ถ้าเป็นเรื่องอาชีพเราก็จะเห็นแล้วเป็นเรื่องอาชีพสัตว์น้ำ ประมงที่เขาออกไปจับปลาที่เขาภูมิปัญญาตกเบ็ดที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แล้วก็มาเรื่องแปรรูปอาหารก็จะมีน้ำบูดู ปลาแห้ง และขนมหวาน แล้วก็อาหารท้องถิ่น แล้วก็ยังมีหลายชนิดเลย ถ้ามาดูเรื่องภูมิปัญญาก็จะเราจะพูดเรื่องต่อเรือต่อไม้ที่ทำด้วยไฟเบอร์ ชุมชนท่องเที่ยว เรามีศูนย์เกี่ยวกับศิลปาชีพ แล้วก็ศูนย์ของฟาร์มตัวอย่างของสมเด็จพระเจ้า”

ความเป็นพุทธวัฒนธรรมในพื้นที่ได้แสดงให้เห็นผ่านศาลเจ้า วัด และสุเหร่าโบราณในพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายมาตั้งแต่ในอดีต

“พูดถึงของดีปะเสียวอ เรามีของดีหลายอย่างแต่อย่างนั้นก็ประวัติความเป็นมาอย่างเช่นอันนี้ผมจะเกริ่นๆที่หมู่ 3 ก่อนถามของเรามันจะมีศาลเจ้าซึ่งศาลเจ้าตรงนั้นมันมีประวัติศาสตร์ซึ่งไม่แพ้ที่อื่นสมัยก่อนเขาทำธุรกิจทางเรือ มันจะมีสุเหร่า ก็ 200 - 300 ปีแล้วยังใช้อยู่”

“มีศาลเจ้า แล้วก็วัด วัดธรรมทาวาส”

“วัดธรรมทาวาสต่อเรือกอและศาลเจ้าแล้วก็สุเหร่า”

ส่วนทรัพยากรบุคคลที่คนในพื้นที่มองว่าเป็นสิ่งที่พวกเขาภาคภูมิใจ คือ ท่านเวเต็ง ซึ่งเป็นพระสหายของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

“ก็จะมีทรัพยากรมนุษย์แล้วก็ประวัติที่เด่นที่ไม่มีใครพูดถึงก็คือที่ตั้งบ้านพักพระสหาย คนข้างนอกจะพูดถึงเลยจะเป็นที่ถ่ายรูปล้นจำปาตะสวยงามมาก วาเต็งเขาไม่ได้เป็นผู้นำนะเขาเป็นคล้ายๆ นักปราชญ์ รู้เกี่ยวกับระบบน้ำที่ถูกยอมรับของท่านในหลวงเสด็จมาก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำน้ำไหลให้ทำให้เข้าใจในระบบเชิงนิเวศไม่ใช่ผู้นำแต่เป็นคนเลี้ยงวัวธรรมดาคนหนึ่งแต่เขายึดโยงกับความเป็นธรรมชาติและความเป็นระบบนิเวศ ก็จะมีเรื่องถนอมอาหารอีกอย่างหนึ่งการผลิตผักเสียมดองที่ไปส่ง 3 จังหวัดไม่แพ้กับปลาแห้งเลย”

“ขออนุญาตครับได้พูดคุยกับท่านวาเต็งพอดีท่านเป็นโมเดลร่วมกับผมพอที่จะบอกเราได้พื้นที่ของเรา มี 2 โซนมี 7 หมู่บ้านโซน 1 ก็จะเป็นแถบชายฝั่ง พอดีหมู่ 1 หมู่ 5 หมู่ 6 แล้วก็หมู่ 4 อยู่โซนเกษตรกรรมแนวเกษตรกรรมการทำงานก็จึงจะแบบพอเพียงและหมู่ 5 หมู่ 6 แล้วก็หมู่ 4 พอดีท่านวาเต็งก็อยู่แบบพอเพียงอยู่แบบมะพร้าวปลูกขนุนปลูกต้นจำปาตะหมู่ 5 ส่วนใหญ่ก็จะเป็นอาชีพเกษตรกร ของดีของส่วนนี้ก็อย่างที่พวกเราได้พูดไปแล้วนะครับผักผักเสียมดอง นายแพทย์ 3 จังหวัดก็รู้จักหมดนะครับ โซนหมู่ 4 ก็จะปลูกข้าว มะพร้าว ก็มีแค่นี้ครับ”

● เส้นเวลา

สถานการณ์ที่ส่งผลในแง่ดี	สถานการณ์ที่ส่งผลในแง่ลบ
-	หลัง 2547 กฎอัยการศึก พรบ. ฉุกเฉิน ประกาศใช้ ช่วง 2547 มีด้านเกิดขึ้นในพื้นที่ 3-4 ด้าน
	<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>“เกิดเหตุการณ์ในพื้นที่ 3 จังหวัดนี้ก็ถือว่าเป็นผลกระทบของประชาชนในพื้นที่คือการทำมาหากินก็ยากลำบากแล้วก็อีกอย่างทางภาครัฐก็กำหนดเป็นพรก. ฉุกเฉิน ตรงนี้ละครับที่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสต้องติดคุกทั้งที่ไม่มี ความผิดก็มีนะครับเพราะบางทีที่ไม่ต้องการหลักฐานอะไรพอจะมาก็สามารถทุกคนได้เลยไอ้ข้อนี้ละครับที่ผมว่ามีผลกระทบกับทางเราไม่ว่าจะเป็นไทยพุทธหรือมุสลิมก็โดนเหมือนกันถ้ายกเลิข้อนี้ผมว่าประชาชนจะได้อยู่ดีมีสุข”</p> <p>ที่จริงได้อย่างนี้ก็ได้นะเราไล่ตั้งแต่ปี 47 ของเรามันดูเรื่องความสนุกกับเรื่องสันติภาพด้วยตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์ปี 47 ในหมู่บ้านที่เกิดความแปลกใหม่ก็คือด้าน ตั้งแต่ลงสะพานมาประมาณ 3-4 ด้านที่ไม่เคยเกิดขึ้นจะบอกว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่</p> <p>ก็เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 47 พอเกิดเหตุการณ์ปีบก็มีบับแล้วก็เกิดตั้งแต่กฎกัลยกรรมศึกก็มีการตั้งด่านถ้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นไปก็เกิดกองกำลังเข้ามาในหมู่บ้าน และหลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ถล่มบ้านผู้ใหญ่ แล้วก็เกิดเหตุการณ์ฆาตกรรม หลังจากนั้นก็เกิดค่ายกรมทหารพรานที่ 44</p>

<p>เกิดโครงการพระราชดำริ มีการสร้างที่กั้นการกัดเซาะชายฝั่ง ทำให้เกิดทรายอก มีพื้นที่ดินเพิ่ม</p>	<p>2552 ร้านน้ำชา หน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน ถูกถล่มยิง มีคนบาดเจ็บ 3 คน เริ่มมีกองกำลังเข้ามาในหมู่บ้าน และมีการยิง ตชด. ที่สะพาน ทหารพรานเสียชีวิต เผา อบต. ระเบิดหน้าบ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเกิดค่ายทหารกรม 44 ที่ปะเสยะวอ ชาวบ้านรู้สึกไม่ปลอดภัย</p>
<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>ตรงนั้นเราได้โครงการพระราชดำริ เขาสร้างที่กั้นการกัดเซาะชายฝั่ง จากหมู่ 1 หมู่ 7 หมู่ 2 ทำให้เกิดทรายอกขึ้นมาทำให้เกิดการท่องเที่ยว</p>	<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>“รู้สึกว่ประมาณปี 52 เกิดกับตาผู้ใหญ่เอง โดนเด็กที่รินน้ำชาอยู่บ้านแต่ไม่ได้ถึงกับเสียชีวิตนะ”</p> <p>“ต้องบอกว่าเกิดเหตุยิงกันที่ร้านน้ำชามันเป็นพื้นที่สาธารณะใกล้กับบ้านผู้ใหญ่บ้านคล้ายๆกับที่กินน้ำชาของชุมชนอันนั้นเกิดครั้งแรก และก็เกิดที่หน้าบ้านผู้ช่วย เราเรียงลำดับดูแล้วว่ามันเกี่ยวข้องกันยังไงแล้วก็มียิงตชด. อันนั้นคือเหตุการณ์ที่รุนแรงอาจจะเกิดปัจจัยจากที่อื่นแล้วมาเกิดในพื้นที่เรา เกิดบ้านผู้ใหญ่ก่อนแล้วก็มาเกิดบ้านผู้ช่วยประมาณ 3 ครั้ง แล้วก็ที่ยิงตำรวจที่แยกบาราละ แล้วก็เกิดเหตุครั้งหนึ่งที่ทหารพรานไปโดนยิงตาย ในพื้นที่เราเองไม่เคยเกิดเหตุยิงคนตายตั้งแต่ปี 47 มากี่ไม่มี”</p> <p>น่าจะ 10 ปีผ่านมาแล้ว อบต.ไม่ยอมบอกว่าอบต.ก็โดนเผา</p> <p>แล้วก็ตามด้วยยิงทหารที่ค่ายบาราละ แล้วก็ทหารพรานเสียชีวิต สถานการณ์เยอะมากเลยซ้อนกันเลยเมื่อก็มีประมาณ 2 อันตอนนี้สี่เหลือเต็มเลย</p> <p>ที่จริงมันก็ได้แยะแต่สิ่งที่สำคัญที่สุดประชาชนรู้สึกชินชาและเคยชิน กลับกลับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถ้าอย่างนี้ถ้ามันไปโดนใครไปโดนลูกหลานใครก็จบแล้วก็กลัวใครจะมายิงด้วยอยู่ที่ว่าจะอยู่ฝั่งไหนเจ้าบ้านเขาจะทำมาหากินก็ตามปกติ</p>
<p>2550 ตั้งศูนย์ฟาร์มตัวอย่าง คนย้ายออกข้างนอก เลยสร้างศูนย์ศิลปาชีพให้คนมีอาชีพ ให้ค่าจ้าง 4,500 บาท เพื่อดึงคนกลับบ้าน</p>	<p>2563 ปิดหมู่บ้านเพราะโควิด ทำให้คนมีความแยกแยกกันเพราะหวาดระแวง กลัวโควิดระบาด</p>

<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>ฟาร์มตัวอย่างที่ตั้งเกิดขึ้นมาที่บ้านเราทำให้ชาวบ้านเกิดอาชีพ</p> <p>หลังจากเกิดเหตุการณ์ภาคีรัฐอยากจะช่วยเราก็เลยสร้างศูนย์ขึ้นมาทำให้เจ้าบ้านมีอาชีพโดยจ้างเดือนละ 4,500 บาทแล้วก็เริ่มมีประชาชนย้ายกลับมา</p> <p>บ้านบนเมืองใหม่ก็เกิดขึ้นเหมือนกัน เป็นสถานสร้างอาชีพแล้วก็เป็นการแก้ปัญหาความไม่สงบทำให้คนมีที่ทำกินเป็นฟาร์มตัวอย่างโครงการพระราชดำริ</p>	<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>เริ่มจากตรงนี้เลยนะช่วงเหตุการณ์โควิด หมู่ 1 ต้องปิดหมู่บ้านเลยนะคะเกือบเดือนไปไหนมาไหนไม่ได้ก็ต้องมีภายในหมู่บ้านแล้วก็ครอบครัวตัวเองก็ติดเกือบทุกคนเลยเป็นอะไรที่เกิดมาไม่เคยเจอเลยแบบนี้เลย</p> <p>ถ้าคนธรรมดา 100 กว่าคน ถ้าวันไหนสาธารณสุขเอาเชือกไปกั้นก็คือวันนั้นมีคนตายเยอะที่สุด พอไปทำแล้วชาวบ้านก็ว่าทำให้เกิดความแตกแยก มันจะทำให้เกิดความห่างเหินกระทบทางจิตใจ</p> <p>บางที่ต้องปิดสุเหร่ามัสยิดทำให้เรากล้าปากทำให้กระทบทางจิตใจ ไม่ทำพิธีแล้วทางโรงพยาบาลส่งมาก็คือฟังเลยเป็นการตายที่โดดเดี่ยวที่สุด</p>
<p>2566 ชีวิตฟื้นฟูหลังจากโควิด</p>	<p>2564 วัยรุ่นหมู่ที่ 6 ถูกยิงเสียชีวิต โดยหน่วยงานความมั่นคง</p>
<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>ดีขึ้นในการใช้ชีวิตในส่วนของการฉีดวัคซีนโควิด ส่วนหนึ่งก็คือกลายเป็นว่าผมไม่รู้ error ความจำมันเลื่อนลง</p>	<p>● คำอธิบายเพิ่มเติม</p> <p>โล่งก็มีคนในที่เกิดเหตุการณ์นี้คืนนั้นหน้าบ้านผมเลยกลับแต่คนที่ถูกยิงเป็นคนผิดหรือคนถูกหรือเปล่านะครับหมู่ 5 นะครับ พี่ถูกโล่งนี่เป็นเด็กนะครับเขาไล่จับมอเตอร์ไซค์กัน ที่จริงก็ใส่ความมั่นคงแล้วครับแต่คุณที่ถูกยิงก็ไม่รู้ผิดหรือถูกเพราะแกหนีแกตกใจสั่งให้แกอยู่แล้วแกไม่อยู่ก็ยิงตายเลยครับ</p> <p>อันนี้ก็จริงมันก็น่าหวาดกลัวเลยถ้าพูดความจริงออกมาเราต้องป้องกันตัวเราเองเราจะไปป้องกันจากใครได้เราจะไปรู้ได้ยังไงว่าใครจะเป็นคนดีใครจะเป็นคนเลวแล้วเราจะรู้ว่าใครเป็นแนวร่วมแล้วภาครักเจ้าหน้าที่เราจะไปพูดกับเขาก็ไม่ได้ เขาจะมาบอกว่าเราปกป้องอะไร เราไม่ได้ปกป้องเราเล่าอยู่ ความปลอดภัยเราจะไปฝากกับใครถ้าเราพูดออกมา เราพูดในที่ประชุมวันนี้ก็อันตรายนะครับ</p>

2566 กรมโยธา ฯ หาทางช่วยเรื่องทะเลกัดเซาะ	2566 ทะเลกัดเซาะ หมู่ 2 และ หมู่ 7
<ul style="list-style-type: none"> ● คำอธิบายเพิ่มเติม <p>มาสำรวจแต่ยังไม่ทำอะไร</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● คำอธิบายเพิ่มเติม <p>ครึ่งหมู่บ้านของหมู่ 7 อยู่ในทะเลหมดเลย และหมู่ 2 ปัจจุบันก็ยังโดนทะเลกัดเซาะไปเรื่อย ๆ</p>

- นियามชุมชนสันติสุขของบ้านบนเมืองใหม่

นियามชุมชนสันติสุข	คำอธิบาย
<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นชุมชนที่ความสุข อยู่ด้วยกันแล้วไม่ทะเลาะเบาะแว้ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสันติสุขก็คือความสุขซึ่งตรงนี้มันไม่ใช่เฉพาะอิสลามนะทุกศาสนากับทุกศาสนา ● มันครอบคลุมหมดเลย เหมือนกันก็อยู่ด้วยกันไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันด้วยกันอย่างมีความสุข
<ul style="list-style-type: none"> ● ทำมาหากินได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ว่าจะศาสนาใดแล้วก็อยู่รวมกันได้ ทำมาหากินรวมกันได้
<ul style="list-style-type: none"> ● อยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย ไม่ว่าจะศาสนาใดก็อยู่รวมกันได้ มีปฏิสัมพันธ์กันมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านเดียวกันก็ร่วมกันทำ เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม เช่น การกวาดอาซูรอ มีกีฬา ร่วมกัน แห่พระศาลเจ้า ชักพระ มโนราห์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● เวลาที่มีกิจกรรมหรือประเพณีต่างๆในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะมาร่วมกันถือว่าเป็นสันติสุขเหมือนกัน ● ก็มีออกมาแล้วก็มี กีฬาต่างๆในหมู่บ้านตาดีกา ก็ออกมาช่วยเหลือกัน มาเล่นกีฬา กัน มาสร้างความสัมพันธ์กัน ● แข่งเลยพายเรือครับ แข่งเรือได้ถ้วย ของในหลวงรัชกาลที่ 10 คนในพื้นที่นี้มีอะไรดีๆเยอะนะครับ ● แห่พระก็เหมือนกับการเลื่อนใส่ศรัทธาบูชา แล้วก็มีประเพณีชักพระเป็นของวัดที่เป็นของร. 9 ก็ไปร่วมกันที่อำเภอแล้วก็มีคนอื่นไปร่วมกันด้วย ● เป็นชุมชนที่สงบสุขอยู่ร่วมกัน บนความหลากหลาย ต่างวัฒนธรรม และเคารพซึ่งกัน

- ไม่หวาดระแวงกัน ไม่แตกแยกกัน
- ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เคารพกันและกัน

และกันและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันครับ ต้องมีส่วนร่วม
<ul style="list-style-type: none"> • ไม่สร้างความแตกแยกกัน
<ul style="list-style-type: none"> • เป็นชุมชนที่อยู่ด้วยกันแล้วไม่เกิดการทะเลาะหวาดระแวงกัน สามารถทำอะไรก็ได้ไม่แตกแยกกันเป็นชุมชนที่ให้เกียรติกันเป็นชุมชนที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่กัน

• กลไกการสร้างชุมชนสันติสุขของบ้านบนเมืองใหม่

ภาพที่ 3 กลไกการสร้างชุมชนสันติสุขของบ้านบนเมืองใหม่

กลไกในการสร้างชุมชนสันติสุข	คำอธิบาย
<ul style="list-style-type: none"> • ผู้นำศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อแรกเราต้องไปหาผู้นำก่อนครับ ถ้ามีปัญหาสร้างปัญหาให้กับคนในหมู่บ้านต้องไปแจ้งผู้ใหญ่และโต๊ะอิหม่ามก็มีแค่ 2 ท่านที่จะควบคุมประชาชนได้ชาวบ้านได้เข้าบ้านก็อาจจะฟังพวกนี้ก่อนถ้าไม่ฟังก็อาจจะต้องถึงโรงพักแต่ก็อาจจะไม่ถึงบางหมู่บ้านก็แค่ผู้ใหญ่กับโต๊ะอิหม่ามก็ได้อยู่นะ
<ul style="list-style-type: none"> • ตั้งกติกาชุมชนร่วมกัน • ผู้นำที่ดี 	<ul style="list-style-type: none"> • ต้องมีการตั้งกติกาชุมชนร่วมกัน • มีผู้นำที่ดี แบบผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เอาใจเขามาใส่ใจเรา

- มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน

● ในความคิดผมว่าเราต้องมีกิจกรรมภายในชุมชนให้มากๆ หน่อยนะครับ คือทางศาสนาอิสลามเขาจะมีกิจกรรมอยู่ในตัวอยู่แล้ว อย่างเช่น มีบอกว่ามีการกวนอาสุรอก็คือจะมีการช่วยกันทำ ในหมู่บ้านวันศุกร์เราก็จะมีคนมาที่สุเหร่ากันผู้ชายก็จะมาละหมาดกันทุกวันศุกร์ก็จะมาพบปะกัน ก็อาจจะมีการจัดเล่นกีฬาบ้าน ในหมู่บ้านก็จะมีงานแต่งงานก็จะเป็นคนเข้าร่วมคนในชุมชนร่วมกัน

- ศูนย์ดำรงธรรม

● ในการเคลียร์ไม่ลงตัวบางคนก็ไปแจ้งที่ศูนย์ดำรงธรรม

● ความขัดแย้งในชุมชน

ความขัดแย้งในชุมชนมีหลายกรณี เช่น ขับรถเสียงดัง แนวเขตที่ดิน สามีทะเลาะกับภรรยา ผู้ใหญ่บ้านสามารถไกล่เกลี่ยได้เอง ยกเว้นบางเรื่องที่เกิดการโต้แย้ง เช่น เรื่องมรดก พ่อเสียชีวิต เขียนพินัยกรรม แต่ลูกๆ ไม่อยากทำตามพินัยกรรม จะใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งอาจมีผู้อาวุโส หรือโต๊ะอิหม่ามร่วมอยู่ด้วย ถ้าหากไม่ฟังหรือแก้ปัญหาไม่ได้ ก็อาจจะต้องถึงโรงพัก หรือศูนย์ดำรงธรรม กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานของผู้นำ ผู้ใหญ่บ้านบางแห่ง เคยเป็นสมาชิกอบต.มาก่อน ต่อมาจึงลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีคู่แข่ง แข่งขันกันผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เมื่อชนะเลือกตั้งจึงได้เข้ามาบริหารงานในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

(สนทนากลุ่มย่อย, วันที่ 19 มีนาคม 2566 ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านบน ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี)

เทคนิคการไกล่เกลี่ยของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านจะแนะนำว่า คุยให้มีสติ อย่าใจร้อน ถ้าเราใจร้อนเราจะแก้ปัญหาไม่จบ ถ้าเราใจเย็นไว้รับเรื่องทุกอย่างรับความทุกข์ข้อไว้ เมื่อเรื่องร้องเรียนมา จะรับทุกอย่างไว้ จะไม่ปิดเรื่องออกไป แต่ผู้ใหญ่บ้านจะรับไว้ก่อน รับไว้เพื่อให้คู่กรณีสบายใจ

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย

เมื่อรับเรื่องร้องเรียนแล้ว จะพิจารณาจากอารมณ์ ความรู้สึกก่อนว่ามากหรือน้อย ถ้าดูคนๆ นี้ พอที่เราจะคุยได้เคยคุยกันมาก่อน ก็เรียกมาที่บ้าน แต่ละคนเราต้องดูนิสัย เรียกมาทีละฝ่าย ผู้ใหญ่บ้านเรียกมาคุยกันที่ทำการผู้ใหญ่บ้านว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร สมมุติว่า วัลย์รุ่นรถเสียงดัง จะบอกว่าจะไปเล่นหรือขับรถที่อื่น ให้พ้นจากละแวกหมู่บ้าน

การใกล้ชิดกับการเชื่อมโยงผู้นำศาสนา

เรื่องที่เชิญผู้นำศาสนาเข้ามา เช่น เรื่องสามภรรยา ทรัพย์สมบัติ มีกรณีมาเรื่องเรื่องผัวจะมีเมียน้อย เมีย มาหาผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็ให้ไปคุยแล้วกลับมาใหม่ ให้ไปคุยว่าจะเอาอย่างไร เมียก็จะมาขอหย่า เพราะสามีมี เมียน้อย เมียไม่ให้ความยินยอม ผู้ใหญ่บ้านก็พูดให้เขาเย็นก่อน แล้วก็บอกว่าอย่าเพิ่งกลับบ้าน เพราะว่าถ้า รีบกลับนะร้อนอยู่เดี๋ยวมีเรื่องกัน รุ่งไว้ก่อนอย่าเพิ่งให้เขาหย่ากัน บางทีพูดหย่าวันนี้ พรุ่งนี้ขอคืนดีแล้วก็มี ส่วนมากก็จะใกล้ชิดสำเร็จ อยู่กันต่อไปเปอร์เซ็นต์มีคนหย่าน้อย เรื่องสามภรรยาเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่บ้านใกล้ชิด แล้วรู้สึกภูมิใจที่ใกล้ชิดได้สำเร็จ

บางเรื่อง เช่น การแบ่งมรดกมรดก บางทีพี่น้องกันทะเลาะกัน ที่ดินราคาแพง สมัยก่อนพ่อของเขา ก็ทำพินัยกรรมเอาไว้ พ่อเขาเสียชีวิตก็ต้องให้โต๊ะอิหม่ามมาดูว่าพินัยกรรมที่พ่อทำไว้ ถูกต้องตามศาสนา หรือไม่ ถ้าใครจะไปเลื่อนหลักที่ดิน หรือไม่ทำตามพินัยกรรมจะเป็นบาป แต่โดยทั่วไปเรื่องมรดก ผู้ชายจะได้ 2 ส่วน ผู้หญิงได้ 1 ส่วน เพราะว่าผู้หญิงจะได้จากสามี โดยอาจดูจากราคาที่ดินมาประกอบ

กรณีที่ดิน

ที่ดินในชุมชน ส่วนมากออกเป็นโฉนดแล้ว เรื่องที่ดินบางกรณี ที่ดินล้ำเขตแดนกัน ไม่มีใครยอมใคร แม้แต่คืบเดียว การแก้ไข ต้องดูแนวเขต และปักหลักเขตให้ถูกต้อง บางครั้งผู้ใหญ่ชี้แนวแล้วก็ยังไม่เชื่อ บาง รายต้องไปที่ดินเพื่อรังวัด การจ่ายค่ารังวัดให้ทั้งคู่กรณีหารกัน บางครั้งค่ารังวัด 3 พันกว่าบาท ผลการรังวัดก็ ตรงกับที่ผู้ใหญ่บ้านได้เคยชี้แนวเขตไว้ มันก็กลับคืนสภาพเดิม

ที่ดินบางเรื่อง เกิดการทะเลาะระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ที่ดิน ชาวบ้านไม่ยอมรับเรื่องการรังวัด จากการที่แจ้งที่ดินในอดีตไม่ตรงตามจำนวนไร่ เพื่อเลี่ยงภาษีที่ดิน เดิมอาจจะ 10 ไร่ แต่พอไปทำเอกสารไปทำ แค่ 8 ไร่ อีก 5 ไร่ไม่ทำ ผู้ใหญ่บ้านต้องคุย ให้เขายอมรับมาว่าที่ดินของเขามีจำนวนเท่าใด

กรณีหลักทรัพย์

บางกรณีผู้ใหญ่ก็จะไปหาคู่กรณีที่บ้าน แค่นี้ก็ไปตักเตือนเฉยๆ เพื่อให้ไม่ทำอีก แต่บางกรณี มีหลักฐาน ชัดเจน มีกล้องวงจรปิด ก็จะบอกเขาถึงหลักฐานที่ชัดเจน

กรณีรถชนกัน

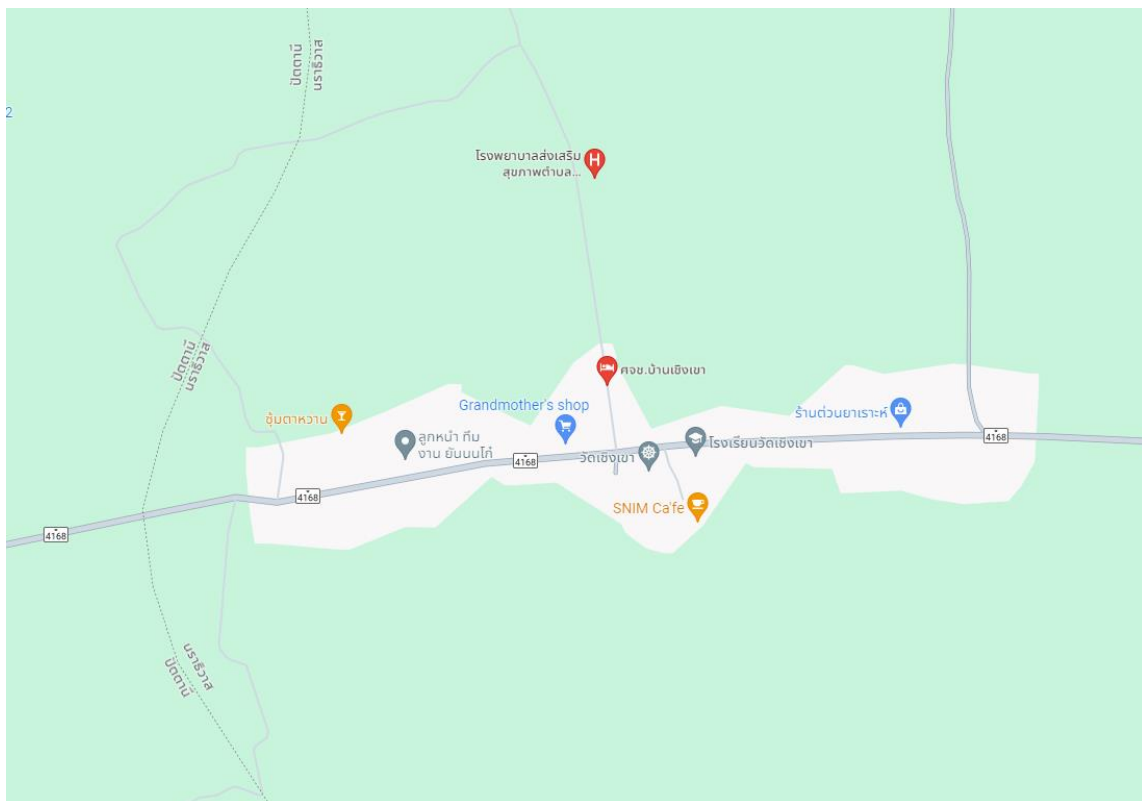
รถมอเตอร์ไซด์ชนกันแถวหมู่บ้าน พอรถชนกันชาวบ้านจะมาบอกเหตุการณ์ ถ้ามีการบาดเจ็บจะพา ไปโรงพยาบาลก่อน แล้วแจ้งตำรวจที่อยู่บริเวณนั้นให้มาดูที่เกิดเหตุ ถามชาวบ้านที่เห็นเหตุการณ์ แล้วหลังจาก นั้นก็เรียกทั้งสองมาที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เรียกฝ่ายที่ถูกชนที่ละฝ่าย เรียกมาทั้งสองคนมาคุยกัน และอธิบายว่า เป็นอุบัติเหตุ ไม่ได้ตั้งใจ ไม่ใช่การแกล้งกัน ถ้าวันนั้นเราไม่เกิดกับคนนี้ก็เกิดกับคนอื่น พอคุยไปคุยมา เขาก็ เข้าใจ บางรายก็มีการชดใช้บางรายก็เสมอกันต่างฝ่ายต่างไปซ่อม นอกจากนี้ จะพิจารณาจากข้อเท็จจริง โดย พิจารณาจาก ความเร็วของรถ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่วนของการทำบันทึกข้อตกลงหรือไม่ จะดูจากว่ารู้จักกัน หรือไม่ หากเป็นคนนอกมาเกิดเหตุการณ์ ก็อาจจะมีการเซ็นบันทึก

เรื่องที่เกี่ยวข้องได้ยากในชุมชน

เรื่องยาเสพติด มีทั้งยาบ้า ผงขาว ยิงกัญชาเสรี ผู้ใหญ่บ้านเคยจับยาบ้าแต่ต้องให้ทหารเข้าไป เรารออยู่ด้านหลัง พวกนี้เขามีเครือข่าย บางทีเจอทั้งคนค้ากับคนเสพ

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2566 ณ จังหวัดปัตตานี)

✚ ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข บ้านเชิงเขา ต.ปะลุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

ภาพที่ 4 แผนที่บ้านเชิงเขา ต.ปะลุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

● ทำไมจึงเป็นบ้านเชิงเขา ?

จากการพูดคุยกับกลุ่มผู้นำชุมชนในอำเภอบาเจาะ โดยทางคณะผู้วิจัยได้นำเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ให้ทุกท่านได้ร่วมกันลงความเห็นว่ามีหมู่บ้านไหน หรือพื้นที่ใดของอำเภอบาเจาะที่ตรงกับเกณฑ์ดังกล่าว โดยผู้ให้ข้อมูลเสนอมา 2 พื้นที่ คือ ในชุมชนตลาด อำเภอบาเจาะ กับหมู่บ้านเชิงเขา

ซึ่งชุมชนบาเจาะในอำเภอนั้นเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมที่ผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันได้ ซึ่งวัดอุไรซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในอำเภอบาเจาะ เป็นวัดที่ล้อมรอบด้วยชุมชนมุสลิม โดยโต๊ะอิหม่ามได้เสนอว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่น่าศึกษาเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันก็อยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

“ในส่วนของชมรมอิหม่ามกับบรรดาชุมชนของอำเภอบาเจาะ ผมอยู่ที่หน้าวัดอุไรรัตนารามครับ หมู่ 2 อำเภอบาเจาะ เป็นชุมชนมุสลิมล้อมรอบวัดอุไรครับ เราอยู่กันอย่างนี้ ก็ต้องสร้างความเข้าใจกับชุมชนว่า 1. ความเป็นมนุษยชาติ ความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ประเด็นแรกคือ เราต้องตั้งประเด็นว่าความรักความเมตตาต่อมนุษยชาติ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรม ความเป็นมนุษย์ ความเป็นเลือด ความเป็นมนุษย์นั้นจะต้องสร้างความรักความเข้าใจนั่นคือประเด็นที่ 1 ถ้าเราจะวัดระหว่างวัดอุไรกับวัดเชิงเขา ตั้งแต่บาเจาะไปจนถึงวัดเชิงเขา 12 กม. เป็นชุมชนมุสลิม 100% และทำไมเชิงเขาเขาอยู่กันเป็น 100 ปี ก็เพราะที่ผู้ใหญ่บอกว่าสร้างความเข้าใจ ความเป็นมนุษยชาติและความเชื่อ เราจะไปบังคับบัญชาทุกคนจะมีความเชื่ออย่างไรก็ได้ เราจะไปบังคับเขาให้เชื่อเราก็ไม่ได้เขาจะบังคับให้เราเชื่อเขาก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องรักษาความเชื่อของเราต่างคนต่างยึดมั่นในสิ่งที่เราเข้าใจ เพราะฉะนั้นไม่มีปัญหาในสังคมพหุวัฒนธรรม และไม่มีความอิจฉาริษยาด้วย”

ขณะที่หลาย ๆ ท่านให้ความเห็นว่าบ้านเชิงเขานั้นตรงกับเกณฑ์ที่ทางนักวิจัยได้ตั้งไว้มากกว่าในพื้นที่ในเมือง เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ดังนี้

“สำหรับเกณฑ์ข้อที่ 1 คือหมู่บ้านเชิงเขาโดยความเป็นจริงแล้ว ก็เป็นหมู่บ้านที่เป็นพหุวัฒนธรรม เรามีพี่น้องไทยพุทธ และพี่น้องมุสลิม มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันมีการเข้าถึง เข้าใจในเรื่องของหลักศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทำให้เราดำเนินชีวิตหรือดำรงวิถีชีวิตของเราในชีวิตประจำวันในปัจจุบันเราอยู่อย่างสันติสุขครับ”

“ขออนุญาตแนะนำของดีในบ้างเชิงเขาครับ ก็เป็นที่รู้จักทั่วประเทศหรือหลายประเทศ เรามีบ้านเชิงเขาที่มีชื่อของดีคือ หลวงปู่แดง ซึ่งปัจจุบันสังฆารของท่านยังไม่เนาเปื่อยได้บรรจุไว้ในโลงแก้ว ณ ปัจจุบันซึ่งหลวงปู่แดงมรณภาพมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2522 ลองเอาบวกลบคูณหารดู ตั้งแต่ปี 2522 กับปี 2566 ซึ่งจะบอกว่าเป็นปาฏิหาริย์ก็ได้ อันนี้เป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล แปลกตรงไหน ก็คือ ผมหรือเล็บ ก็ยังเจริญเติบโตอยู่ เล็บงอกได้ ผมยังยาวได้ ปัจจุบันยังคงสภาพเหมือนที่ผมกล่าวไว้ และวัดเชิงเขายังบรรจุอยู่ในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอีกในยุคสมัยที่เหตุการณ์ภาคใต้ยังคงสงบอยู่ ประชาชนเพื่อนบ้านประเทศมาเลเซียก็มาวัดเชิงเขาในแต่ละวัน ช่วงนั้นผมยังเป็นวัยรุ่นอยู่ในแต่ละวันเราจำภาพได้ว่ารถบัสของประเทศมาเลเซียเกือบทุกวันก็ว่าได้ประมาณไม่ต่ำกว่า 5-6 คันต่อวันที่มานมัสการ มาเที่ยววัดเชิงเขาของเรา และนับตั้งแต่ 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันภาพนักท่องเที่ยวเหล่านี้ก็ได้หายไปจากวัดเชิงเขา หรือหายไปจากอำเภอบาเจาะ ตำบลปะลุกาสาเมาะของเราจนถึงปัจจุบันครับ”

“ขออนุญาตเพิ่มเติมเรื่องของอาชีพหรือการเป็นรายได้ของราษฎรก็ได้ในเรื่องของผ้าทอ ซึ่งตอนนี้กลุ่มทอผ้าของบ้านเชิงเขาก็อยู่ในลำดับต้นๆ ในตลาดซึ่งได้รับความนิยมในระดับของอธิบดีกรมพัฒนาชุมชนก็มีออเดอร์สั่งเข้ามาจำนวนมากจนทำให้ชาวบ้านเราผลิตผ้าทอให้ไม่ทันเพราะว่าออเดอร์เข้ามาเยอะ ส่วนอัตลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านเชิงเขาก็มีลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชิงเขา มีลายเชิงเขา และลายพิบูล ที่เป็นอัตลักษณ์ของบ้านเชิงเขาจริงๆ นอกเหนือจากนั้นก็ยังมีลายขอ ซึ่งเราได้ทอไปบ้างแล้วและในปีนี้ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดเท่าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนได้แจ้งมาว่าจะมีการ

อบรมทอผ้าที่วัดเชิงเขาของเรา ก็คงจะมีลายใหม่ๆ เข้ามาทำให้กลุ่มทอผ้าของเรา มีคุณภาพในเรื่องของภาพมากขึ้นครับ”

“สำหรับข้อ 3 ในพื้นที่ของบ้านเชิงเขาในเรื่องของเศรษฐกิจ กลุ่มองค์กร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องด้านสถาบันการเงิน บ้านเชิงเขาเรามีกลุ่มสถาบันการเงินประมาณ 10 กว่ากลุ่มที่ดำเนินการในเรื่องของกลุ่มการเงิน ผาก กู้ ทั้งพี่น้องไทยพุทธและมุสลิม ในเรื่องของการเสริมรายได้ เสริมอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นทำขนมเบเกอรี่ ทำเครื่องแกง มะพร้าวคั่ว ทำดอกไม้จันทน์ และกลุ่มทอผ้า กลุ่มการเงิน และกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร มีเยอะแยะมากมาย อันนี้ช่วยเสริมหนุนในเรื่องของเศรษฐกิจฐานรากและรายได้เสริมของชาวบ้านและครัวเรือน”

“ในส่วนของข้อ 5 ภายใต้ความแตกต่างหลากหลายเหมือนที่กล่าวไปเบื้องต้นแล้วเราอยู่กันอย่างสันติสุขอย่างพี่น้อง ภายใต้การนำของผู้นำไทยพุทธ และมุสลิม ก่อนที่เราจะใช้คำว่าสันติสุข ตั้งแต่เหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 มาจนถึง 2551 ตั้งแต่ 2551 เป็นต้นมาบ้านเชิงเขาก็ไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นเลยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเราให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจกับการทำกิจกรรมร่วมกัน ผมซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านได้นำราษฎรมาทำกิจกรรมร่วมกันทั้งด้านศาสนาหลักเกณฑ์ วัฒนธรรมก็ตาม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นที่ไปที่มาที่ทำให้หมู่บ้านของเราอยู่กันอย่างสันติสุข และสงบสุขครับ”

“2547 - 2551 เหตุการณ์โดยภาพรวมจะเป็นการประคบยิงเสียมากกว่า และมีการระเบิด 1 ครั้ง ในห้วงเวลา 2547-2551 เหตุประคบยิงอยู่ที่ประมาณ 5 - 6 ราย และเคสของระเบิด 1 เคสในห้วงเวลานี้ครับ

หลังจาก 51 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ไม่มีครับ ในเรื่องของการอพยพ สาเหตุเกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบตั้งแต่ปี 2547 - ปัจจุบันมีแค่ครัวเรือนเดียว 2 คน ซึ่งเป็นสามีภรรยาถูกตามประคบยิงบาดเจ็บทั้งคู่ตอนนี้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดพัทลุง ในห้วงเวลา 2547 เหตุเกิดถนนสายต้นไทร ตะเลีะ อำเภอรามัญ มีแค่ 2 คน ที่ย้ายถิ่นฐานจากการถูกประคบยิง”

“ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์จริงๆ เหมือนอย่างที่ผมนำเรียนคือ มีแค่ 2 ราย ที่เป็นคู่สามีภรรยากัน หลังจากนั้นอาจจะเป็นการย้ายในเรื่องของอาชีพ หรือการไปศึกษาเล่าเรียนเสียมากกว่า”

ซึ่งจากการพูดคุยระดมสมองกับกลุ่มผู้นำในอำเภอบาเจาะ จ. นราธิวาส ส่วนใหญ่แล้วเลือกพื้นที่เชิงเขาให้นักวิจัยเข้าทำการศึกษาถอดบทเรียน ดังนั้นนักวิจัยจึงได้เลือกพื้นที่ดังกล่าว โดยได้นัดวันในการลงพื้นที่ถอดบทเรียนชุมชนบ้านเชิงเขาในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566

- ของดีชุมชน

ภาพที่ 5 Mapping ของดีชุมชนบ้านเชิงเขา ต.ปะลูลกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส

ของดีชุมชนหรือสิ่งทีคนในชุมชนภาคภูมิใจนั้น คือ *ศาสนาสถาน เช่น วัด ที่เก่าแก่ การอยู่ร่วมกันได้ แม้จะมีความแตกต่างทางศาสนา วิสาหกิจในชุมชน และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ* ซึ่งสะท้อนผ่านบทสนทนาดังต่อไปนี้

วัดเชิงเขาหรือที่ชาวบ้านหรือคนทั่วไปรู้จักว่าวัดหลวงปู่แดง นับเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง และเป็นทีพึ่งทางใจให้กับชาวพุทธในอำเภอบาเจาะ มานานในบริเวณวัดมีวิหารของหลวงพ่อแดง ธรรมโชโต อดีตเจ้าอาวาสที่มรณภาพด้วยโรคชรา แต่สังขารไม่เน่าเปื่อยและกลายเป็นหิน ทำให้ผู้คนต่างเข้ามากราบไหว้บูชาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่

“ทางด้านจิตใจก่อน ทีเรามีอยู่เดี๋ยวก็คงหลวงปู่แดงทีเราได้สักการะของคนทั่วไปแล้วก็เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสถานที่หนึ่งด้วยของคนนราธิวาส ทีผ่านมาแล้วเราก็เป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้วย เพราะว่าเขาก็จะมานมัสการหลวงปู่แดงเป็นทีพึ่งทางใจ”

“สมัยก่อนจะมีวัดถลุงคชขายด้วย ปัจจุบันไม่ได้ทำต่อ บูชาเฉพาะในครัวเรือนเช่นมีคนอยู่ 5 คน ก็จะทำบูชา 50 ”

การอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางศาสนานับเป็นจุดเด่นของคนในพื้นที่นี้ เนื่องจากพื้นที่นี้มีไทยพุทธ 70 เปอร์เซ็นต์ และมุสลิม 30 เปอร์เซ็นต์ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้บนความแตกต่าง โดยมีกิจกรรมทำร่วมกันตลอด แม้จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความหวาดระแวงเกิดขึ้นในชุมชน อนึ่งแม้จะต่างศาสนากัน แต่ส่วนใหญ่แล้วเป็นเครือญาติกันที่แต่งงานกันข้ามศาสนา

“70 กับ 30 ตั้งแต่บรรพบุรุษแล้วเราถือว่าเราแตกต่างกันเริ่มศาสนาแต่เราไม่แตกแยกหนึ่งในการเป็นอยู่กันอย่างสันติสุขไปมาหาสู่กันมีอะไรก็แบ่งปันกัน”

“ในเรื่องความเป็นอยู่ที่ผ่านมาตั้งแต่บรรพบุรุษเราก็คู่กันมาก็อยู่กันแบบสันติสุขกันตลอดไม่มีความแตกแยกต่างกันแค่เรื่องศาสนาเราอยู่ร่วมกันมาตลอดตั้งแต่ตอนนั้นจนถึงตอนนี้แล้วก็จะมีการแบ่งปันมีอะไรแล้วก็แบ่งปันให้กันคิดกันมาตลอดส่วนในเรื่องของการทำงานเราก็จะมาช่วยเหลือกันจะลงแข่งเกี่ยวข้าวตั้งแต่สมัยก่อน”

“ไม่ใช่คนอิสลามจะขยันมากกว่าคนพุทธเขาขึ้นไปปลูกต้นไม้อยู่บนภูเขา เริ่มเลยคนไทยที่มาอยู่ที่นี้สงสัยว่าจะมาจากที่ทางปัตตานีพระเจ้าอินทราเป็นพุทธภายหลังท่านเป็นโรคมืดหนึ่ง พงทหารที่ให้การรักษาเป็นอิสลามแก่ก็เลยรักอิสลามเลย พระเจ้าอินทราเลยเป็นอิสลามไปและที่นี้คนที่อยู่ในวังก็แยกย้ายอพยพมาคนที่นั่นพุทธก็อพยพมาก่อนที่เรียกบ้าน ดูแลดูแลๆมีบ้านอยู่ 5-6 หลัง แล้วก็เพราะว่าที่นี้จะมากินสุขสบายที่อื่นก็เอาญาติพี่น้องมาแล้วก็ค่อยมาเพิ่มมาแล้วทางนี้มันน้ำท่วมก็อดไปดิ๊กขึ้นมาดูทางนี้แต่ทางนี้เราจะไปต่อก็ไปไม่ได้แล้วเพราะมันติดภูเขา”

“เราทำมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าที่นี่เรื่องการประกอบอาชีพเราต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่ตลอด ทางฝ่ายเราที่นับถือศาสนาพุทธสายเถรวาทเราไม่เคยมองหาชนับถือติดต่อกันจนถึงปัจจุบันแล้วก็เวลาทำนาตอนนี้ก็ยังมียูนิคถึงบรรพบุรุษแล้วเราจะต้องเอาข้าวใหม่ไปให้อีกฝ่ายหนึ่ง ที่เรามีบรรพบุรุษที่เป็นอิสลามแล้วทางอิสลาม เขาก็ต้องทำให้เราด้วยถ้าไม่ทำ ทางบรรพบุรุษเราก็จะมาอย่างไม่สบายก็จะถ่มน้ำลายอยู่เรื่อยเป็นความเชื่อได้ยังนับถือมาจนปัจจุบันนี้ ทำข้าวต้มเวลาเดือน 10 เขาเรียก โทโสดาญ เราก็จะเอาของไปให้เขา เขาก็มาแจกเป็นข้าวต้มให้เราอีกที คือเราให้ไปเราก็บอกทานให้บรรพบุรุษของเราด้วย เราก็ทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงพวกเรานี้”

“ก็ในส่วนของชุมชนสันติสุข หมู่ 4 เชียงคำซึ่งเป็นพื้นที่ที่เราจะเห็นได้อย่างชัดเจน 2 ศาสนาอยู่ด้วยกันโดยที่ไม่มีรอยต่อก็คือเป็นมาหาสู่เหมือนกับญาติพี่น้องเพราะว่าเป็นมาตั้งแต่บรรพบุรุษสายเถรวาทมาจนถึงจะมีสยิดเป็นชุมชนข้างใน”

“และในเรื่องของความสามัคคีในพื้นที่ของเรามีความสามัคคีเยอะทั้งใจมุสลิมและการจัดประเพณีต่างๆในพื้นที่ของเราก็จะมีเรื่องของประเพณีที่เราทำร่วมกัน ประเพณีลาซัง เมาลิด อาซุรอ แล้วก็พื้นที่แห่งนี้พื้นที่บาเจาะของเรา”

“ประเพณีงามล้ำของเราก็คือประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ที่เราทำทุกปีแต่วัดในช่วงหลังๆ นี้ ไม่ได้ทำกิจกรรมเดินอวยพรทุกวันทั้ง 1 ของปี ล่าสุดเราเดินอวยพรซื้อของขวัญเป็นชุดสนามให้กับเด็กเล็กราคา 12,000 บาท การเดินอวยพรเราจะเรียกชาวบ้านมาประชุมก่อนว่า จำนวนเงินที่ชาวบ้านบริจาคมาวัตถุประสงค์จะเอาไปทำอะไรต้องระบุก่อน พอเดินไปก็จะหยิบถุงเงินให้เลยอาจจะให้ร้องเพลงอวยพร ตอนกลางคืนเรามีการจัดงานสงท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ในวันที่ 1 เราจะเดินอวยพรทุกบ้าน ไปถึงตามหมู่บ้านก็จะมีอาหารให้กิน วัฒนธรรม 2 ภาษาเวลาเราจัดงานก็จะมีพี่น้องมาร่วมจัดด้วย เขามีงานอะไรจากทางโน้นก็บอกมาทางนี้”

“ในส่วนของโรงเรียนตาดิกาความเป็นอยู่ของอิสลามกับพุทธรวีด้วยกันเสมอ กิจกรรมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกีฬา กีฬาตาดิกาสัมพันธ์ เมลิตสัมพันธ์ จะเชื่อมโยงตาดิกาจะอยู่ภายใต้ร่มสยิตอยู่แล้ว เมื่อมีกิจกรรมของร่มสยิตตาดิกาก็จะอยู่ภายใต้ก็จะเข้ามาร่วมงานก็จะเชิญผู้ใหญ่บ้านในศาสนาพุทธมาร่วมกันครั้งล่าสุดที่เราได้ทำก็คือการบรรยายธรรมโดยที่ ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า เราก็จะเชิญมาคุยกันเกี่ยวกับเรื่องราวที่จะทำกิจกรรมต่างๆทุกครั้งที่เรามีการจัดกิจกรรมเราจะไม่ลืมน่าศาสนาใดศาสนาหนึ่งคือพี่น้องของเราเราจะเชิญฝั่งศาสนาพุทธมาร่วมด้วย มีเรามีการพัฒนาฝั่งร่มสยิตทางเข้าเราก็ได้เชิญศาสนาพุทธไปร่วมด้วยก็คือเชิญจิตอาสาไปร่วมด้วย ทางผู้ใหญ่บ้านก็จะมีการ ถอดอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์กีฬาเครื่องแบบตาดิกา ผู้ใหญ่บ้านก็จะมาร่วมด้วยเสมอให้งบประมาณส่วนนั้นด้วยคะ ของร่มสยิตด้วยก็เหมือนกันคะเกี่ยวกับอาคาร ถ้าอาคารของร่มสยิตต้องพัฒนาทางนี้ก็จะเข้าไปช่วยด้วยล่าสุดที่เราไปทำด้วยกันก็คือทำสิริด้วยกันคือพี่น้องของศาสนาพุทธจะไปช่วยทำด้วยคะ คะแค่นี้ก่อนคะ”

นอกจากวัดที่เป็นของดี การออกแบบกิจกรรมการอยู่ร่วมกันที่เป็นของดี ยังพบว่าที่หมู่บ้านนี้ยังมีวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งการทอผ้า มะพร้าวคว่ำ เครื่องแกง ที่เป็นที่ส่งออกไปยังทั่วประเทศด้วย

“มีของดีก็คือทอผ้า แล้วก็จะมีมะพร้าวคว่ำ เราก็ประเพณีวัฒนธรรมเรื่องการแข่งอะไรตามฟู้ตถึง ซึ่งหลักๆแล้วมันจะมีกล้วยฉาบด้วย เครื่องแกง”

“เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ปลูกสินค้าเพื่อการผลิตมีทั้งพุทธทั้งมุสลิมชุมชนก็มีคนเยอะมีกลุ่มแม่บ้านกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่เรามีหลายชุมชนและในเรื่องของกลุ่มอาชีพที่ทำนายบอกเมื่อกี้ในกลุ่มพื้นที่ของเรา มีกลุ่มเครื่องแกง กลุ่มกล้วยฉาบ แล้วก็ยังมีกลุ่มที่จะขาดไม่ได้กลุ่มดอกไม้จันทน์ แล้วก็กลุ่มทอผ้า แล้วก็กลุ่มรับซื้อขี้ยาง ว่ามีหลายกลุ่มด้วยกัน เขาสามารถสร้างกลุ่มอาชีพและมีเงินในกระเป๋าค่ะ ไม่ต้องไปกู้เงินจากสถาบันการเงินเราสามารถกู้เงินจากในพื้นที่ได้ เรายังมีสถาบันจัดการชุมชนในพื้นที่”

“เราก็เป็นอยู่บ้าน OTOP เราเอากำลังในชุมชนแล้วเราก็มาขายในพื้นที่ เราไม่ต้องเอาชุมชนไปถายหน้าพื้นที่ เพราะเนื่องจากสถานการณ์ด้วยเราเลยมีสินค้า OTOP เราใช้วิถีชีวิตของชุมชนและให้คนไทยรู้จักวิถีชีวิตชุมชนบ้านชั้นเก่าเป็นยังไง เมื่อก่อนเราตั้งอยู่หน้าวัดมีการขายของ ตอนนี้อยู่ผู้ใหญ่ก็มีแผน

จะพัฒนาไปตั้งที่ห้วยน้ำอ่างเก็บน้ำที่อยู่ตรงหน้าวัด เป็นตลาด 2 วัฒนธรรม ไทยพุทธมุสลิม เพื่อจะได้มีตลาดผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อจะได้มีวางขายในตลาดตรงนี้พอดีของบอบต.อยู่”

ความภาคภูมิใจที่สำคัญอีกอันของชาวบ้านบ้านเชิงเขาคือการมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่ตั้งของกลุ่มอนุรักษ์นกเงือกอยู่ และมีโครงการพระราชดำริ อ่างเก็บน้ำห้วยญวน

“ใกล้ๆบ้านเราจะมีกลุ่มอนุรักษ์นกเงือกอยู่ จุฬาเขามาทำอยู่นานแล้ว มีประกวดคำขวัญหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านให้รางวัล ลองกองมีชื่อ เลื่องลือหลวงพ่อด่าง เครื่องแกงรสดี ประเพณีงามล้ำ วัฒนธรรม 2 ภาษา”

● เส้นเวลา

สถานการณ์ที่ส่งผลในแง่ดี	สถานการณ์ที่ส่งผลในแง่ลบ
2547 นักศึกษา มอ. เข้าค่ายในชุมชน	2547 สูญเสียคนในหมู่บ้านไป 4 คน จากเหตุการณ์ความรุนแรง
	<ul style="list-style-type: none"> ● คำอธิบายเพิ่มเติม <p>ปี 2547 สูญเสียคนสำคัญในหมู่บ้าน 4 คน ในนั้นก็ยังมีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน หนึ่งในนั้นก็ยังมีโครงการบูโดด้วยนะ ศลก.ก็เกิดขึ้นประมาณ 2547 ย้อนไปว่ากรมคุ้มครองสิทธิเกิดขึ้นตอนนั้น</p>
2551 ไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรง	2555 - 2556 สูญเสียบุคลากรของศูนย์เด็กเล็ก
2552 เกิดโครงการ สรท. สิทธิทำกินร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิ (ต่อสู้เรื่องโฉนด)	2556 รถจักรยานยนต์ไฟไหม้ 11 คัน
<ul style="list-style-type: none"> ● คำอธิบายเพิ่มเติม <p>ปี 2542 ประกาศอุทยาน ปี 2552 เราเริ่มต่อสู้เรื่องที่ดินเดินทางไปกรุงเทพฯด้วยตอนนั้น ขึ้นเวที งานวิจัยหลายชิ้นมาศึกษาหมู่บ้านเราเรื่องที่ทำกิน ตอนนั้นยังไม่มีโฉนดเราต่อสู้เพื่อให้เขาเพิกถอน พรบ. อุทยานแห่งชาติ</p>	
2554 ประกาศเป็นหมู่บ้านอยู่เย็น เป็นสุข	2560 จัดตั้งกลุ่มแมลิต ของกลุ่มเด็กตาดีกา
2553 ประกวดกองทุนแม่ของแผ่นดิน ได้อันดับที่ 1	2562 ทหารพรานถูกลอบยิงเสียชีวิต

2556 บัณฑิตอาสา ทางคณะกรรมการหมู่บ้านสมทบทุน 2565
ช่วยเหลือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

2557 สถาบันพระปกเกล้าเข้ามาดูงานในพื้นที่ -

● คำอธิบายเพิ่มเติม

22 มิถุนายน 2557 สถาบันพระปกเกล้ามาเยี่ยมเรา ทำ
ข้าวหมกไปเลี้ยงเขาน้ำผลไม้มาเลี้ยงเรา

2559 จัดแข่งขันกีฬาตาดีกาในชุมชน -

2565 ชนะเลิศรางวัลอยู่เย็น เป็นสุข และรางวัลศูนย์ 2566 ยังต่อสู้เรื่องสิทธิที่ดินทำกิน
ขจัดศัตรูพืชได้รางวัลการจัดการศัตรูพืช และ
หมู่บ้าน To be number one กองทุนแม่ ปี 2565
หมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตย 2 ปี ช้อน

● นियามชุมชนสันติสุขของบ้านเชิงเขา

นियามชุมชนสันติสุข

- การอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มีความ
สามัคคีระหว่างกัน
- พึ่งพาอาศัยกันและกัน ช่วยเหลือกัน
- โปร่งใส ไม่มีความลับ จริงใจต่อกัน
- มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- การไปมาหาสู่กัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

คำอธิบาย

- การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- มีความรักมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
มีความสามัคคีกลมเกลียว
- พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
- ไม่มีความลับ
- มีความปลอดภัย
- เหตุการณ์ต่างๆในตอนนี้มันลดลงแล้ว
- การไปมาหาสู่กัน

- มีความไว้วางใจกัน
- การไม่มีโรคภัย ไม่เจ็บป่วย

- คือเรามีความสัมพันธ์กันความใกล้ชิดกันความสนิทสนมกัน
- มีความไว้วางใจกัน
- การไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ทางด้านสาธารณสุขก็ไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ

- กลไกในการสร้างชุมชนสันติสุข

ภาพที่ 6 กลไกในการสร้างชุมชนสันติสุขบ้านเชิงเขา

- “อันดับแรกของผู้นำก่อนผู้นำนี้ไม่ได้หมายถึงผู้ใหญ่คนเดียวนะ ศาสนา”
- “จริงๆแล้ว ภารกิจของทหารมันมีหลายตัวนะที่มันไปสร้างความสันติสุขให้ทางตำบลและหมู่บ้าน ทางด้านการแพทย์ออกแจกจ่ายเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงแล้วก็ช่วยได้มีการให้เกียรติระหว่างสังคมและศาสนา”
- “การสร้างอาชีพใหม่ถ้าให้คนมีอาชีพก็จะเกิดสันติสุข”
- “พุทธกับมุสลิมมาทอผ้าร่วมกันมันก็เป็นกลไกอย่างหนึ่งคนเราอยู่ด้วยกันก็สนิทสนม”
- “งบประมาณ องค์ความรู้ ปัจจัยการผลิตจากรัฐ”

- ภาพรวมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

นโยบายของผู้นำชุมชนเน้น ด้านการจัดการความขัดแย้งในชุมชนใช้หลักการ “หันหน้าเข้าหากัน” ขจัดปัญหาโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทไม่สนับสนุนให้ใช้กระบวนการของกฎหมาย สำหรับข้อพิพาทในชุมชนที่ผ่านมาได้ใช้หลักของการประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยให้ถูกต้องตามระเบียบทั้งเอกสารหลักฐาน แบบฟอร์มต่างๆ ที่ทำให้ประชาชนไม่ต้องเสียเวลา เสียเงิน และเสียความรู้สึกที่ดีต่อกัน

ในชุมชนมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหลายด้าน ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นที่ 1 เรื่องแนวเขตที่ดิน ประเด็นที่ 2 เรื่องของการลักขโมย ซึ่งผู้ใหญ่บ้านดำเนินการไกล่เกลี่ยเอง มีบางครั้งจะให้ผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ หรือโต๊ะอิหม่ามมาร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กรณีแนวเขตที่ดิน

ที่ดินในชุมชนมีอยู่ 3 ประเภท ถ้าอยู่ชุกชุมเขา จะเป็นสิทธิครอบครองหรือ สค.1 ต่อมาจะเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือ นส.3ก แล้วไต่ถามอีกฝั่งของถนนจะเป็นโฉนด การไต่ถามก็จะมีทั้งที่เป็น สค.1 นส.3ก และเป็นโฉนด จะมีการให้ความรู้ไปด้วยในเวลาไต่ถาม

“เวลาเราไปไต่ถามก็จะมีชี้แจงให้ถึงข้อกฎหมาย เช่น สค.1 ก็จะเป็นสิทธิแค่ทำกินเท่านั้น หลักฐานหรือหลักเขตที่ดินต่าง ๆ ก็คงไม่ชัด ไม่เหมือนกับที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ที่เป็นโฉนดแล้ว”
(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2566 ณ จังหวัดนครราชสีมา)

ขั้นตอนการไต่ถามซื้อขายพิพาทกรณีที่ดิน

ขั้นตอนก่อนการไต่ถามซื้อขายพิพาท

จะมีคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านจะนัดให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลพื้นที่รับผิดชอบ ไปดูที่เกิดเหตุ และสอบถามว่าจะไปประณิประนอมที่บ้านผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ หรือจะไปสถานีตำรวจ แต่ที่ผ่านมามีส่วนมากคู่กรณีก็จะมาทำการประณิประนอมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นจะนัดแนะว่าเลือกวันที่เท่าไร เวลาใด แล้วก็ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลอยู่ในท้องที่นั้น ๆ ไปแจ้งคู่กรณี เมื่อแจ้งแล้วผู้ใหญ่บ้านอาจไต่ถามเอง หรืออาจจะแจ้งคณะกรรมการหมู่บ้าน พร้อมด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดในวันนั้นนัดหมาย

ขั้นตอนการไต่ถามซื้อขายพิพาท

จะให้คู่กรณีนำเอกสารสิทธิ์ทั้งสองฝ่ายมาแสดงกันที่ที่เรานัดกัน ดำเนินการไต่ถามว่าสาเหตุเกิดมาจากอะไร และสอบถามความยินยอม ยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไต่ถามหรือไม่ เป็นไปตาม พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 หากยินยอมก็จะมีแบบฟอร์มให้ลงนาม การบันทึกจะเหมือนกับพนักงานสอบสวน จะมีการพิมพ์ไปด้วย และทั้งสองฝ่ายก็ต้องนำหลักฐานมาด้วยคือบัตรประจำตัวประชาชน และสำเนาทะเบียนบ้าน

เพื่อมาแนบในการทำข้อตกลงประณิประนอมฉบับนี้ และทำเป็น 3 ฉบับ โดยทุกคนมีคนละ 1 ฉบับ และส่งให้ผู้ใหญ่บ้าน 1 ฉบับ แล้วทำการตกลงกัน สำคัญในนั้นจะระบุว่าตกลงกันอะไรและอย่างไรบ้าง ระบุลงในแบบฟอร์ม สุดท้ายเมื่อได้ข้อสรุปแล้ว ทั้งสองฝ่ายยินยอมตกลง

กัน ผู้ใหญ่บ้านจะเน้นย้ำอีกครั้งว่าเมื่อจบตรงนี้แล้วจะนำไปอ้างอิงในชั้นศาลไม่ได้ และไม่นำไปพูดที่อื่น เพราะจะไม่เป็นผลดี จากนั้นให้ทั้งสองฝ่ายเซ็นชื่อลงนามไว้ โดยมีชื่อผู้ใหญ่บ้าน และมีพยาน ในทุก ๆ ฉบับ และต้องรายงานต่ออำเภอ

กรณีแนวเขตที่ดิน มีการพิสูจน์แนวเขต ถ้าแนวเขตไม่ชัดเจนจะใช้วิธีการไปสอบถามเจ้าหน้าที่ที่ดิน เราเอาสำเนาของเอกสารสิทธิ์ของคู่กรณีของทั้งสองฝ่ายไปที่อำเภอว่าถ้ากรณีแบบนี้ เราควรจะทำอย่างไร เพื่อไม่ให้ชาวบ้านเดือดร้อน โดยผู้ใหญ่บ้านดำเนินการให้เอง การพิสูจน์ นอกเหนือจากเจ้าของที่ดิน หรือคู่กรณีทั้งสองฝ่ายแล้ว ใช้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน โดยมากเขาก็จะรู้ว่าตั้งแต่บรรพบุรุษมา ว่าที่ดินนาย ก.กับนาย ข.หลักที่เป็นไม้ทันทานที่รุ่นพ่อรุ่นแม่ปักไว้ตรงไหน โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเป็นคนมาเย็นเย็นเป็นบุคคลที่สาม ให้ความเคารพนับถือ

สัญญาประนีประนอมยอมความแห่ง

เขียนที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ม.๔ ต.ปลุกสามมา
วันที่ ๑๑ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕

ระหว่าง นายสุวรรณ มณีรัตน์ ผู้ร้อง

นายบุญมี ช่างโชค ผู้ถูกร้อง

เรื่อง แนวเขตที่ดิน

ข้อพิพาทเรื่องผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความแห่งมีข้อความต่อไปนี้

ข้อ ๑. ผู้ถูกร้องยอมรับแนวเขตที่ดินตามที่ตกลงกันและยินยอมเอาดิน ทูเรียน กล้วย และอื่นๆออกให้พ้นจากแนวเขตเดิมที่เป็นปัญหาอยู่

ข้อ ๒. ผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้ตกลงกันโดยผู้ถูกร้องยินยอมให้ผู้ร้องปักเสาเข็มคั่นแนวเขตและตั้งลวดหนาม

ข้อ ๓. ผู้ร้องได้แจ้งให้ผู้ถูกร้องให้ปลูกต้นไม้ ทูเรียน กล้วย และอื่นๆ ให้ห่างจากแนวเขตไม่เกิน ๑ เมตร โดยผู้ถูกร้องยอมรับและเข้าเป็นข้อคดี

ข้อ ๔. ผู้ร้องได้แจ้งให้ผู้ถูกร้องห้ามไม่ให้ผู้ถูกร้องจากหรือวางแนวสายให้น้ำไหล ซึ่งใช้ในการเกษตรผ่านในที่ดินของผู้ร้องเด็ดขาด และผู้ถูกร้องก็เข้าใจดี

ข้อ ๕. ผู้ถูกร้องห้ามไม่ให้ผู้ร้องเดินผ่านหรืออื่นๆ ในบริเวณที่ดินของผู้ถูกร้องเด็ดขาด และผู้ร้องก็เข้าใจดี

สัญญาประนีประนอมยอมความฉบับนี้ทำขึ้น ๔ ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้อ่านและเข้าใจข้อความดีแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ลงชื่อ ผู้ร้อง
ลงชื่อ ผู้ถูกร้อง
ลงชื่อ กรรมการหมู่บ้าน พยาน
ลงชื่อ กรรมการหมู่บ้าน พยาน

บันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท

เขียนที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ม.๔ ต.ปลุกสามมา
วันที่ ๑๑ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕

นายสุวรรณ มณีรัตน์ ผู้ร้อง

นายบุญมี ช่างโชค ผู้ถูกร้อง

เรื่อง แนวเขตที่ดิน

ผู้ร้อง อายุ ๖๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๔/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบล ปลุกสามมา
อำเภอ บางระจัน จังหวัด บราฮีวาส เลขที่ประจำตัวประชาชนเลขที่ ๙-๙๖๙๙-๐๐๘๘๘-๕๑-๑

ผู้ถูกร้อง อายุ ๖๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๑/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบล ปลุกสามมา
อำเภอ บางระจัน จังหวัด บราฮีวาส เลขที่ประจำตัวประชาชนเลขที่ ๙-๙๕๐๙-๐๐๕๖๓๒๒-๙

ผู้ร้องและผู้ถูกร้องมีความประสงค์ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำการประนีประนอมข้อพิพาทดังกล่าว

ลงชื่อ ผู้ร้อง
ลงชื่อ ผู้ถูกร้อง

คำสั่งผู้ใหญ่บ้าน

ข้อพิพาทไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับ ข้อ ๔

ข้อพิพาทเข้าหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับ ข้อ ๔ มอบคณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอม

ลงชื่อ ผู้ใหญ่บ้าน

ผลที่สุดของข้อพิพาท

ตกลงกันได้โดยคู่กรณี ไม่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตกลงกันไม่ได้จึงแจ้งให้คู่กรณี ไปตกลงกัน ณ ที่ว่าการอำเภอ

ไม่ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

ลงชื่อ คณะกรรมการหมู่บ้าน
ลงชื่อ คณะกรรมการหมู่บ้าน
ลงชื่อ คณะกรรมการหมู่บ้าน

กรณีลัทธิทรัพย์

มีการลักขโมยพืชผลทางการเกษตร ขโมยมะพร้าว โดยมีพยานเห็นในที่เกิดเหตุ มีของกลาง มีรถ มีเครื่องมือที่ใช้ในการลักขโมย เลยนำตัวมาที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยนั่งคุยกันระหว่างเจ้าของสวนกับ คนที่ขโมย และพยานที่พบเห็นในที่เกิดเหตุ โดยเรียกมาหมดทุกฝ่าย เคลียร์กันโดยดี แต่ก็แจ้งเขาไว้ว่าอันนี้เป็นครั้งแรก ทางเจ้าของก็ไม่แจ้งความ ทางผู้ใหญ่บ้าน จะพูดไม่ทำให้แจ้งความโดยการพูดโน้มน้าวให้คนที่ขโมยกลับตัวกลับใจ พอคุยกันเสร็จชาวบ้านตกลงว่าผู้ใหญ่ต้องเอาแบบนี้ ต้องตั้งกฎกติกาไว้ว่าผู้ใดที่ขโมยมะพร้าวต่อไปในอนาคตต้องมีการปรับเงิน เช่น ปรับลูกละ 100 บาทหากมีการขโมยมีพยานมีผู้พบเห็น กรณีนี้ยังไม่มีการปรับ แต่ขโมยไปประมาณ 20 ลูก โดยปีนขึ้นไปเอาบนต้น แต่ว่าญาติยังไม่เอามะพร้าวไป ยังอยู่ที่โคนต้น ยังไม่มีการ

เคลื่อนย้ายทรัพย์สิน มีคนเห็นก่อน พอลงมาจากต้นมะพร้าวก็มีคนมาจับกุมไว้ เทคนิคในการไกล่เกลี่ยใช้ความนุ่มนวลเพื่อให้เกิดความรู้สำนึก

“พูดกับเขาด้วยความนุ่มนวล ว่าที่หลังเราอย่าไปขโมยของเขานะ เขาปลุกมากกว่าจะได้รับผลผลิตมันหลายปี ไหนจะต้องซื้อปุ๋ยอีก ดูแลอีก แล้วเราไปขโมยของเขาเจ้าของเขาจะเสียใจขนาดไหน เจ้าของสวนก็บอกว่าจะไม่เอาเรื่อง ให้ผู้ใหญ่จัดการเลย เมื่อตกลงกันได้ มีการบันทึกข้อตกลงและมีคำยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประณีประนอม และแผ่นสุดท้ายเป็นแผ่นที่เราต้องรายงานให้อำเภอรอบ ผู้ใหญ่บ้านทำบันทึกเองทั้งหมด”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2566 ณ จังหวัดนราธิวาส)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหลายปัจจัย เช่น การให้การเคารพกันและยอมรับซึ่งกันและกัน การให้ผู้อาวุโสเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประสบการณ์ ความสามารถความรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายก็ดี ผู้ไกล่เกลี่ยต้องรู้กฎหมาย รู้สภาพพื้นที่ เช่น ไกล่เกลี่ยที่ดินก็ต้องรู้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน หรือมีทีมงานที่ช่วยกันในการทำบันทึก

“ การไกล่เกลี่ยจะสามารถตกลงและเคลียร์กันได้ในทุกปัญหา ยกตัวอย่างกรณีนำเอาผู้เฒ่าผู้แก่โยงเข้ามาใช้ในการไกล่เกลี่ย คู่กรณีเขาก็มีความเคารพกับผู้เฒ่าผู้แก่คนนี้ การไกล่เกลี่ยการตกลงต่าง ๆ มันก็จะง่ายขึ้น ตกลงเร็วขึ้น”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2566 ณ จังหวัดนราธิวาส)

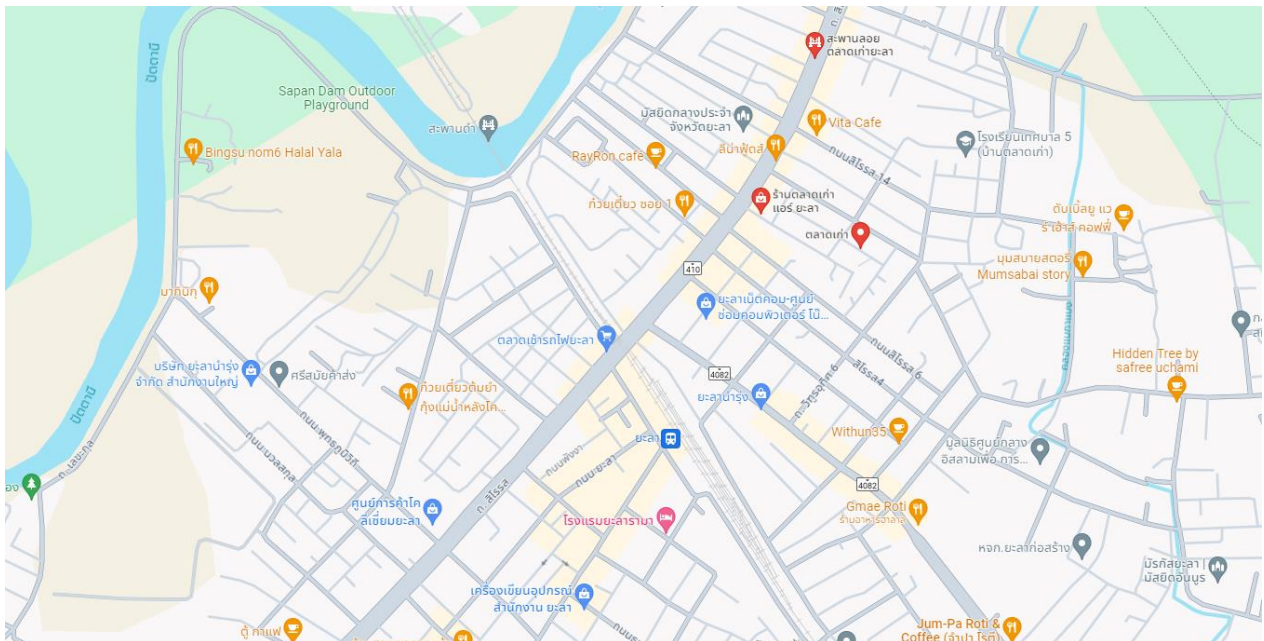
ประเด็นที่ทำทนายในชุมชน

ประเด็นที่ทำทนายในชุมชนมีกรณี ยาเสพติด กับเรื่องของการศึกษา และแนวเขตที่ทำกินกับอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเมื่อสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงพอจะนำไปสู่การต้องมาแก้ปัญหาเป็นรายครั้ง โดยการศึกษาในพื้นที่ สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมากจะเป็นพี่น้องของทางฝั่งมุสลิม บางทีก็เลิกเรียนกลางคันไปเลย เรียนไม่จบ การศึกษาภาคบังคับ ในอดีตหาผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นมุสลิมยังหาคนที่จบการศึกษาตามเกณฑ์ได้ยากมาก

ปัญหาเริ่มมาจากผู้ปกครองไม่สนับสนุน ไม่สนใจว่าลูกเราจะไปโรงเรียนไหม จะเพิกเฉยเป็นส่วนมาก เช่น ผู้ปกครองเห็นลูกทำงานได้เงินก็จะให้ทำงาน โดยมากไปขึ้นมะพร้าว ไปปลูกมะพร้าวพองานเสร็จก็จ่ายเงินให้เลย กรณี เขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับที่ดินทำกิน ตอนนี้ชาวบ้านก็เข้าไปทำกิน ไปทำกินทำอะไร ทำสวนกันปกติ พยายามจะมีการให้เพิกถอนอุทยานแห่งชาติ นานนับ 10 ปี แต่ยังไม่มีความคืบหน้า ชาวบ้านทำมาหากินตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษเป็น 100 ปีแล้ว แต่เพิ่งมีการประกาศเขตในปี 2542 แต่ปัจจุบันก็สามารถทำมาหากินได้อย่างปกติไม่ถูกจับดำเนินคดี แต่ในอนาคตเป็นสิ่งที่ยังคงคาดเดาไม่ได้

📌 ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข : ตลาดเก่า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ทำไมต้องเป็นชุมชนตลาดเก่า ?

ภาพที่ 7 แผนที่ชุมชนตลาดเก่า อ.เมือง จ.ยะลา

การคัดเลือกชุมชนสันติสุขใน อ. เมือง จ. ยะลา นั้นผู้ให้ข้อมูลได้เสนอมาหลายพื้นที่ เช่น บ้านหน้าถ้ำ ปูยุด ท่าสาป บ้านร่ม ตลาดเก่า โดยแต่ละพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอมาด้วยความน่าสนใจตามเกณฑ์ที่นักวิจัยได้กำหนด โดยหลังจากที่ได้แต่ละท่านได้นำเสนอ ก็ได้ลงคะแนนเสียงว่าพื้นที่ไหนเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจที่สุดในการถอดบทเรียน ข้อมูลที่แต่ละท่านให้มา มีดังต่อไปนี้

พื้นที่หน้าถ้ำ

“หน้าถ้ำก็เป็นที่รู้จักกัน มีทั้งคนพุทธและไทยมุสลิมอยู่ด้วยกันก็ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเรื่องของการเกษตรก็มีความรุนแรงอาจจะเคยมี”

“ทั้งหน้าถ้ำและตลาดเก่าก็มีเอกลักษณ์ที่เป็นของตัวเองและมีชุมชนที่

พื้นที่ตลาดเก่า

“เดี่ยวขอสนับสนุน เสียงตลาดเก่าก่อนนะคะ ใช้คำว่าขอสนับสนุนตลาดเก่าแต่ไม่ใช่คนดั้งเดิมนะคะ เป็นคนที่มาขออาศัยอยู่ซึ่งเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เพราะมีคนอาศัยอยู่ ทั้งเชื้อสายจีน ไทย อิสลามมาอยู่ร่วมกันเมื่อวานนี้ที่อยากให้เห็นชัดเจน เมื่อวานนี้หลังจากเสร็จกิจกรรม มีการเลี้ยงกันในกลุ่ม มีทั้งพี่น้องไทยทางอิสลามมาคุยกันเป็นที่เป็นน่อง การเป็นอยู่อาหารการกินวัฒนธรรมการแต่งกายที่บ่งบอกความเป็นมาหลายอย่างชัดเจนและเรือนที่อยู่อาศัยอย่างที่อาจารย์ท่านว่า ตอนอาจารย์แพร่ท่านมาที่เป็นพาท่านเดินชมบ้านตลาดเก่าที่ท่านได้ไปเห็นว่า เราใช้ชีวิตอยู่ยังไงแล้วท่านก็ได้ไปชิมอาหารด้วย ก็เลยอยากให้ตลาดเก่าเป็นข้อมูลที่ยากเสนอเข้าไปเพราะมันมีหลากหลายของวัฒนธรรม”

“ก็เหมือนตลาดเก่าตรงที่มีพหุวัฒนธรรมจริง ๆ ก็คือ ฝั่งที่มีวัดจีนแล้วก็มีคนพุทธอยู่เยอะ พอมาฝั่งที่ท่านอยู่นี้ก็จะไม่มี พอเราโฟกัสกรุ๊ปลงมาในเชิงพื้นที่ ถ้าตลาดเก่าเราโฟกัสไปฝั่งนู้นก็จะมีผสม ถ้าเรื่องของการย้ายถิ่น จะมีคนย้ายน้อยมาก ย้ายเข้าเยอะ ก็จะมี ความรุนแรงเกิดขึ้นเยอะมากจะมีสถานการณ์ด้วย ตลาดเก่าเคสแรกในที่เกิดขึ้นเป็นเคสกันเชือดคอ ซอย 10 ยะลาเยลามีความรุนแรงในการยิงการเป็นสิทธิ์ส่งแต่หลังๆ ก็ไม่ค่อยมีแล้วการเมืองในชุมชนก็ดีขึ้นเรื่องของการไม่ค่อยเปลี่ยนก็คือเศรษฐกิจเพราะคนในตลาดเก่าจะทำงานอยู่ในตลาดสดแต่ไม่มีการรวมกลุ่มที่จะทำเป็นผลผลิตของตนเองอีกประเด็นหนึ่งก็คือ กิจกรรมร่วมกันทางสังคมมีค่อนข้างเยอะอยู่กิจกรรมหลายอย่างมีร่วมกัน แต่บางอย่างก็มีแยกกันอันนี้เป็นเรื่องปกติอยู่แล้วเพราะวิถีวัฒนธรรมความแตกต่างกันอย่างซอย 4 ของเขาไทยมุสลิมอยู่ด้วยกันเลยเวลาสงกรานต์เขาก็ไปร้องรำทำเพลงแต่ทางฝั่งเราก็สร้างไปอีกแต่เราก็จะมีกิจกรรมร่วมกันบ้างเพราะว่าชุมชนไม่ได้ถูกปลูกให้พึ่งตนเองแต่กลุ่มคนไปทำงานตลาดสดมากกว่า แล้วอีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นข้าราชการนักศึกษามากกว่าและการขัดแย้งเราก็จะมีเครือข่ายในชุมชนและประธานเครือข่ายก็จะมาทำงานร่วมกันแตกต่างกันแต่ยังอยู่ด้วยกันได้แต่เราไม่เคยเกิดนะว่าพุทธกับมุสลิมจะมาทะเลาะกัน สถานการณ์ความรุนแรงลดลงในตลาดเก่าที่ย้ายออกไปที่เห็นชัดๆ มีครอบครัวเดียวซอย 6”

“ส่วนหนึ่งของการย้าย คือตอนนี้เราต้องมองข้ามแบบนี้ละ สมัยก่อนที่เราอยู่คนจีนก็ทำทางลงสะพานรถไฟก็จะมีคนจีนค้าขายแต่ตอนนี้ก็ยังมีอยู่นะ ไม่ใช่ย้ายไปทั้งหมดเหตุผลคืออะไรรู้ไหมเพราะเจ้าของที่เป็นมุสลิม และลูกหลานเขากลับมาแล้วเขากลับมาค้าขาย ก็เอาที่เป็นที่เช่า เราก็จะเห็นบรรยากาศการย้าย แต่ไม่ได้ย้าย แค่อ้ายเพื่อเปลี่ยนที่จากลูกหลานเขากลับมาและโดยภาพรวมผมไม่ได้ชี้ว่าจะเอาที่ไหนนะแต่ละที่มีแบบไหน ภาพรวมแล้วไม่ได้ตัดสินว่าจะเอาที่ไหนแต่ให้พวกเราช่วยกันคิด”

“ครับผมในฐานะว่า ในตำแหน่งของประธานเครือข่ายชุมชนตลาดเก่าเทศบาลนครยะลาเป็นชุมชนที่ริเริ่มทั้ง 4 เขตใน ไปตลาดเก่าคือยะลาเราเทศบาลมี 4 เขต ที่นี้ตลาดเก่าอยู่เขต 1 ที่นี้เครือข่ายเทศบาลนครตลาดเก่าทำไมเราต้องตั้งชื่อเครือข่ายขึ้นมาคือต้องมีที่มาที่ไปตลาดเก่าเรามี 13 คนตรงนี้ 9 ชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม 100% อีก 3 ชุมชนผสมผสานกันซึ่งวัดในชุมชนวัดยะลาธรรมารามผสมผสาน แล้วก็ยังมีชุมชนวัดจะมีมัสยิดทั้งหมดในโซนตลาดเก่า ส่งมัสยิดที่นี้ในตลาดเก่ามีมัสยิด 12 หลังแล้วเรามีวัดจีนผสมผสานกันอยู่ที่นี่ถามว่าการพบปะพบเจอที่จะตั้งเป็นกลุ่มคือจะรวมตัวกันครับ

ที่จริงเราเป็นชุมชนเมืองจริงเราตั้งเครือข่ายขึ้นมาที่นี้ง่ายมากในการรวมตัวชุมชนเมืองชุมชนตลาดเก่า จะขายกันมากกับชุมชนบ้านในเมื่อเราตั้งเครือข่ายขึ้นมา 12 ชุมชนถามว่าประธานชุมชนทั้งหมดหรือ ว่าตัวแทนชุมชนทั้งหมดก็ว่าเป็นตัวแทนชุมชนทั้งหมดเข้ามาช่วยกันรวมกันเป็นหนึ่งพร้อมที่จะทำงาน กับเทศบาลนครยะลาเทศบาลไม่ได้บังคับตั้งเครือข่ายไม่ได้ตั้งระเบียบไว้เราอย่างนี้ 12 ชุมชน เรามาตั้งกันเองไม่ว่าจะเป็นงานอะไรก็แล้วแต่เป็นงานพหุในเรื่องของศาสนาถามว่า 12 ชุมชนนี้อยู่กัน ยังไงในเมื่อเรามีงาน 9 ชุมชนเข้าเข้าไปในวัดถามว่าเข้าไปในวัดช่วยอะไรช่วยงานแต่งงานเป็นเรื่อง ปกติ อยู่ร่วมกันตลาดเก่าเครือข่ายชุมชนตลาดเก่าให้ความสำคัญมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นเงินพุทธอิสลาม แทนช่วงเวลานี้คลิกเข้าไปใหม่มีครบเริ่มมีแล้วแต่ที่เราจะมาเปลี่ยนเวอร์เราไม่มีเราจะอยู่รวมกัน 4 ศาสนาเพื่อเป็นพ่อปู่ที่มีการชัดเจนคืออาจารย์ของมลายูที่เทศบาลให้เครือข่ายชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ เทศบาลนะอยู่เบื้องหลังเราอยู่เบื้องหลังของเครือข่ายเครือข่ายคือผู้จัดการทั้งหมดชุมชนหัวหน้า เครือข่ายเป็นผู้จัดการทั้งหมดในการดำเนินงานปีที่ผ่านมาอันนี้เราจะให้ดูว่ากระบวนการผลิตเรามี ครบเป็นพหุชัดเจนว่าเราอยู่กันยังไงคือจะให้ทางจังหวัดยะลาและพื้นบ้านเราจะได้ว่าบ้านเราอยู่กัน ยังไงตรงนี้คือจุดเล็กของเครือข่ายชุมชนตลาดเก่าในเรื่องของเศรษฐกิจทุกปี เราได้รายรับมาซึ่งกำไร มาเกือบเกือบ 2 ล้านต่อปีไม่ใช่ของเทศบาลนี้เป็นของเครือข่ายชุมชนตลาดเก่าในเรื่องของราย รับเข้ามาแล้วทำงานทั้ง 12 ชุมชนช่วยในการเปิดร้านในการเปิดโปสต์ตรงนี้เราได้กำไรตรงนี้ไปทำ อะไรบ้างเราต้องดูแลอะไรบ้างในส่วนแรกคือเราต้องดูแลวัดจะเป็นวัดจีนวัดไทยวัดโบสถ์เราต้องดูแล หมู่บ้านเราต้องดูแลหมดโรงเรียนเราต้องดูแลหมดถามว่าตลาดเก่ามีโรงเรียนจะต้องดูแลก็โรงเรียน โรงเรียนศาสนาศูนย์เด็กเล็กมี 3 ที่นะครับ ที่นี้ถามว่าเราต้องดูแลเอาเงินตัวนี้แหละที่เอาเงินรายรับ จากทุกปีที่เราได้กำไรมาตรงนี้เราสามารถแบ่งปันเพื่อสังคมได้ แม้กระทั่งเด็กกำพร้าคนยากจนเราต้อง ดูแล ปีที่ผ่านมาแล้วต้องดูแลถึงแม่หม้ายลูกติดที่อยู่ตลอดจนตลาดเก่ามีคนใช้ติดเตียงเราก็ต้องดูแล เครือข่ายที่ตั้งขึ้นมาเพื่ออะไรถ้าจะคุยว่าว่าชุมชนเมืองจะให้เทศบาลมาดูแลตรงนี้นะคงจะรับผิดชอบไปไหว ไหม หน้าชุมชนไม่ช่วยดูแลตัวเอง”

พื้นที่ทำสาป

“ชุมชนวัฒนธรรมในเขตเมืองนี้จะมีอีก ที่หนึ่งที่เราจะเห็นชัดๆเลย ต.ทำสาป ที่มีชุมชนพุทธกับมุสลิม อยู่ชัดเจนแล้วก็ตลาดเก่านอกนั้นจะเป็นแบบผสมไม่ใช่คนในพื้นที่นั้น อย่างต.ทำสาป หมู่ 1 และต.ยุโป ว่าจะมีวัด แล้วก็ผู้สูงอายุที่เขาทำงานด้วยกันแต่ยุคโปรไม่ใช่จะผสมล้วนๆ นะก็ยังมีมุสลิมแยกอยู่ ล้วนๆ ก็มี”

“แต่ถ้าเราไปทำสาปก็ต้องมุ่งไปที่หมู่ 2 หมู่ 1 หมู่ 2”

บ้านร่ม

“ขออนุญาตนะคะพอดีเป็นคนอยู่ในชุมชนบ้านร่ม มีข้อมูลให้นิดนึงก็เป็นหลากหลายวัฒนธรรมแต่ที่ จริงมันจะมีโครงการอยู่แล้วของคนในชุมชน ซึ่งอยากจะให้ทำเหมือนกับว่าบ้านร่มเราจะจัดเราจะโชว์ อะไรก็ช่วยๆกันส่วนใหญ่ไทยพุทธก็จะมาที่ท่าศาลาของบ้านร่มก็ไม่เชิงว่าแต่ก่อนนะคะเป็นตอนช่วง

โคมที่จะทำด้วยกันเป็นรุ่นบุกเบิก ที่จะก่อตั้งแต่มีอาจารย์จากกรุงเทพฯ มาทำวิจัยด้วยแต่ตอนนี้มันจะปรับเปลี่ยนสถานที่ใหม่ ก็เลยยังไม่ได้มีการต่อยอดเป็นครั้งที่ 2 แต่คิดว่าบ้านร่มมีหลายๆ เพื่อชาติและมีไทยผสมผสานกันด้วย และอีกอย่างหนึ่งอยู่ที่กลาง หมู่บ้านท่าสระ แล้วก็กะว่าจะทำแทนลงไปและจะดีไปที่ตลาดเก่าไปเหมือนกับบวารถมาให้บริการถ้าคิดในมุมมองชุมชนบ้านร่มตั้งแต่เกิดมันก็จะดีมันจะเชื่อมโยงได้ 3 เครือข่ายก็จะเป็นตลาดเก่า มาถึงบ้านร่มจุดกึ่งกลางแล้วไปที่ท่าสระ แต่จะให้ไปท่าสระไทยพุทธก็มีไม่เยอะก็จะเป็นส่วนที่ว่าในยกเขาทำอยู่ก็จะมีแบบจำๆ มาริเริ่มใหม่ แต่ของเรามันต่อยอดได้ตอนนี้กำลังสร้างกำแพงให้เป็นศิลปะก็จะให้พิจารณาที่จะช่วยดูกันหน่อยนะคะ”

“ข้อมูลทั่วไปไม่ทราบแต่ถ้าตลาดเก่าพอเห็น บ้านร่มแล้วก็ผ่านทุกวันวัฒนธรรมด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจก็ไปได้ แล้วก็อีกอย่างถ้ามาทำถอดบทเรียนระหว่างตลาดเก่ากับบ้านร่มบ้านร่มจะง่ายกว่าเพราะชุมชนมันไม่หลากหลายเรากลุ่มได้มากกว่า”

พื้นที่ยุโรป

“แต่ถ้าไปยุโรปต้องไปดูที่หมู่ 3”

“อยากนำเสนอยุโรปเป็นชุมชนพุทธทางพุทธมุสลิม และมีกิจกรรมทางสังคมค่อนข้างเยอะสิ่งหนึ่งที่เราค่อนข้างเห็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ที่มีการประกวดธิดาสงกรานต์ เราจะเห็นพี่น้องมุสลิมร่วมกันทำอาหารเพื่อเลี้ยงในงานเทศกาลวันสงกรานต์กับพี่น้องไทยพุทธที่มาร่วมงานเทศกาลสงกรานต์ในวันนั้นไม่ว่าจะเป็นเทศกาล ไทยพุทธก็มาร่วมเทศกาล ซึ่งชุมชนยุโรปทุกท่านก็จะเข้าใจดีว่าพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้น ที่เราเคยได้ยินว่าการระเบิดอุโมงค์ที่มีศพกระเด็นออกมาตอนนั้นอันนี้ขออนุญาตนำเสนอตามนี้ก่อนคะ”

โดยจากการพูดคุยถึงความสำคัญของแต่ละหมู่บ้านที่ตรงไปตามเกณฑ์การคัดเลือกแล้ว ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจึงลงคะแนนเสียงว่าควรศึกษาที่หมู่บ้านไหนที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเลือกพื้นที่ตลาดเก่าให้เป็นพื้นที่ชุมชนสันติสุข ดังนั้นนักวิจัยจึงลงพื้นที่เพื่อถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ตลาดเก่าในวันที่ 12 - 13 มีนาคม 2566 โดยมีข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข ดังต่อไปนี้

● **ของดีชุมชน**

ภาพที่ 8 Mapping ของดีชุมชนตลาดเก่า

หากถามถึงของดีของตลาดเก่า หรือความภาคภูมิใจในตลาดเก่า คือ **ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตลาดเก่า การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแพชชั่นชายแดนใต้ โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่ใหญ่ที่สุด ความหลากหลายของผู้คน และอาหารพื้นถิ่น** นับเป็นความภาคภูมิใจของคนที่นี่

หลายท่านของถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่อันยาวนานกว่าร้อยปี สืบเนื่องมาจากการสร้างทางรถไฟลงมาสายใต้ ทำให้พื้นที่แห่งนี้เป็นชุมทางที่เป็นพื้นที่ค้าขายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

“ถ้าถามว่าของดีชุมชน ชื่อ ตลาดเก่ามันเป็นแบรนด์ดั้งเดิมของพื้นที่อยู่แล้ว ที่ไหนก็มีตลาดเก่า แต่ตลาดเก่าที่มีชื่อดีของชุมชน ส่วนหนึ่งคือ ทำให้ของดีในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ไม่มีคำว่าตลาดเก่า แต่ยะลาไม่มีตลาดเก่า แล้วเหตุผลอะไรที่ตลาดเก่ามีดี เนื่องจากหลังจากที่ตั้งเมืองในพื้นที่ตลาดเก่า ส่วนหนึ่งคือติดริมแม่น้ำปัตตานี เป็นเมืองท่าย่อยๆ อยู่ที่ปลายถนนเฉลิมชัย เลยสะพานดำไปหน่อย เพราะปัจจุบันก็ถือว่าสะพานดำเป็นตัวแบ่งเขตของตลาดเก่ากับเมืองใหม่ในพื้นที่กลาง แต่อาจจะยาวหน่อย ข้อดีคือหลังจากที่มีความเป็นเมือง 104 ปี ที่เขาสร้างทางรถไฟ ถ้าจำไม่ผิดน่าจะใกล้เคียง 103-104 ปี ซึ่งในอดีตมีห้างร้านมีร้านย่อยเพิ่มบริเวณสี่แยกไฟแดงถ้าท่านมาจากทางรถไฟ หลังจากมีสถานะความเจริญก็เกิดขึ้น แล้วเขาก็มาตั้งที่ว่าการอำเภอบริเวณที่ศาลากลาง พอมีสถานี่มีการอพยพเข้ามาเพื่อค้าขาย ใกล้สถานีตลาดเก่า สมัยก่อนแหล่งอาหารทั้งหมดจะอยู่ที่ตลาดเก่า จะมีหลายมุมมองของคนที่อยู่ร่วมกัน มาเช่าอาศัยอยู่ ทำให้มีหลากหลายวิชาชีพ สมัยก่อนทุกคนต้องทำมาหากิน”

“รวมๆ คือมีทางรถไฟ และมีตลาดเก่า คำว่าตลาดเก่าคือชื่อ”

นอกจากนั้นแล้ว การเป็นศูนย์กลางทางการสอนศาสนา ทั้งมัสยิดใหม่ที่ใหญ่ และการมีโรงเรียนธรรมวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาขนาดใหญ่ และมีชื่อเสียงที่สุดในพื้นที่ชายแดนใต้ ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกภาคภูมิใจ โดยผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“มีโรงเรียนสอนศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีนักเรียน 9 พันกว่าคน เกือบหมื่นคน ปีนี้มี 2 ปีแล้ว นี่คือความภูมิใจ นี่คือจุดเด่น”

“สอนศาสนาคริสต์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยมีนักเรียนเกือบหมื่นคน โรงเรียนธรรมวิद्याมูลนิธิ ปีนี้เป็นปีที่ 7 ของโรงเรียน”

“มีโรงเรียนสอนศาสนาควบกับสามัญที่ใหญ่ที่สุด และจะมีนักเรียนแต่ละปีสอบติดจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ เยอะมาก เกือบทุกคน อันนี้ไม่ได้เข้าข้างพื้นที่ของเราแต่ตามสถิติแล้วเป็นแบบนี้จริงๆ ค่ะ สามารถสู้โรงเรียนอื่นได้ ทั้งที่เด็กโรงเรียนนี้เรียนแบบ 2 วันเท่ากับ 1 วัน คือภาพเช้ามี 5 วิชา เป็นเรื่องศาสนา ล้วน ภาคบ่ายมีสามัญล้วนๆ เรียนหนักนะคะ แต่เขาก็สามารถผ่านจุดนั้นไปได้”

“สองที่ที่เป็นเอกลักษณ์ที่คนชุมชนตลาดเก่ารู้จักการดีว่ามีโรงเรียนธรรมวิद्याที่หนึ่งและมีโรงเรียนเทศบาล 5 เพราะส่วนใหญ่ที่ชุมชนตลาดเก่าสมัยก่อนไม่มีโรงเรียน แต่ที่เทศบาล 5 เป็นที่แรกที่เริ่มมีการศึกษาที่รับนักศึกษาเด็กๆ เข้ามาเรียน ผมว่าที่โรงเรียนเทศบาล 5 เป็นที่แรกๆ ที่ตลาดเก่ารู้จักมากที่สุด”

“จุดเด่นคือจังหวัดยะลามีมัสยิดกลางประจำจังหวัด มันเป็นจุดที่ทำให้หลายชาติ แม้กระทั่งอาหรับก็มา ไฮไลท์คือมัสยิดกลาง”

อาหารพื้นบ้านของชาวมลายูถูกผลิตขึ้นยังชุมชนตลาดเก่า หลายคนจึงภาคภูมิใจว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งรวมของอาหารดั้งเดิมของชาวมุสลิมตั้งแต่อดีต

“ตลาดเก่าขึ้นชื่อเรื่องอาหารของชุมชนมลายู นาซิดาแก ขนมหันบ้านชุมชนตลาดเก่า หมายถึงข้าวยาละแซ เป็นอาหารดั้งเดิมของมุสลิมตลาดเก่าที่ขึ้นชื่อมาก จะมีร้านที่ขายอาหารประเภทนี้อยู่”

“เป็นศูนย์รวมของอาหารเพราะว่าคนตลาดเก่าดั้งเดิม ส่วนใหญ่จะไม่ใช่คนตลาดเก่าดั้งเดิม จะเป็นคนจากต่างจังหวัดมาจากนครฯ พัทลุง พังงา ภูเก็ต และอาหารจะหลากหลายมากสำหรับชุมชนตลาดเก่า”

“เรามีส่งน้ำพริกไปต่างประเทศด้วย ส่งไปอเมริกา 3 รอบแล้ว หรือทุกอย่างที่เป็นของดีตลาดเก่าขึ้นชื่อ”

ความเป็นพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ในอดีตเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยคนที่ต่างอพยพมาจากหลากหลายที่ เนื่องจากเป็นพื้นที่เศรษฐกิจริมทางรถไฟ ผู้คนต่างย้ายเข้าย้ายออกบ่อย แต่สามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้แบ่งแยก ทั้งยังมีศูนย์วัฒนธรรมเพื่อจัดเก็บของที่มีคุณค่าทางจิตใจในชุมชนไว้ด้วย

“และอีกอย่างที่ภูมิใจคือมีศูนย์วัฒนธรรม และเราเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมด้วย สมัยก่อนจะมีคนจีนที่สามารถพูดมลายูได้ แต่คนมลายูพูดจีนไม่ได้ คนจีนจะมีชื่อเป็นภาษามลายูเรียกชื่อเป็นอิสลามไปเลย ทั้งที่เป็นคนจีน เป็นความสนิทจนเป็นญาติพี่น้องกันแล้ว”

“น่าจะไม่มีเจ้าถิ่น แต่ขอเสริมว่าตลาดเก่าที่เขาเด่นคือได้มาตรฐาน ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่ผ่านมาของชุมชนตลาดเก่า และเรื่องการแต่งกายเป็นการแต่งกายที่สวยงาม บ่งบอกว่าแหลมมลายูแต่โบราณเรามีลักษณะไหน ด้านวัฒนธรรมเป็นการอยู่แบบหลากหลายในพหุวัฒนธรรม หลายชนชาติ ไทยพุทธ อิสลาม คนจีนที่มาอยู่ในชุมชนตลาดเก่าของเราและอยากชื่นชมด้านความร่วมมือ ความสามัคคี

สังเกตจากงานในปีที่ผ่านมาเราได้รับความร่วมมืออย่างดี ไม่ใช่ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง แต่ทั้งอาหาร การแต่งกาย และพหุวัฒนธรรม มาวันเดียวได้หมดทุกโจทย์”

“ ในชุมชนจะมีศาลเจ้าสมัยก่อนวันตรุษจีนก็จะมีลูกหลานมีไหว้บรรพบุรุษ เขาจะแสดงงิ้วทุกปี แต่พอสถานการณ์เมื่อปี 47 หลังจากนั้นก็จะไม่มีกิจกรรมการแสดงงิ้ว มีแต่ประเพณีมาไหว้บรรพบุรุษ ศาลเจ้าพ่อคุณเต็กโฮ้ว อยู่ด้านทิศตะวันออก”

“ตลาดเก่าเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงปรุงแต่ง อยู่แบบไหนแบบนั้นมาตลอด และเอาวัฒนธรรมมาประกอบอาชีพ ส่วนหนึ่งสะพานคำหรือรถไฟที่คนที่มาตลาดเก่ามาที่นี้มาเก็บภาพบรรยากาศความสวยงามด้วย มีทั้งมัสดิ ศาลเจ้า และเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เขาบอกคือตลาดเก่าทำทุกอย่างร่วมกันหมด ไม่มีแยกไทยพุทธมุสลิม ไม่มีการปรุงแต่งจากภายนอกเพราะตลาดเก่าเป็นชุมชนที่เรียบง่ายและมีเสน่ห์ในตัวเอง”

“ข้อดีของตลาดเก่าของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 12,000- 13,000 คน เรามีทั้งมัสดิ ศาลเจ้า และวัดอยู่ร่วมด้วยในพื้นที่ที่หมื่นกว่าคน ศาลเจ้าและวัดก็มีมานานแล้ว เป็นการอยู่ร่วมกันและขอต่อยอดที่บอกว่าข้อดี”

การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแพ้นของคนสามจังหวัด ทำให้คนในพื้นที่นี้รู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่ที่ตลาดเก่าอีกด้วย ดังที่เห็นได้จากสิ่งที่คุณเข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ขยายความว่า

“เดือนบวชจะมีกิจกรรมของชายชนมหวาน ขนโมโบราณ มีทุกอย่าง ศาสนา ไทยพุทธ จีน อิสลามก็ออกมาซื้อในเดือนรอมฎอน คนเยอะด้วย และเศรษฐกิจดี และจะมีการจัดกิจกรรม 10 วันสุดท้ายของวันเดือนรอมฎอน ขายเสื้อผ้าแฟชั่นมลายู เป็นเสื้อผ้าแฟชั่นทั้งหมด ทุกปีจะมีงานนี้”

“และจะเป็นศูนย์รวมของแฟชั่นมลายู อีกอย่างคือตลาดเก่าไม่ได้ชอบเขาตามเศรษฐกิจ แต่ดูๆ ไปตลาดเก่าดีมาก จากเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยราบรื่น แต่ตลาดเก่ายังโอเคอยู่ค่ะ”

“ในชุมชนก็มีแหล่งท่องเที่ยวตลาดนัดมะพร้าว สินค้ามือสอง วันที่มีตลาดนัดจะแออัดมาก เข้าออกลำบาก แต่ก็ภูมิใจมีคนมาเยอะ อยู่ใกล้ระหว่าง 2 ชุมชน ชุมชนวัดยะลา และวัดเสรี ใหญ่สุดในนี้คนมาเที่ยวเยอะ”

“มีอาชีพที่เข้มแข็งด้วย”

“ในเรื่องการส่งเสริมอาชีพในทุกชุมชนก็เช่นกัน อบจ.ยะลา จะเห็นว่าชุมชนไหนมีอาชีพด้านใด จะให้ทางเราส่งเสริมเราจะมีกิจกรรมที่เข้าไปสู่ทุกชุมชน แต่เนื่องจากอบจ. ยะลา เป็นองค์กรระดับจังหวัดที่จะต้องดูแลทั้งจังหวัดเลยไปทั่วทุกอำเภอ ทุกชุมชน อาจจะมีบางชุมชนหรือบางกลุ่มที่เล็กๆ ลึกลงไปเราอาจจะไม่ไปลึกขนาดนั้น แต่กลุ่มเล็กๆ จะมีอบต. ซึ่งเป็นส่วนท้องถิ่นที่คอยสนับสนุนอีกครั้ง เราจะดูในภาพรวมใหญ่ๆ เท่านั้นเอง”

- เส้นเวลา

สถานการณ์ที่ส่งผลในแง่ดี

สถานการณ์ที่ส่งผลในแง่ลบ

ก่อน 2547 มีเวรยามเฝ้า ตั้งชุด combat อยู่ด้าน มีกู่ชีพ มีกู่ภัย

2547 มีเหตุการณ์แรกของตลาดเก่า (เชือดคอ) / ยิงครูในโรงเรียน / ระเบิดแถว รร. ธรรมวิทยา / ขว้างระเบิดแถว ถ. สีโรรส 3

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ในเรื่องการสร้างความปลอดภัยของชุมชนตลาดเก่า อันแรกต้องมาจากผู้ใหญ่ที่เริ่มแรกตั้งชุด combat เข้ามา ในการตรวจตราไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการที่จะเข้ามาในเมือง ประจำอยู่ที่ป้อมที่เทศบาลในเมือง เขตปัตตานีระหว่างแม่น้ำสะพานแม่น้ำข้ามหากันซึ่ง ตอนนั้นยังจำได้ว่าชุด combat ชุดนี้ เกิดเหตุการณ์ที่ไม่น่าคาดคิดว่าเสียชีวิตไปหลายท่านในช่วงเหตุ ความไม่สงบ ซึ่งชุดคอมแบทชุดนี้หลังจากนั้นก็ยังมีเหลือกำลังอยู่อีกในส่วนของชุมชนก็ได้รับจากหน่วยทหารเป็นกำลังให้ ในเรื่องของต้นทุนให้ ตอนนั้นเขา มาจ้างรายบุคคล 4,500 บาทต่อเดือน ที่นี้เราสามารถ เอาเสบียงตรงนี้มาแจกจ่ายเพื่อรักษาความปลอดภัยในชุมชนตลาดเก่าทั้งหมด

ผมจะบอกตรงๆเลยว่าเงินที่ให้มามันก็ยังไม่พอ สำหรับพวกเราซึ่งพวกเราทำงานจริงๆแล้วพวกเรา ทำงานทั้งหมดในเขตตลาดเก่าทั้งชุมชนทำงานด้วยใจเสียบียงถามว่าพอหรือไม่พอหรือครับ ที่เรารักษาทั้งหมด ทั้งตลาดเก่าต้องใช้กำลังพลเยอะในการเวียนกันตั้งเป็นชุดเป็นกะช่วงนั้นเราต้องอยู่ถึง 24 ชั่วโมงเป็นการสอดส่องดูแลเป็นตาสืบประรดให้กับเขตตลาดเก่าโดยที่เราไม่ได้คำนึงถึงว่าเราจะได้เงินหรือไม่ได้เงินหรือไม่เข้าจ้างเราไม่ได้คิดตรงนั้นทุกคนที่เข้ามาทำตรงนี้ทำงานตรงนี้คือทำงานด้วยใจจริงๆไม่ได้คำนึงถึงค่าบริการเลย เพื่อความปลอดภัยของชาวชุมชนตลาดเก่าทั้งหมดทั้ง 12 ชุมชน

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ย้อนไปที่สถานการณ์ตั้งแต่จะเกิดสถานการณ์ ความไม่สงบของภาคใต้ประมาณวันที่ 1 มกราคมและเป็นเวลากลางคืน ประมาณ 21:00 น ที่ซอย 10 อันนี้คือของจริงพูดได้ นะคะ ประมาณ 21:00 น. ที่มีการเชือดคอกัน และจากเหตุการณ์ตรงนั้นก็ผ่านมาเรื่อยๆ นิดๆ หน่อยๆ มีการเข้ามายิงครูในโรงเรียน แต่ไม่ถึงกับเป็นเวร ครูของเทศบาล 5 ก็โดน เหตุการณ์ความไม่สงบตั้งแต่บัดนั้นจนถึงบัดนี้ยังหาต้นตอไม่ได้ยังไม่รู้ว่ามีคนมาจากไหน ถ้ามวลละครเรื่องนี้ น่าจะไม่มีวันอวสาน

2556 เกิดเครือข่ายชุมชนตลาดเก่า

หลัง 2547 เกิดช่องว่างทางความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและคนต่างศาสนา

- คำอธิบายเพิ่มเติม

อีกอย่างหนึ่งคือมีชุมชนเครือข่ายตลาดเก่า เข้มแข็ง มาตลอดประมาณ 10 ปีได้ และเขาจะมีกิจกรรม เครือข่ายตลาดเก่า เช่น ให้ทุนการศึกษากับเด็ก นักเรียนยากจนดูแลสัมผัสและจะมีช่วงโควิดที่จะมี ทุนส่งเสริมให้กับเทศบาลนครยะลา

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ที่ว่ามีเชือดค้อนนั้นคือเหตุการณ์แรกของตลาดเก่าเลย หลังจากเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นก็ยาวมาถึง ปัจจุบันนี้อีกอย่างหนึ่งต้องขออนุญาตด้วย อาจจะไปก้าวก่ายนิดนึงบางที่การเดาไว้ใจกันแล้ว อิสลาม มีพุทธซึ่งหลายศาสนาทำให้มี ช่องว่างเกิดขึ้น ปัจจุบันไม่ไว้ใจกันเหมือนอย่าง เดิม ไม่ไปมาหาสู่กันเหมือนแต่ก่อนเพราะต่าง คนต่างหากคนก่อ แล้วคนของตลาดเก่าไม่ค่อยถูก กับเจ้าหน้าที่รัฐเท่าไร เพราะรู้อยู่แล้วว่าโซน ตลาดเก่ายาเสพติดจะเยอะเวลาเจ้าหน้าที่รัฐลง มาจะหวาดระแวงแล้วว่าเขาจะมาด้วยเหตุผล ประการใดมาจับใครหรือเปล่ามาปิดล้อมใคร หรือเปล่าหรือจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ตรงไหนสุขระเบิดหรือเปล่า จึงทำให้เกิดความ หวาดระแวงเหตุการณ์ลดลงมาก และ เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนเอาจุดนี้มาเอาเปรียบ ชาวบ้าน นี่คือผลเสียที่เมื่อเราอยู่ในพื้นที่นั้น อาจจะไม่ใช่คนในพื้นที่แต่สิ่งที่เราเห็น

2559 เทศบาลหารือกับทางตลาดเก่าเรื่องการแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจให้กลับคืนมา

ราว 2556 ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ไขปัญหา

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ภาครัฐพยายามลงทุกพื้นที่ในตำบลหมู่บ้านต่างๆโดย ที่อบจ. ยะลาจะเชิญทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นอปท ในรุ่นที่ประชาชนทุกภาคส่วนความจริงแล้วก็ได้ เน้นเรื่องกิจกรรมมากมายจุดประสงค์หลักของเรา เพื่อที่จะให้ทุกคนทุกภาคส่วน ที่อยากจะพูดอยากจะ ค่อยมีการพบปะระหว่างผู้บริหารและประชาชนเขาก็ ได้พบปะพูดคุยในเรื่องที่อยากจะพูดอยากจะคุย ว่า จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจกันได้อย่างไร

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ช่วงหลังนี้เองทราบมาว่าได้มีการจัดกิจกรรม โครงการต่างๆเพื่อ support ประชาชนที่ได้รับ ผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบภายในพื้นที่ สร้างอาชีพและจัดโครงการอบจยะลาเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและมีการพบปะ ระหว่างผู้บริหารและประชาชนเขาก็ได้พบปะพูดคุย ในเรื่องเรื่องราวต่างๆ ที่ต้องการให้ภาครัฐได้แก้ไข ค ว า ม เ ตี อ ต ร ี่ อ น ใ ห้ กั บ เ ข า ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลาไม่ได้เป็นองค์กร ที่จะสามารถแก้ไขได้ในทุกเรื่อง แต่เราพยายามที่จะ เป็นสื่อกลางเป็น ให้คำแนะนำเพื่อให้เขาได้ทราบใน แนวทางแก้ไขในความเดือดร้อนต่างๆ ที่เขาประสบ อยู่

2560 ชุมชนป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ในเรื่องของการตรวจตรา ศ.อบต. หรือที่เขาเรียกว่า CFO เป็นคนทำโครงการเองคือ “โครงการชุมชนป้องกันชีวิตและทรัพย์สินตอนนั้นมีการจัดเวรยามในช่วงเวลาตั้งแต่ห้าค่ำจนถึงประมาณเที่ยงคืนในห้วงของประมาณ 3-4 เดือนช่วงนั้นเอาชาวบ้านนี้แหละ เพราะตอนนั้นสถานการณ์ก็หนักอยู่ในปี 60 คนในชุมชนตลาดเก่าอย่างน้อยเราก็พอจะมีรายได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มากก็น้อย แต่ถามว่ามันดีขึ้นหรือไม่อย่างน้อยก็ให้เขาเห็นว่าในชุมชนตลาดเก่าของเราพอมีคนเฝ้ายามพอมีคนเดินยามถึงแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ก็ตามแต่ ก็ได้มีการขับเคลื่อนจุดนั้นเกิดขึ้น เพราะคนกลุ่มนี้จะได้มาช่วยเป็นเวรยามให้กับชาวบ้านหรือได้ดูสิ่งแปลกปลอม กับคนแปลกหน้าแปลกตาที่เข้ามาในชุมชนในช่วงระยะเวลา 4 เดือน

2559 ใครเปิดร้านวันศุกร์ จะเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ไม่มีคนเปิดร้าน

- คำอธิบายเพิ่มเติม

มันมีอยู่ครั้งหนึ่งที่คนผวาคือ ใครเปิดร้านขายของเวลามีคนพูดต่อกันก็จะกลัวไปพักหนึ่งและในช่วงจังหวะนั้นจะมีการกระทำทำงานร่วมกันเลย กลายเป็นว่าจะลบล้าง logic ไปเลยอัตโนมัติ

2563 ช่วงโควิด มีการรับมือโควิดได้อย่างดี มีอาสาสมัคร อสม. ทำงานร่วมกัน

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ในด้านบวกที่ผ่านมาเรามีโรคโควิดเข้ามาเทศบาลนครยะลามีการรับมือได้เป็นอย่างดีร่วมกับอสม. ทุกคนที่ให้ความร่วมมือรับสถานการณ์ของโรคโควิดรวมทั้งเทศบาลนครยะลาของเราพร้อมกับ อสม. ดูแลในเรื่องการฉีดวัคซีนป้องกัน รู้สึกว่าในยุคโควิด อสม. รู้สึกว่าทำงานหนักขึ้นพอสมควร ทั้งดูแลคนไข้และให้ข้อมูลซึ่งเทศบาลกลางของนครยะลาขอชมเชยชื่นชมเลยว่าดูแลเป็นอย่างดีและตลาดเก่าของโรงเรียนเทศบาล 5 เป็น HI สำหรับผู้ป่วยอีกด้วยดูแล ทั้งอาหารและเรื่องยาซึ่งจะมีรถเอกซเรย์มาจอดทุกวัน เราไม่ได้รับคนไข้เฉพาะในเขตตลาดเก่า มาจากรอบนอกเขตนอกเมืองก็หลายคนอยู่ไม่ว่าคนนั้นจะอยู่ตรงไหนเข้ามาอยู่ในเทศบาลหรือด้านนอก ประมาณปี 2564

2565 น้ำท่วมเมืองยะลา

- คำอธิบายเพิ่มเติม

ส่วนเรื่องน้ำท่วมเดี่ยวขออธิบายอีกหน่อยเนื่องจากที่ตลาดเก่า ตั้งเดิมเป็นจุดที่เป็นแอ่งที่ต่ำสุดจากพื้นที่เผาสเปคก็จะมีเอียง และส่วนรวมของตรงนี้จะผ่านทางสะพานเก่า การแก้ปัญหาของคนตลาดเก่าเนื่องจากเขาเข้าใจกันในเรื่องพื้นที่ ก่อนที่เขาจะมีการวัดขนาดทำสันเขื่อนริมแม่น้ำปัตตานี และริมด้านหลัง เนื่องจากในเมื่อเขาเข้าใจธรรมชาติเนื่องจากอยู่ในที่ลุ่ม การแก้ปัญหาหลายท่านบอกว่าชุมชนมีส่วนร่วมนอกเหนือจากที่รัฐเข้าไป พวกเราน่าจะจำได้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สี่แยกบ้านเช่า เป็นเหตุการณ์เขื่อนค่อเป็นครั้งแรกเมื่อปี 47 หลังจากถล่มชุด combat และมาเขื่อนค่อเราสามารถจดจำได้ว่าเหตุการณ์ที่ผ่านมา เรามีระเบิดถึง 3 ครั้งสูญเสียชีวิต 2 ราย ครั้งที่ 1 หน้าหอนาฬิกาตลาดเก่า มีร้านกาแฟ ร้านขายข้าวยากกลางคืน

สูญเสียชีวิต 2 ท่านในชุมชนตลาดเก่า และมีผู้บาดเจ็บอีก 2 ท่าน เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 5 ช่วงนี้ก็รักษาตัวอยู่เพราะอาการไม่ปกติแล้ว มาโรงเรียนบางทีกลับบ้านไม่ถูก มาโรงเรียนได้แต่กลับบ้านไม่ถูกครูต้องไปส่งนั่นคือเหตุการณ์ที่ 1 ในเรื่องของระเบิดระเบิดครั้งที่ 2 หลังโรงเรียนธรรมฯ สูญเสียชีวิตเล็กอายุ 4 ขวบ 1 ราย ที่ผมจดจำว่าทำไมต้องเกิดขึ้นในสมัยปี 46 - 47

2565 มูลนิธิศูนย์กลางเพื่อพัฒนาคนยะลา

-

● คำอธิบายเพิ่มเติม

จะพูดอีกอย่างหนึ่งคือจังหวัดยะลามีศูนย์กลางมูลนิธิเพื่อพัฒนาจังหวัดยะลาด้วย มูลนิธินี้จะดูแลคนยากไร้และส่งเสริมอาชีพให้กลุ่มเปราะบางแม่เลี้ยงเดี่ยวให้ทุนการศึกษาเด็กยากจนและเด็กกำพร้าด้วยเกิดขึ้นเมื่อประมาณปีที่แล้ว 2565 ซึ่งเขาจะมีกิจกรรมต่อยอดตลอด

2566 ชุมชนร่วมงานมลายูเคย์

-

● นियามชุมชนสันติสุขของชุมชนตลาดเก่า

นियามชุมชนสันติสุข	คำอธิบายเพิ่มเติม
<p>● ความแตกต่างเป็นเรื่องปกติ ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเป็นเจ้าของ</p>	<p>● ตลาดเก่าไม่มีอัยยี่ คือ ไม่มีใครเป็นเจ้าของควบคุม แต่ความคิดต่างกันเป็นเรื่องปกติ แต่เข้าใจการอยู่ร่วม ข้อดีของเราคือความคิดต่างหล่อหลอมพื้นฐานแบบนิสสัยคนดั้งเดิม</p> <p>●</p>
<p>● ท้องอิม อยู่รอด ปลอดภัย มีความสุข มีอาชีพ มีเงินพอประทังชีวิต มีการเรียนที่ดีให้กับลูก</p>	<p>● อยากจะพูดถึงเรื่องปากท้องเหมือนกัน ท้องอิมอยู่รอด ปลอดภัย ท้องอิมหมายถึง ประชาชนที่อยู่ในเขตตลาดเก่ามีเศรษฐกิจดีมีกินอิมท้องอยู่รอดหมายถึงสามารถพึ่งตนเองได้ มีงานทำ</p>

- มีการปรึกษาหารือร่วมกัน ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ มีคณะกรรมการร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกัน
- ไม่แบ่งแยกกันระหว่างศาสนา มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ปีใหม่ รดน้ำดำหัว ตรวจสอบสุขภาพประจำปี

ความปลอดภัย หมายถึง อยู่แบบเป็นสุขและไม่
มีเหตุการณ์ค่ะ

- นิยามชุมชนสันติความจริงแล้วผมว่า ในด้านเศรษฐกิจการเป็นอยู่ร่วมกันจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมอาชีพชุมชนทุกอย่าง ทุกชุมชนน่าจะมีอยู่แล้วสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันทุกอย่างที่อยู่ผมว่าแนวทางของพื้นฐานการกินดีอยู่ดี เชื่อว่าทุกคนไม่อยากอยู่ลำบากแน่นอนน่าจะเน้นส่งเสริมอาชีพชุมชนมากกว่า
- นิยามของชุมชนสันติสุขเหมือนกับที่พี่เขาบอกว่า อิมท้อง อยู่รอด ปลอดภัย และแต่ละชุมชนอยากให้มีโอกาสอยากส่งเสริมชาวบ้านให้อยู่ได้ในแต่ละวันพาครอบครัวรอดปลอดภัย รู้ว่าวันนี้จะมีอะไรเลี้ยงคนในบ้าน เลี้ยงลูกมีเงินตรงไหนจะส่งให้ลูกไปโรงเรียนตอนเช้ามันคินนิยามในความคิดคือทุกคนมีรายได้เข้ามาและครอบครัวอยู่กันแบบพอเพียง มีกินมีใช้ไม่ต้องร่ำรวย แค่นั้น
- เป็นนิยามชุมชนสันติสุขไม่ว่าจะเป็นการอยู่รอดปลอดภัยหรืออะไรก็ตาม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งเศรษฐกิจที่ดีคือ “อยู่ดี กินดี มีอาชีพ” ที่จะ support ตัวเองและดูแลตัวเองได้

• สมัยก่อน 30-40 ปีที่แล้วทางตลาดเก่าตอนนั้นยังไม่มีชุมชน พอมายุคหลังเริ่มมีชุมชนการที่อยู่สุขเพราะชุมชนมีผู้นำที่ดี มีสมาชิกได้มีการศึกษาหารือในชุมชนว่าแต่ละชุมชนจะมีกิจกรรมอะไรแต่ละชุมชนได้ก่อตั้งชุมชนขึ้นมาจากเทศบาลนครยะลาอย่างน้อยชุมชนเรามีคณะกรรมการ 15 ท่านได้ศึกษาการที่ชุมชนจะอยู่ร่วมกันได้ต้องมีกิจกรรมชุมชนเราจะได้อยู่ด้วยกันดีมีสุข ทั้ง 3 ศาสนา

• อยู่ร่วมกันทุกศาสนาไม่แบ่งแยกทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญต่างๆ ได้

- มีสุขภาพที่ดี มีพื้นที่ในการออกกำลังกาย

- มีกิจกรรมงานวันปีใหม่ มีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่วันสงกรานต์
-

- ขอเสริมนิดนึงจากที่พี่เขาพูดเราไม่ได้พูดถึงเรื่องสุขภาพกันเลยพอดีตลาดเก่าของเรามีศูนย์สุขภาพอยู่ที่สี่โรส 6 เป็นโรงพยาบาลย่อยรับคนทั้งตลาดเก่าเลยประชาชนในเขตตลาดเก่าจะมากกว่าทางส่วนอื่นโรงพยาบาลก็ต้องป้องกันคนล้นโรงพยาบาลเลยเปิดเป็นศูนย์สุขภาพของชุมชนรับผิดชอบเป็นเขตไปในฐานะที่กะเป็น อสม. ด้วยร่วมกับพี่เขา บางทีเรามีกิจกรรมร่วมกันถ้าตลาดเก่าเป็นชุมชนอื่นเราสามารถโคกันได้ระหว่าง อสม. และจะมีกิจกรรมประจำเช่นการตรวจความดันเบาหวานของชุมชน เพราะระบบต่างๆที่เข้ามาเราสามารถประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนของเราได้ ว่าต้องรับมือได้กับโรคนี้ คุณจะหาทางออกอย่างไร เรามีเทศบาลซัพพอร์ตให้เราอยู่แล้ว ในเรื่องโรคต่างๆหรือให้ความสะดวกกับประชาชนในเขตเทศบาลทุกคนจะได้รับเหมือนกันหมด

- เทศบาลนครยะลาจะมีคนออกกำลังกายเยอะมากและเทศบาลจะมีหลายชมรมอย่างที่คุณัยเยาวชจะมีคนวิ่งคนเดิน ซึ่งการออกกำลังกายทางตลาดเก่าก่อนที่จะมีสันเขื่อนริมแม่น้ำสามารถเดินหรือวิ่งได้ตอนเช้าจะมีคนมุสลิมใส่ผ้าคลุมหัว เป็นผู้สูงอายุเดินซึ่งจะเป็นภาพที่เห็นทุกวัน มีคนจีนก็มีในปัจจุบัน ที่ทิศตะวันตกของสันเขื่อนมีคนออกกำลังกายค่ะ

-

- มีความปลอดภัย ความสงบ การพัฒนาคุณภาพชีวิต

- สันติสุขจะไม่เกิดถ้าขาดความปลอดภัยทางชีวิตและทรัพย์สินอันนี้สำคัญมากต้องสร้างความปลอดภัยให้กับชีวิตและทรัพย์สินถึงจะเป็นสังคมบริสุทธ์ ซึ่งในโลกไถเวลาเราจะไปไหนมาไหนขึ้นรถสองแถวสบายใจมาก ต้องมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าไม่เกิดชื่อเรื่อง

- ความเชื่อถือระหว่างประชาชนและรัฐ (รัฐต้องทำให้ประชาชนเชื่อ) เพราะประชาชนเข้าใจว่ารัฐนั้นค่าความมั่นคง

	<p>ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินจะไม่เกิดสันติสุข</p> <ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาคุณภาพชีวิต トラバドที่ประชาชนในเขตตลาดเก่าสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองในขั้นพื้นฐานได้ ความสงบก็มาแล้วความสุขก็จะตามมา เพราะฉะนั้นชุมชนสันติสุขคือชุมชนที่มีความสงบและความกินอยู่เป็นอยู่ที่ดีภายใต้เศรษฐกิจที่เขาพึงพอใจ •
	<ul style="list-style-type: none"> • ความเชื่อถือต่อรัฐ ทำอย่างไรให้เชื่อถือในรัฐให้มากที่สุด และปฏิบัติด้วยนี่คือจุดสำคัญ เข้าใจว่าหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานค่าความมั่นคงทำให้ไม่เกิดสันติสุข

• **กลไกการสร้างชุมชนสันติสุข**

ความไว้วางใจ	ความร่วมมือร่วมใจ	ความสามัคคี
ผู้นำศาสนาเป็นตัวเชื่อมสำคัญ	สร้างกลไกในการทำงานร่วมกัน	
เข้าใจอัตลักษณ์ของกันและกัน	สร้างเครือข่ายตลาดเก่า	มีเทศบาลช่วยสนับสนุน
มีตัวแทนชุมชนที่เข้มแข็งทำงานกันอย่างจริงจัง		ให้เกียรติซึ่งกันและกัน
สร้างศักยภาพของชุมชนให้ยั่งยืน	ภาครัฐเข้าถึงชาวบ้านอย่างจริงจัง	

กลไกการสร้างชุมชนสันติสุข	คำอธิบายเพิ่มเติม
ความไว้วางใจความเชื่อใจ	<ul style="list-style-type: none"> • ความไว้วางใจความเชื่อใจความร่วมมือและอาศัยเครือข่ายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเป็นกลไกขับเคลื่อน การทำงานความไว้วางใจเป็นความสำคัญอันดับแรกเลย ซึ่งจะนำมาสู่ความเชื่อใจเมื่อเราเชื่อใจทุกคนจะให้ความร่วมมือแต่การร่วมมือจะทำแค่คนเดียวไม่ได้เทศบาลคนเดียวก็ไม่ได้ชาวบ้านคนเดียวก็ไม่ได้มันต้องมีเครือข่ายทั้งชาวบ้านเทศบาลหน่วยงานอบจทุกหน่วยงานแม้แต่ภาค NGO จะต้องเป็นเครือข่าย

ซึ่งหน่วยงานทั้งภายในภายนอกถ้าหากต้องการให้กลไกขับเคลื่อนเป็นไปอย่างราบรื่นเราจะต้องเข้าถึงชาวบ้านด้วยนั่นคือสิ่งสำคัญแห่งความไว้วางใจเชื่อใจโดยเฉพาะสังคมพหุวัฒนธรรม บางคนบอกว่ามุสลิมนี้ อย่าไปยุ่งกับมัน ก่อนที่จะมาอยู่ที่นี้เด็กพ่อแม่ติดยา ก็มี มาจากกองขยะก็มี แต่ถามว่าเด็กเหล่านี้เป็นสีดำ แต่ทำไมไม่มองเขาเป็นสีเทา กระดาษแผ่นหนึ่งมีสีดำแค่จุดเดียวก็มองว่ากระดาษแผ่นนั้นไม่สมควรใช้ แต่เราเอากระดาษแผ่นนั้นมาพับแล้วใช้ส่วนที่เป็นสีขาว ทุกวันเมื่อเด็กเหล่านี้มีงานทำมีอยู่ช่อมรดกเป็นของตัวเองแต่งงานมีครอบครัวจากที่เจาะหุระเปิดหูกลับมากลายเป็นทหารองครักษ์ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เรามองว่าเด็กเหล่านี้อยู่ในตลาดเก่า ซึ่งทุกวันนี้สิ่งเหล่านี้อยู่ที่ความไว้วางใจเชื่อใจ และเมื่อกระบวนการเหล่านี้เกิดความไว้วางใจเชื่อใจ ความศรัทธาและทุกอย่างก็จะตามมา ซึ่งตอนนี้ตลาดเก่าไม่เคยเปลี่ยน บางที่ยังนึกเลยว่าชุมชนอื่นแทบจะสู้ไม่ได้ความแข็งแรง ไม่มีมีแค่อะไรผิดอะไรถูก ถ้าเราไว้วางใจเชื่อใจกันแล้วคิดว่าทุกปัญหาสามารถแก้ได้

- ผมว่าความเชื่อใจเป็นสิ่งที่เข้าถึงง่ายที่สุด เป็นพื้นฐานที่เราจะต้องเข้าไปให้ถึงชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ ความจริงชุมชนเป็นตัวประสานที่ดีที่สุดแล้วตอนนี้ เมื่อเราจะต้องประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าถึงประชาชน เข้าถึงบุคคลที่อยู่ในชุมชนเขามีความเดือดร้อน มีความลำบาก เขาต้องหาตัวแทนของชุมชนก่อน ก่อนที่จะไปถึงหน่วยงาน เพราะความเชื่อใจของเขาเขาจะต่อเชื่อใจคนในชุมชนก่อน ถึงจะไปหน่วยงานของรัฐ
- ต้องให้ความไว้วางใจกับประธานชุมชน หลังจากนั้นใหญ่หน่อยก็เป็นผู้นำศาสนา หรือใครก็ได้ที่สามารถเป็นผู้นำเราได้ เราให้เกียรติเขาหน่อยได้ไหมคะ อย่างไทยพุทธเขาก็มีจุดศูนย์รวมของเขา คือ งานหลักเมือง อันนี้คือจุดศูนย์รวมของเขา คือไทยพุทธก็เป็นประมาณนี้ เราต้องมานับหนึ่งตรงที่เราอยู่ในชุมชนไหน เราก็ต้องให้เกียรติ

ภาครัฐต้องเข้าถึงชาวบ้าน

ชุมชนนั้นก่อน คือประธานชุมชนและสันติสุขก็จะมาจากจุดเล็กๆ แล้วค่อยขยายไป

- ในความเข้าใจคือการเข้าถึงชาวบ้านให้มากที่สุด ในชุมชนทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ พูดง่ายๆ ว่าไม่ว่าแต่แผน มีแต่โครงการมา แต่ไม่เคยเอาความจริงเข้ามาในชุมชน ไม่ใช่เฉพาะแผนแต่ของจริงต้องเดินด้วย และไม่ต้องแบ่งชนชั้นวรรณะ มึงจนกูไม่เข้าหากูจะเข้าหาแต่คนรวย มึงไม่มีความรู้ กูกับกูไม่รู้เรื่องกูไม่เข้าหา กูจะเข้าหาเฉพาะคนมีความรู้มีการศึกษาสูง ถ้าเราจะเดินไกล เราต้องไปตั้งแต่รากหญ้า เพราะคนที่ลำบากที่สุดในชุมชนก็คือคนรากหญ้าที่เขาไม่มีที่กินที่เขาไม่มีที่พึ่งพาถ้าเราจะทำไกลให้ไปในทางเดียวกันเราต้องไปเอาเขาจากรากหญ้าจริงๆ แต่เมื่อพอเรากระตุ้นเข้าไปคนรากหญ้าไม่กล้าพูดอยู่แล้ว เวลาไปไหนในพื้นที่ของรัฐไม่กล้าออกความเห็น เหมือนเวลาที่ไปหาหมอเดินตลาดก็จบแล้ว เพราะว่าฉันแต่งกายไม่ดีไม่มีแบรนด์เนม ฉันไม่มีเสื้อผ้าที่ดูดีฉันไปกับรถตุ๊กตุ๊กหรือฉันเดินไปมันทำให้ไกลที่เราจะพัฒนา สร้างชุมชนเราเกิดความต่างระดับอยู่ตลอดเวลา

ความสามัคคีในชุมชน

- ความสามัคคี ก่อนที่จะเกิดความสามัคคีจะต้องมาจากพื้นฐานต่างๆ ของคนในชุมชน อย่างการให้ความร่วมมือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งประธานชุมชนให้เกียรติคนในชุมชนไม่เลือก อย่างที่น้องเขาพูดว่าไม่เลือกคนจนหรือคนรวย ไม่แตกต่างกัน เราให้เกียรติเขาเหมือนกัน โดยเฉพาะคนที่ด้อยโอกาส คนที่ด้อยโอกาสเราสมควรที่จะให้เกียรติเขา ไม่ทิ้งเขา ให้ความช่วยเหลือ ถ้าเราให้เขาในด้านนี้ ความสามัคคีจะเกิดขึ้นทันที เราไปขอความช่วยเหลือในด้านใดๆ เขาก็ให้ความร่วมมือได้ความร่วมมือหลายคนแน่มันก็จะเกิดความสามัคคี และไม่ว่าจะช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง คนเราจะระลึกถึงไม่ใช่เป็นการ

การมีส่วนร่วม

กลไกด้านผู้นำ: ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ศาสนา และผู้นำทางจิตวิญญาณ

<p>ถือบุญคุณคนนี่เขาช่วยเหลือเรา เขาก็จะให้ ความร่วมมือกับเราเป็นพื้นฐาน</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● กลไกของการสร้างชุมชนสันติสุขมองว่าความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชน ต้องมาการแก้ปัญหาและพัฒนา ทุกคนต้องมีส่วนร่วมร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินการแก้ไขพัฒนาชุมชน เพื่อที่จะเอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกในชุมชนเรา มุ่งในการพัฒนาชุมชนของเราให้ยั่งยืน และให้เกิดประโยชน์ต่อบ้านเมือง ● 	
<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้นำศาสนา หรือธรรมชาติ ผู้นำทางการ เรามีผู้นำหลายด้านลองช่วยเติมเรื่องผู้นำให้หน่อยได้หรือไม่ว่าในยะลา ในตลาดเก่า มีผู้นำแบบไหนบ้างมีผู้นำจิตวิญญาณหรือไม่ศาสนา ผู้นำตามกฎหมาย หรือผู้นำแบบในเทศบาล แบบ ออบจ. ● ผู้นำศาสนาของ 3 จังหวัดภาคใต้อยากให้สร้างเป็นพหุวัฒนธรรม และประชาชนก็จะมีความเป็นอัตลักษณ์ เพราะฉะนั้นถ้าถามว่ากลไกการสร้างชุมชนสันติสุข สามารถนำศาสตร์พระราชามาใช้ได้เลย ในเรื่องของความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา สิ่งแรกเราจะต้องทำความเข้าใจกับพื้นฐานของความเป็นตัวเขาก่อน เนื่องจากมุสลิมในประเทศไทยอิสลามในประเทศไทยก็ถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อย ในความเป็นมุสลิมอิสลามของเขาเขาจะมีความเป็นอัตลักษณ์ของเขา มีอะไรหลายอย่าง เพราะฉะนั้นในฐานะที่เราอยู่ในส่วนกลาง สิ่งแรกที่เราจะต้องทำความเข้าใจคือ เรื่องของจิตวิญญาณ ตัวสำคัญที่จะมาเชื่อมเราตรงนี้ ฟันเฟืองที่สำคัญน่าจะเป็นผู้นำศาสนา ซึ่งเขาจะเป็นตัวกลางระหว่างภาครัฐ ที่จะเป็นตัวแทนของภาครัฐ และในขณะเดียวกันก็จะรู้ถึงแก่ความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งคนส่วนใหญ่ประชาชนมุสลิมจะใช้หลักศาสนาในการดำรงชีวิต และบางครั้งการประยุกต์ อาจจะต้องใช้ตัวกลางที่เข้ามาช่วยอธิบายพูดคุย เพราะฉะนั้น ตัวกลางนี้ที่สำคัญจะต้องเป็นผู้นำ 	

เครือข่ายเข้มแข็ง

ศาสนา เราถึงจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะมีกิจกรรมอะไรของ 3 จังหวัด เราจะไม่ลืมที่จะนำผู้นำศาสนาเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายของเรา ร่วมเป็นตัวกลาง เป็นคณะกรรมการ เป็นที่มาที่จะทำให้เขาเหล่านั้นมีความสุขสบายใจ และอยากที่จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เมื่อการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นความเข้าใจเกิดขึ้น ความสันติสุขก็จะตามมาในที่สุดขอบคุณค่ะ

- ขอเสริมในจุดนี้เพราะผู้นำศาสนา ไม่ใช่เฉพาะอิสลาม อาจจะเป็นวัด เป็นพระ เป็นเจ้าอาวาส หรืออะไรก็ตามทุกศาสนาค่ะ

-

ตลาดเก่าที่เขามีความเข้มแข็งเป็นฟันเฟืองอยู่แล้ว เพราะมีผู้นำที่ประชาชนยอมรับอยู่แล้ว และเหมือนกับบ้านหลังหนึ่งเป็นบ้านหลังใหญ่ที่ดูแลทั้งหมดและมีเฟอร์นิเจอร์ตรงนี้จะเป็จุดแข็งของที่นี่ทำอะไรผ่านเครือข่ายมีปัญหาเครือข่ายช่วยแก้ เทศบาลเรามีหน้าที่เป็นแค่พี่เลี้ยง เพราะเมื่อเครือข่ายเข้มแข็ง แต่ถ้าอันไหนที่มีปัญหาแก้ไม่ได้ถึงมาหาเรา เทศบาลจะมาช่วย support แต่หลักๆคือเครือข่ายและมี สท. เป็นที่ปรึกษาเป็นจุดแข็งอยู่แล้ว

● ภาพรวมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

ความขัดแย้งในชุมชนตลาดเก่ามีหลายกรณี เช่น เสียงและกลิ่นจากอู่ซ่อมรถจักรยานยนต์ และอู่ซ่อมรถยนต์ จากร้านโรงพิมพ์ไวนิล จากกรณีทางเท้า กรณีการเว้นระยะในการสร้างบ้าน รวมถึงความขัดแย้งในครอบครัว การปกครองในเขตเทศบาลไม่มีผู้ใหญ่บ้าน แต่มีประธานชุมชน ช่วยเหลือในการระงับข้อพิพาท โดยทำงานร่วมกับทางเทศบาลนครยะลา เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นหลายกรณี คู่พิพาทจะมาหาประธานชุมชนก่อน

“ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายต่างๆ คู่กรณีจะไปหาประธานในชุมชนแต่ละพื้นที่ก่อน ถ้าตกลงกันได้คุยกันได้ เราก็จบที่ประธานชุมชน ถ้าไม่จบก็จะไปที่เทศบาล”

(ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2566 ณ จังหวัดยะลา)

กรณีการสร้างบ้าน ความขัดแย้งส่วนมากก็จะเป็นเรื่องของสถานที่ ขอบเขตที่ดิน การก่อสร้างสร้างบ้านเรือน ในระเบียบของเทศบาลที่มีอยู่แล้ว ต้องมีระยะเว้นห่างในการก่อสร้าง ต้องมีระยะห่าง

ระหว่างหัวท้ายโหนดประมาณ 50 เซนติเมตรทั้งซ้ายทั้งขวา และจะต้องมีการวางคุระบายน้ำ ในด้านใดด้านหนึ่ง เป็นการค้ำน้ำในเรื่องของความปลอดภัยด้วย ในเรื่องของเพลิงไหม้ในเรื่องของความสะอาด และการเข้าออกสามารถ ต้องมีระยะห่างไว้ 50 เซนติเมตร ซึ่งบางคนมีการพูดคุยกันแล้วไม่ยอมตกลง ถ้าไม่ยอมทางประธานชุมชนจะส่งเรื่องต่อไปทางเทศบาล

กรณีทางเท้า ประธานชุมชนมีหน้าที่ไปช่วยไกล่เกลี่ยก่อน ถ้าไม่ได้ผล ผู้นำชุมชนจะขอให้ทางเทศบาลลงมาชี้แจงเอง ส่วนมากชาวบ้านจะลำทางเท้าทางสาธารณะเป็นส่วนมาก ทำเป็นที่จอดรถ ค้าขาย ทำรั้วบ้าน ประธานชุมชนจะเข้าไปคุยก่อนว่า ทำแบบนี้ไม่ถูกต้อง โดยให้เหตุผลว่า ในชุมชนมีโรงเรียนอยู่หลายโรงเรียน ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้พื้นที่ของฟุตบอลเพื่อที่จะให้นักเรียนสามารถใช้เดินทางเท้าได้ เพราะว่ามี การจราจรค่อนข้างเยอะ และเกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อยครั้ง ยกตัวอย่างคือ ที่จอดรถอยู่หน้าบ้านแต่ทำยารถอยู่ตรงถนน เนื่องจากหน้าบ้านไม่เพียงพอทำให้ท้ายรถยื่นออกมาตรงฟุตบอลทางเดิน บางกรณีพูดคุยสำเร็จ บางกรณี ไม่สำเร็จ ผู้นำเห็นว่าบางคนยังมีความถือ ก็มีความพยายามที่จะคุยให้เขาฟังต่อไป แต่ถ้าบางบ้านที่ไม่ยอม ผู้นำจะฟังเทศบาลให้เข้ามาช่วย ทางเทศบาล จะมาคุยต่อ โดยขั้นตอนคือครั้งแรกพูดคุย ครั้งที่ 2 จะ ตักเตือน หลังจากนั้นจะมีหนังสือเข้ามา ในขั้นนี้ถ้าไม่มาจัดการทางเทศบาลก็จะเข้ามาเรื่องปลุกสร้างที่ลำ ออกไป

กรณีครอบครัว มีผู้นำศาสนาคือโต๊ะอิหม่ามมาช่วยไกล่เกลี่ยในเรื่องครอบครัว ส่วนมากเรื่องจะยุติที่โต๊ะอิหม่าม มีส่วนน้อยที่ไปแจ้งความ เช่น เรื่องการทะเลาะเบาะแว้งตบตีกัน ในเรื่องของสามีภรรยา โต๊ะอิหม่ามมาจากมัสยิดกลางของจังหวัดยะลา โต๊ะอิหม่ามกับประธานชุมชนจะอยู่ร่วมกันในการไกล่เกลี่ย โต๊ะอิหม่ามจะเชิญประธานชุมชนไปด้วย วิธีการในการไกล่เกลี่ยคือ

“ถ้าเป็นเรื่องเสียตัวก่อนแต่ง อาจมีเรื่องความอับอายจะเป็นเรื่องของหลักของศาสนา ต้องไปหา โต๊ะอิหม่าม ซึ่งจะเรียกทั้งสองฝ่าย ผู้นำก็จะวางตัวเป็นกลาง โต๊ะอิหม่ามจะถามทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ว่าชอบกันไหม ได้เสียกันหรือยัง ถ้าคุณได้เสียก็ต้องแต่งงาน ก็ต้องถามพ่อแม่ฝ่ายหญิงด้วย ในเมื่อทั้งสองฝ่าย ยอมรับกันแล้ว พ่อแม่ยอมรับด้วยไหม บางคนไม่ยอมรับ แต่ว่าสุดท้ายก็ต้องยอมรับเพราะว่าเด็กชอบพอกัน เรื่องของสินสอดก็มาว่ากันต่อไปภายหลัง”

ในการไกล่เกลี่ยมีโต๊ะอิหม่ามและกรรมการชุมชนเป็นคนกลางอยู่ แต่ว่าไม่ได้จับตัวมาจากเท่านั้น แต่ทำเป็นหนังสือให้เซ็นทั้งสองฝ่าย ทั้งเด็กทั้งฝ่ายหญิงทั้งฝ่ายชายทั้งพ่อแม่ ต้องมีหลักฐานในการยินยอมกัน

กรณีอยู่ซ่อมรถจักรยานยนต์ อยู่ซ่อมรถยนต์ ร้านโรงพิมพ์ไวนิล ในเรื่องอยู่ซ่อมรถ มีกลิ่นสี ทินเนอร์ เข้าบ้านคนอื่น ในเรื่องของการเคาะพ่นสี ผู้นำชุมชนเห็นว่าต้องทำห้องไม่ใช่ว่าฉีดยาสีกลางถนน ร้านโรงพิมพ์ไวนิล ต้องทำห้องเฉพาะ เพื่อไม่ให้กลิ่นออกมา ส่วนมากจะยุติได้ ประธานชุมชนทั้ง 12 ชุมชน สามารถที่จะคุยกับเจ้าของกิจการและจบเรื่องลงได้เป็นส่วนมาก มีส่วนน้อยที่ไปยุติที่เทศบาล หรือมีเทศบาลมาเข้าร่วม โดย กองสวัสดิการ เทศบาลนครยะลา และฝ่ายโยธาของเทศบาลนครยะลา ที่ดูแลในการก่อสร้าง

ภาพที่ 9 นักวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน

บทที่ 4

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องการถอดบทเรียนชุมชนสันติสุข กรณีศึกษาในชายแดนใต้ เป็นงานศึกษาถอดบทเรียนในระยะที่ 2 ที่เน้นแสวงหาพื้นที่สันติสุขในพื้นที่ความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในประเทศไทย 3 พื้นที่ คือ ตำบลปะเสยะวอ จังหวัดปัตตานี ชุมชนบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และ ชุมชนตลาดเก่า จังหวัดยะลา 2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัย เงื่อนไข และกลไกในการสร้างชุมชนสันติสุข และกระบวนการใกล้เคียงในชุมชนภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ 3. เพื่อให้ได้ต้นแบบหรือโมเดลชุมชนสันติสุขและการใกล้เคียงในระดับชุมชนมาปรับใช้ในการสร้างชุมชนสันติสุขในประเทศไทย โดยมีวิธีวิทยา งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลผ่านการจัดเก็บข้อมูลด้วยทีมผู้วิจัย โดยงานชิ้นดังกล่าวเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยเน้นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบผ่านการเล่าเรื่องอย่างละเอียด และได้อาศัยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมด้วย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนสันติสุข ทั้งหมด 7 ข้อได้แก่

8. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็เคารพความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์อื่นที่แตกต่างจากตน
9. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลายมีโอกาส หรือกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
10. ต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้คนในชุมชนมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยเสริมสร้างรายได้แก่คนในชุมชน
11. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีกระบวนการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางที่มาจากการตัดสินใจร่วมกันจากคนในชุมชน
12. ต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายได้อย่างสันติสุขและสงบสุข
13. ต้องเป็นพื้นที่ที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ลดลง ผู้บาดเจ็บหรือล้มตายจากสถานการณ์ความรุนแรงมีแนวโน้มลดลง
14. ต้องเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนในหมู่บ้าน/ ชุมชนมีการย้ายถิ่นออกจากพื้นที่น้อย

จากการลงพื้นที่ใน 3 พื้นที่ คือ ตำบลปะเสยะวอ อ. สายบุรี จ. ปัตตานี , ตำบลปะลุกาสาเมาะ อ. บาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จ. ยะลา นักวิจัยได้ร่วมพูดคุยกับผู้นำในพื้นที่ และทุกคนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกพื้นที่ออกมาเป็น 3 พื้นที่ คือ บ้านบนเมืองใหม่ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี , บ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และชุมชนตลาดเก่า ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

● ของดีในชุมชนสันติสุข

ของดีของชุมชนที่เป็นชุมชนสันติสุขที่มีร่วมกัน คือ ความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ทุกชุมชนมีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ไม่ได้มีการทะเลาะเบาะแว้งภายใต้ความแตกต่างเหล่านั้น นอกจากนั้นจะเห็นข้อดีร่วมของชุมชนขนาดเล็ก คือ การสามารถผลิตของในชุมชนให้เกิดเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมในพื้นที่ได้ เช่น ในบ้านบนเมืองใหม่ หรือ บ้านเชิงเขา ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กแต่มี

ทรัพยากรที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์จะมีการรวมตัวกันเพื่อผลิตสินค้าวิสาหกิจในชุมชนเพื่อส่งออกไปยังตลาดข้างนอก ในบางพื้นที่สามารถผลิตไปยังต่างประเทศได้ ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติก็ยังของดีของชุมชนขนาดเล็กที่ยังเลี้ยงชีพได้จากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ขณะที่ชุมชนตลาดเก่า ซึ่งเป็นพื้นที่ในเมืองทรัพยากรธรรมชาติจะไม่ได้มีมากเท่า 2 พื้นที่ที่กล่าวมา แต่จะมีเรื่องของประวัติศาสตร์ชุมชนที่เป็นชุมชนทางของทางรถไฟที่ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกที่บ้านของตนเป็นศูนย์กลางในหลายสิ่ง ทั้งทางเศรษฐกิจ ศาสนา และแฟชั่นของสามจังหวัดชายแดนด้วย

พื้นที่	ของดีชุมชนสันติสุข
บ้านบนเมืองใหม่	<ul style="list-style-type: none"> ● ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ● ทรัพยากรธรรมชาติ ● วิสาหกิจชุมชน ● ความเป็นพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ ● ทรัพยากรบุคคล
บ้านเชิงเขา	<ul style="list-style-type: none"> ● ศาสนาสถาน เช่น วัด ที่เก่าแก่ ● การอยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความแตกต่างทางศาสนา วิสาหกิจในชุมชน ● ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ
ชุมชนตลาดเก่า	<ul style="list-style-type: none"> ● ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตลาดเก่า ● การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแฟชั่นชายแดนใต้ ● โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่ใหญ่ที่สุด ● ความหลากหลายของผู้คน ● อาหารพื้นถิ่น

● นิยามชุมชนสันติสุข

นิยามชุมชนสันติสุขที่ทุกชุมชนมีส่วนร่วม คือ เป็นชุมชนที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน หรือมีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน คนในชุมชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยกัน และสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยสันติสุขที่ว่าด้วยปากท้อง เศรษฐกิจเองก็มีส่วนสำคัญในเรื่องสันติสุขที่ทุกคนจะต้องกินได้ ชาวบ้านทำมาหากินได้ มีงาน มีเงิน มีอาชีพรองรับคนในพื้นที่ ความปลอดภัยก็เป็นนิยามอีกหนึ่งอย่างที่คุณในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญในการนิยามชุมชนสันติสุข ว่าจะต้องมีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งในเรื่องของเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น การลักเล็กขโมยน้อยในพื้นที่ หรือเรื่องของยาเสพติดที่มีอยู่ค่อนข้างเยอะในพื้นที่ด้วย นอกจากนั้นความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน ไม่หวาดระแวงกัน ทั้งในระดับประชาชนกับประชาชน และประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนสันติสุขขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ เนื่องจากหลายคนให้ความเห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐนั้นยังเป็นตัวแทนของรัฐที่มองแคในเรื่องความมั่นคงเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สนใจในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างแท้จริง

พื้นที่	นิยามชุมชนสันติสุข
บ้านบนเมืองใหม่	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นชุมชนที่ความสุข อยู่ด้วยกันแล้วไม่ทะเลาะเบาะแว้ง • ทำมาหากินได้ • อยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย ไม่ว่าศาสนา ไตก็อยู่ร่วมกันได้ มีปฏิสัมพันธ์กัน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านเดียวกันก็ร่วมกันทำ เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม เช่น การกวนอาซูรอ มีกีฬา ร่วมกัน แห่พระศาลเจ้า ชักพระ มโนราห์ • ไม่หวาดระแวงกัน ไม่แตกแยกกัน • ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เคารพกันและกัน
บ้านเชิงเขา	<ul style="list-style-type: none"> • การอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มีความสามัคคีระหว่างกัน • พึ่งพาอาศัยกันและกัน ช่วยเหลือกัน • โปร่งใส ไม่มีความลับ จริงใจต่อกัน • มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน • การไปมาหาสู่กัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน • มีความไว้วางใจกัน • การไม่มีโรคภัย ไม่เจ็บป่วย
ชุมชนตลาดเก่า	<ul style="list-style-type: none"> • ความแตกต่างเป็นเรื่องปกติ ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเป็นเจ้าของ • ท้องถิ่น อยู่รอด ปลอดภัย มีความสุข มีอาชีพ มีเงินพอประทังชีวิต มีการเรียนที่ดีให้กับลูก • มีการรักษาหารือร่วมกัน ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ มีคณะกรรมการร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกัน • ไม่แบ่งแยกกันระหว่างศาสนา มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ปีใหม่ รดน้ำดำหัว ตรวจสุขภาพประจำปี • มีสุขภาพที่ดี มีพื้นที่ในการออกกำลังกาย • มีความปลอดภัย ความสงบ การพัฒนาคุณภาพชีวิต • ความเชื่อถือระหว่างประชาชนและรัฐ (รัฐต้องทำให้ประชาชนเชื่อ) เพราะประชาชนเข้าใจว่ารัฐนั้นค่าความมั่นคง

● **กลไกการสร้างชุมชนสันติสุข**

กลไกสำคัญที่ 3 พื้นที่ให้ความสนใจร่วมกัน คือ ผู้นำที่ดี ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำในเชิงจิตวิญญาณที่ต้องเป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชนได้ และคนในชุมชนเองยังมองว่าการมีส่วนร่วมกันสร้างสันติสุขในชุมชนนั้นเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดสันติสุข เช่น มีส่วนร่วมในการตั้งกติกา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ากลไกของรัฐเองยังเป็นส่วนสำคัญในการจะสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ด้วย เช่น เรื่องของงบประมาณ องค์กรความรู้ต่าง ๆ ที่ภาครัฐจะต้องหยิบยื่นให้กับประชาชนให้ตรงกับบริบทชุมชนแต่ละที่

พื้นที่	กลไกการสร้างชุมชนสันติสุข
บ้านบนเมืองใหม่	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้นำศาสนา ● ตั้งกติกาชุมชนร่วมกัน ● ผู้นำที่ดี ● มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ● ศูนย์ดำรงธรรม
บ้านเชิงเขา	<ul style="list-style-type: none"> ● มีผู้นำที่ดี ● การให้เกียรติในการอยู่ร่วมกัน ● ความมั่นคงทางอาหาร ● รัฐให้การสนับสนุน ● การมีอาชีพ
ชุมชนตลาดเก่า	<ul style="list-style-type: none"> ● ความไว้วางใจความเชื่อใจ ● ภาครัฐต้องเข้าถึงชาวบ้าน ● ความสามัคคีในชุมชน ● การมีส่วนร่วม ● ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ● เครือข่ายที่เข้มแข็ง

● **ความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ย**

ดังที่เราเข้าใจกันดีว่า ความขัดแย้ง คือปรากฏการณ์ ที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนหรือสองกลุ่มขึ้นไป ที่มีเป้าหมายหรือจุดยืนที่เข้ากันไม่ได้ อีกทั้ง ทั้งสองฝ่ายมีได้อยู่หนึ่งเฉยแต่มีการแข่งขัน เพื่อให้ได้ชัยชนะ การเกิดความขัดแย้งขึ้นได้จึงต้องมีทั้ง 3 องค์ประกอบ เกิดขึ้นพร้อมกัน คือ มีคนสองคนหรือสองกลุ่มขึ้นไป มีเป้าหมายที่เข้ากันไม่ได้ (Incompatible Goal) และ มีการแข่งขันหรือต่อสู้เอาชนะกัน แม้ว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันของเรา แต่ความขัดแย้งที่ไม่ปกติคือความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง และเกิดการใช้ความรุนแรงขึ้น ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วเราจะใช้วิธีการจัดการด้วยแนวทางสันติวิธีหรือใช้ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายตามมาทั้งในด้านของจำนวน ผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมอีกทั้งเกิดบาดแผลทางจิตใจของผู้สูญเสีย

ความขัดแย้งในชุมชนทั้งสามแห่งมีความรุนแรงเกิดขึ้นในอดีต และมีความเข้มข้น พลวัต ระดับความขัดแย้งรุนแรง ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับภาพรวมของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความไม่สงบนั้น มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในชุมชนทั้ง 3 แห่งระหว่างคนในชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ เสียงและกลิ่นจากอู่ซ่อมรถจักรยานยนต์ การขับรดเสียงดัง แนวเขตที่ดิน การลักขโมยพืชผลทางการเกษตร เช่น ขโมยมะพร้าว กรณีลำทางทำสาธารณะ กรณีการเว้นระยะในการสร้างบ้าน รวมถึงความขัดแย้งในครอบครัว มรดก สามีจะมีภรรยาบ่อย การแย่งมรดก

เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น เรามีวิธีจัดการความขัดแย้งได้หลายวิธี เช่น การฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม ใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการ การชุมนุมเรียกร้อง การสานเสวนา การเจรจากันเอง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง แม้กระทั่งการใช้ความรุนแรง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้นำชุมชนดำเนินการตามความสมัครใจ จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า การไกล่เกลี่ยทำโดยมีผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและผู้นำศาสนา ซึ่งได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ทำให้หลายกรณีเรื่องยุติลงได้ แต่ก็มีบางกรณีเรื่องไม่จบลงในชุมชน

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน และมีผู้นำศาสนาคือโต๊ะอิหม่ามมาช่วยไกล่เกลี่ยในเรื่องครอบครัว และเรื่องที่ไกล่เกลี่ยยากขึ้น จะมีผู้อาวุโสหรือผู้นำศาสนาเข้าร่วมดำเนินการ หรือหากเป็นเรื่องที่ดินอาจให้ผู้อาวุโสร่วมพิจารณาแนวเขต หากไม่ยุติหรือแก้ปัญหาไม่ได้ ก็อาจจะต้องถึงโรงพัก หรือศูนย์ดำรงธรรม หรือไปที่เทศบาลในพื้นที่ การไกล่เกลี่ยทั้งสามพื้นที่สอดคล้องกับบริบทของศาสนาอิสลาม โดยอิหม่ามผู้นำจิตวิญญาณเน้นความรัก เน้นจิตใจ และมีการไกล่เกลี่ยแบบขึ้นนำเพื่อความสงบสุข สอดคล้องกับการไกล่เกลี่ยในบริบทของศาสนาอิสลาม โดยทั่วไป เน้นที่การเข้าถึงความดีเพื่อตอบสนองต่ออัลลอฮ์ อัลลอฮ์ได้บัญญัติการประนีประนอมเพื่อผสานรอยร้าวระหว่างคู่พิพาท และทำให้การพิพาทหมดไป ส่งผลให้จิตใจดีขึ้น ความอาฆาตหมดไป เกิดความปรองดองกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นกุศลที่ยิ่งใหญ่ และความดีที่สูงส่ง

วิธีการ เทคนิคในการไกล่เกลี่ย ผู้นำชุมชนจากปัตตานี โดยผู้ใหญ่บ้าน จะใช้วิธีการพูดคุยให้ใจเย็น คุยให้มีสติ อย่าใจร้อน เมื่อมีเรื่องร้องเรียนมา จะรับทุกอย่างไว้ จะไม่ปัดเรื่องออกไป แต่ผู้ใหญ่บ้านจะรับไว้ก่อน รับไว้เพื่อให้คู่กรณีสบายใจ การใช้คำพูดให้สบายใจว่าหากไม่เกิดกับเราก็เกิดกับคนอื่นในกรณีรถชนกัน บางครั้งจะดึงไว้อย่างไม่ให้เห็นบ้านไปเจอกันเพราะอารมณ์ยังร้อนอยู่ การแบ่งมรดกอาจจะดูจากหลักศาสนาและหลักของราคาที่ดินมาประกอบด้วย ใช้การรังวัดมาประกอบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง หรือการไปหาคู่กรณีที่บ้าน เพื่อไปเตือนไม่ให้ทำอีก แต่หากมีหลักฐานชัดเจน มีกล้องวงจรปิด ก็จะบอกเขาถึงหลักฐานที่ชัดเจน อีกทั้งพิจารณาจากข้อเท็จจริงกรณีรถชนจากความเร็วของรถ และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น รวมถึงการให้คนที่คู่กรณีนับถือมาร่วมไกล่เกลี่ยด้วย คู่กรณีเขาก็มีความเคารพกับผู้เฒ่าผู้แก่คนนี้ การไกล่เกลี่ยการตกลงต่าง ๆ มันก็จะง่ายขึ้น ตกลงเร็วขึ้น ผู้นำจากนราธิวาส การพูดคุยด้วยความน้อมนวลเพื่อให้รู้สำนึก และเตือนไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก เช่น ในกรณีลักทรัพย์ ให้โอกาสหากเป็นครั้งแรก และตั้งกฎกติกาไว้ว่าผู้ใดที่ขโมยมะพร้าวต่อไปในอนาคตต้องมีการปรับเงิน ส่วนผู้นำจากยะลา จะใช้การอธิบายแบบมีเหตุผล ให้เห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมเพื่อการอยู่ร่วมกัน

ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง สามารถแบ่งได้เป็นหลายขั้นตอนขึ้นอยู่กับว่าจะใช้ตามขั้นตอนของนักคิดคนใดหรือสำนักคิดใด ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังที่ Moore (2014) ได้นำเสนอขั้นตอนไว้ถึง 12 ขั้นตอน สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 1.ก่อนการไกล่เกลี่ย 2.การดำเนินการไกล่เกลี่ย และ 3.การติดตามผล

ภายหลังการไกล่เกลี่ย ในส่วนของการบันทึกข้อตกลงนั้น งานของ Ibrahim Abdi and Mason (2019) ได้ อธิบายถึงบันทึกข้อตกลงว่าเป็นแนวทางระยะสั้น แต่ต้องพัฒนาต่อไปในระยะกลางและระยะยาว เพื่อพัฒนา เป็นนโยบายต่อไป จากข้อมูลในพื้นที่ เมื่อรับเรื่องร้องเรียนแล้ว ผู้นำจากปัตตานี จะพิจารณาจากอารมณ์ ความรู้สึกก่อนว่ามากหรือน้อย ถ้าดูคนๆ นี้ พอที่เราจะคุยได้เคยคุยกันมาก่อน ก็เรียกมาที่บ้าน แต่ละคนเรา ต้องดูนิสัย เรียกมาที่ละฝ่าย ผู้ใหญ่บ้านเรียกมาคุยกันที่ทำการผู้ใหญ่บ้านว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร สมมุติว่า วัยรุ่นรถเสียคง จะบอกว่าจะไปเล่นหรือขับรถที่อื่น ให้พ้นจากละแวกหมู่บ้าน

ขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ย จะมีคูกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านจะนัด ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลพื้นที่รับผิดชอบ ไปดูที่เกิดเหตุ และสอบถามว่าจะไปประณิษยนอมที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ หรือจะไปสถานีตำรวจ แต่ที่ผ่านมามีส่วนมากคูกรณีก็จะมาทำการประณิษยนอมที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นจะนัดแนะว่าเลือกวันที่เท่าไร เวลาใด แล้วก็ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลอยู่ในท้องที่ นั้น ๆ ไปแจ้งคูกรณี ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย ผู้ใหญ่บ้านอาจไกล่เกลี่ยเอง หรืออาจจะแจ้งคณะกรรมการหมู่บ้าน พร้อมด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดในวันทีนัดหมาย โดยให้คูกรณีมาพบกันที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ดำเนินการไกล่ เกลี่ยว่าสาเหตุเกิดมาจากอะไร และสอบถามความยินยอม ยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านไกล่เกลี่ยหรือไม่ กรณีรวิวาส บางกรณีเป็นไปตาม พ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 หากยินยอมก็จะมีแบบฟอร์ม ให้ลงนาม การบันทึกจะเหมือนกับพนักงานสอบสวน จะมีการพิมพ์ไปด้วย และทั้งสองฝ่ายก็ต้องนำหลักฐาน มาด้วยคือบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน เพื่อมาแนบในการทำข้อตกลงประณิษยนอมฉบับ นี้ และทำเป็น 3 ฉบับ โดยทุกคนมีคนละ 1 ฉบับ และส่งให้ผู้ใหญ่บ้าน 1 ฉบับ แล้วทำการตกลงกัน สารสำคัญในนั้นจะระบุว่าตกลงกันอะไรและอย่างไรบ้าง ระบุลงในแบบฟอร์ม สุดท้ายเมื่อได้ข้อสรุปแล้ว ทั้ง สองฝ่ายยินยอมตกลงกัน ผู้ใหญ่บ้านจะเน้นย้ำอีกครั้งว่าเมื่อจบตรงนี้แล้วจะนำไปอ้างอิงในชั้นศาลไม่ได้ และไม่ นำไปพูดที่อื่น เพราะจะไม่เป็นผลดี จากนั้นให้ทั้งสองฝ่ายเซ็นชื่อลงนามไว้ โดยมีชื่อผู้ใหญ่บ้าน และมีพยาน ใน ทุก ๆ ฉบับ และต้องรายงานต่ออำเภอ กรณีของยะลา ในการไกล่เกลี่ยมีโต๊ะอีหม่ามและกรรมการชุมชนเป็น คนกลางอยู่ แต่ไม่ได้จับด้วยวาจาเท่านั้น แต่ทำเป็นหนังสือให้เซ็นทั้งสองฝ่าย ทั้งเด็กทั้งฝ่ายหญิงทั้งฝ่ายชาย ทั้งพ่อแม่ ต้องมีหลักฐานในการยินยอมกัน ทั้ง 3 พื้นที่ ผู้ใหญ่บ้านยังไม่ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามกฎหมาย กลางด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ พรบ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพ.ศ.2562 แต่ดำเนินการไกล่เกลี่ยตาม ธรรมชาติแบบดั้งเดิม แต่มีบางพื้นที่ไกล่เกลี่ยตามพรบ.ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2547

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง กล่าวในภาพรวม ประกอบด้วย 1)คนกลาง 2) คูกรณี 3) ความสัมพันธ์และความไว้วางใจ 4) บริบทสภาพแวดล้อมและ 5) ทรัพยากรที่เพียงพอ และยังคงมี ปัจจัยย่อย อีกเป็นจำนวนมาก เช่น 1.การเลือกเวลาที่เหมาะสมที่สุด ถึงเส้นตายที่ต้องตัดสินใจว่าจะตกลงหรือ ดำเนินคดีต่อไป 2.การยอมรับกระบวนการทางกฎหมาย 3. การเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับความไว้วางใจจาก คูกรณี 4.การเตรียมตัวของคู่ความ 5.อำนาจในการทำข้อตกลงของคู่เจรจา 6.การทำข้อตกลงที่ชัดเจน จาก ข้อมูลในพื้นที่พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหลายปัจจัย เช่น การให้การเคารพกัน และยอมรับซึ่งกันและกัน การให้ผู้อาวุโสเข้าร่วมดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประสบการณ์ ความสามารถ ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็ด้านกฎหมาย รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องรู้สภาพพื้นที่ เช่น ไกล่ เกลี่ยที่ดินก็ต้องรู้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน หรือมีทีมงานที่ช่วยกันในการทำบันทึก

สำหรับ อุปสรรคของการไกล่เกลี่ยหรือปัจจัยที่อาจทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จ มีหลายประการ เช่น มีคนที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการ เหมือนถูกกีดกันออกไป คู่เจรจาไม่ต้องการเจรจาจริง ๆ จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า บางกรณีพูดคุยสำเร็จ บางกรณี ไม่สำเร็จ ผู้นำเห็นว่าบางคนยังมีความดี ก็มีความพยายามที่จะคุยให้เขาฟังต่อไป แต่ถ้าบางบ้านที่ไม่ยอม ผู้นำจะพึ่งเทศบาลให้เข้ามาช่วย ทางเทศบาล จะมาคุยต่อ โดยขั้นตอนคือครั้งแรกพูดคุย ครั้งที่ 2 จะตักเตือน หลังจากนั้นจะมีหนังสือเข้ามา ในขั้นนี้ถ้าไม่มาจัดการทางเทศบาลก็จะเข้ามารื้อสิ่งปลูกสร้างที่ลื้อออกไป

ข้อเสนอแนะ

1. พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทุนทางวัฒนธรรม ทั้งการเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งอาหารที่พร้อมสรรพ แต่กลไกของภาครัฐยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมากนัก เนื่องจากยังเน้นไปที่ประเด็นความมั่นคง จนทำให้ต้นทุนที่เข้มแข็งเหล่านี้ไม่ได้รับการส่งเสริมให้สามารถเติบโตหยั่งรากลึกกลงไปในระดับฐานรากอย่างแท้จริงได้

2. การกล่าวถึงสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จำเป็นต้องพูดถึงเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาปากท้องของคนในพื้นที่ด้วย เนื่องจากประชาชนยังมองในเรื่องของสันติภาพที่ต้องกินได้ และทำให้สามารถมีกินมีใช้ในการดำรงชีวิตในพื้นที่ได้

3. แต่ละพื้นที่มีประวัติศาสตร์เรื่องเล่าของตนเอง ซึ่งหากรัฐมองในแง่ของการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถนำมาสู่การท่องเที่ยวผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ อันจะนำมาสู่การสร้างชุมชนให้ภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถสร้างความเข้มแข็งผ่านสิ่งนั้นได้

4. ในการจัดการความขัดแย้งจำเป็นต้องวิเคราะห์ พิจารณาบริบท ความสลับซับซ้อนของปัญหา สภาพปัญหา จำนวนคู่กรณีที่เกิดพิพาทกัน ความรุนแรงของปัญหา ระยะเวลาที่เกิดขึ้น โดยเชิญคนที่เกี่ยวข้องและมีอำนาจตัดสินใจเข้ามาในกระบวนการ

5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยมีหลายปัจจัย การใช้ภูมิปัญญาในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดความไว้วางใจ ระบบอาวุโส ระบบวัฒนธรรม จารีต กล่าวคือ องค์ประกอบของคนกลางที่มีความหลากหลาย มีอาวุโส มีผู้นำจิตวิญญาณ มีคู่กรณีที่มีอำนาจตัดสินใจมาร่วม และการติดตามตามผล

6. กติกาของชุมชน กำหนดการใช้ทรัพยากรร่วมกันเป็นกติกาของชุมชน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยการกำหนดกติกาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ในประเด็นการใช้ทรัพยากร การอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน โดยอาจมีการให้ข้อมูลในเรื่องข้อกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนประกอบการพูดคุย

7. ภาครัฐควรส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและบูรณาการร่วมกัน ทั้งตามกรอบของกฎหมายและการไกล่เกลี่ยแบบวัฒนธรรมชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนทำได้ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาองค์ความรู้ การอบรม การให้คำปรึกษา ซึ่งการไกล่เกลี่ยแต่ละด้านจะมีหน่วยงานรัฐแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น การไกล่เกลี่ยในมิติวัฒนธรรมชุมชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่นด้วย ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพ.ศ. 2562 เป็นหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมเป็นหลัก

รายการเอกสารอ้างอิง

ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์. (2561). ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนจากชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ

ชลัท ประเทืองรัตนา. (2560). ดัชนีสันติภาพโลกและสถานการณ์สันติภาพในสังคมไทย. ใน วารสารสันติศึกษา ปริทรรศน์ มจร. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน)

สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2529). การสร้างสันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรมทางศาสนาชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนมุสลิม ภาคเหนือของประเทศไทย ใน ขาดนกับความหลากหลายของระบบความเชื่อ : การชวงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และการครอบงำเชิงสัญลักษณ์. เชียงใหม่: : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นอร์เบิร์ต โรเปอร์ส. (2556). ปาฐกถาไอพีพีในบริบทของ พีพีพี พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก "คนใน" ภายใต้บริบทของกระบวนการสันติภาพปาตานี. ใน กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน บรรณาธิการ, รอมฎอน ปันจอร์. ปัตตานี : โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

นักศึกษาลัทธิสุตฺรประกาศนียัตฺรชั้นสูงการเสริมสร้างสังคมสันติสุขรุ่นที่ 4. (2559). สันติสุขเกิดได้ภายใต้ความแตกต่าง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า